

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 10.

Tisdagen den 13 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt;

nr 45, angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanslutningar;

nr 46, angående försäljning av visst område av Bohusläns regementes övningsfält invid Uddevalla;

nr 47, angående utbyte av vissa åt Göta artilleriregemente upplåtna markområden m. m.;

nr 48, angående godkännande av bytesavtal rörande kronan tillhörig mark å Nya varvet;

nr 49, angående understöd å allmänna indragningsstaten till änkan H. H. Bohman, född Holmqvist;

nr 53, angående anslag dels till biträde inom finansdepartementet vid beredning av ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet; och

nr 54, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods.

Härefter yttrade:

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att omedelbart, d. v. s. utan föregående bordläggning, remittera kungl. propositionen nr 52 till statsutskottet.

Denna hemställan bifölls.

Övriga avlämnade propositioner bordlades.

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 10.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 50, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

§ 4.

Vidare föredrogs var för sig och remitterades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 209 av herr *Samuelsson m. fl.* samt nr 210 av herrar *Hage* och *Sjöström*.

§ 5.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 3, 9, 15 och 16 bordlades åter.

§ 6.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om barn utom äktenskap; och

nr 4, i anledning av väckt motion om ändring av 2 § i lagen angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss mark till staden Nyköping m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss lägenhet å Öster-Rekarne häradsallmänning i Södermanlands län; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande att vid vissa offentliga tävlingar anordna vadhållning med s. k. totalisator; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplösande av arméns kasernbyggnadsnämnd.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Borggren</i>	under 9 dagar fr. o. m. den 15 febr.,
» <i>Öhman</i>	» 8 » » » 17 »
» <i>Carlsson</i> i Solberga	» 2 » » » 14 »
» <i>Svensson</i> i Långelanda	» 2 » » » 14 » och
» <i>Pettersson</i> i Södertälje	» den 14 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 februari.

kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarbetyg:

Vice talmannen, greve Raoul Hamilton, som nyligen blivit av mig undersökt, lider på båda ögonen av cataracta senilis, till följd varav hans synförmåga är så nedsatt, att han endast med stor svårighet och under särskilt gynnsamma belysningsförhållanden kan läsa vanlig stil vilket härmed intygas.

Stockholm den 14 februari 1923.

Albin Dalén,
prof., leg. läk.

Ordet begärdes härefter av

Herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman, mina damer och herrar! Åberopande nyss upplästa läkarintyg anhåller jag vördsamt att på grund av nedsatt synförmåga få avsäga mig uppdraget såsom andra kammarens förste vice talman. Och jag ber samtidigt att till eder, herr talman, och till övriga, aktade ledamöter av kammaren få frambära min djupt kända tacksamhet för det förtroende, den välvilja och det överseende, jag från eder sida fått röna under utövandet av den ansvarsfulla befattning, som varit mig anförtrödd.

Denna anhållan bifölls, varjämte det upplästa läkarintyget lades till handlingarna.

Härpå yttrade:

Herr **talmannen**: Herr Hamilton! Då ni nu på grund av nedsatt synförmåga har funnit eder nödsakad att avgå från vice talmansplatsen, ber jag att å kammarens vägnar få till eder frambära ett tack för det livliga intresse och den stora plikttrohet, ni alltid visat på denna plats såväl som i det övriga riksdagsarbetet.

Oaktat ni nu lämnar vice talmansskapet, hoppas jag, att eder hälsa likväl måtte tillåta eder att deltaga i riksdagsarbetet och lägga ännu många riksdagar till de trettiosju, ni redan bevistat.

Jag ber även att å mina egna och andre vice talmannens vägnar få bringa eder ett varmt tack för det goda och synnerligen angenäma samarbetet under den tid, vi jämte eder haft äran tillhöra kammarens presidium.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att onsdagen den 21 innevarande februari företaga val av förste vice talman.

§ 3.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades nu på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Lindqvist**, som anförde: Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Österström till mig framställt spörsmålen

huruvida jag ansåge de nuvarande bestämmelserna rörande den befogenhet, som är given statens institutioner för medling i arbetstvister, tillräckliga; samt

huruvida man, om så ej vore förhållandet, kunde förvänta förslag från regeringen om lagens komplettering i syfte att undanröja de olägenheter, som frånvaron av vissa befogenheter för statens förlikningsmän i arbetstvister nu skapar.

Såsom motivering för interpellationen har herr Österström anfört, bland annat, att, sedan en förlikningskommission blivit tillsatt för att medla i den pågående skogsarbetarkonflikten i Norrland och

Dalarna, hade enligt en av kommissionen i de dagliga tidningarna den 30 januari 1923 offentliggjord kommunique kommissionens ansträngningar lämnat ett rent negativt resultat, beroende därpå, att ombuden för skogsbolagen vägrat träda i underhandling med ombuden för arbetarparten.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Innan jag ingår på ett besvarande av de framställda frågorna, torde jag till en början få i största korthet redogöra för de av interpellanten berörda faktiska förhållandena.

Efter det på hösten 1922 skriftväxling pågått mellan svenska skogs- och flottningsarbetarförbundet samt sågverksförbundet, utfärdade skogs- och flottningsarbetarförbundet i mitten av november 1922 order om blockad mot alla skogsdrivningar inom vissa områden i mellersta Norrland. Med anledning härav tillsände förlikningsmannen i sjätte distriktet, efter konferenser med en del i konflikten intresserade, den 22 december 1922 ett antal ledande skogsbolag en skriftlig redogörelse för sin uppfattning av läget samt erbjöd medling i konflikten. I de sedermera inkomna svaren avböjdes emellertid medling på angivna skäl. Å arbetarsidan däremot hade förlikningsmannens erbjudande av medling blivit antaget. Vid årsskiftet utvidgades blockaden till nya områden, så att den omfattade såväl större delen av Norrland utom Västerbottens och Norrbottens län som ock vissa delar av Dalarna.

Efter en inför mig den 19 januari 1923 hållen konferens, i vilken jämte chefen för socialstyrelsen och förlikningsmän deltog representanter för skogsavverkningsföretag, förordnade Kungl. Maj:t den 22 i samma månad en kommission, bestående av landshövdingen S. H. Kvarnzelius, ordförande, samt förlikningsmännen D. Hansén, J. P. Johansson och A. V. B. Wijkman, att medla i samtliga arbets tvister vid skogsavverkningar.

Denna kommission kallade ombud för skogs- och flottningsarbetarförbundet och Sveriges arbetares centralorganisation ävensom representanter för ett tjugutal större trävaruintressenter till överläggningar i Stockholm den 29 januari. Denna dag ägde också de sålunda utsatta överläggningarna rum mellan förlikningskommissionen och de olika delegationerna var för sig. Av förhandlingarna med skogs- och flottningsarbetarförbundet, i vilka jämväl deltog ombud för landsorganisationen och svenska lantarbetarförbundet, framgick, att arbetarna voro benägna till avsevärda modifikationer i sina ursprungligen uppställda anspråk. Enahanda ståndpunkt intogs i stort sett av representanterna för Sveriges arbetares centralorganisation. Arbetsgivarrepresentanterna åter förklarade inför kommissionen, att de ansåge det meningslöst att inlåta sig på underhandlingar och att sådana endast skulle förvärra situationen. Skogsägarna, som eljest godkänt den kollektiva avtalsformen för sina sågverk och cellulosafabriker m. m., ansåge, att skogsarbetets karaktär omöjliggjorde införandet av kollektivt avtal på detta område och att upptagandet av förhandlingar endast skulle medföra ett ytterligare uppskjutande av arbetets igångsättande. De anhölle därför, att förlikningskommissionen omedelbart ville förklara medlin-

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

gen resultatlös, samt avböjde av kommissionen ifrågasatt gemensam diskussion med skogs- och flottningssamarbetsförbundets ombud. Härmed avbröts överläggningarna inför förlikningskommissionen.

Vid sammanträde följande dag, den 30 januari, rörande avtalskonflikten inom sågverksindustrin meddelade ombud för landsorganisationen, att man på arbetarsidan i följd av skogsarbetsgivarernas intagna ståndpunkt såsom villkor för uppgörelse vid sågverks- och cellulosafabriker krävde en lösning samtidigt av skogskonflikterna, i vad dessa berörde enskilda arbetsgivare, som för sågverksrörelse eller cellulosaindustri tillhörde svenska arbetsgivarföreningen.

Såsom redan torde vara känt genom meddelanden i dagspressen, har förlikningskommissionen sedermera återupptagit försöken att medla i skogsarbetarkonflikten och lyckats åvägabringa uppgörelse mellan parterna.

Härefter torde jag få redogöra för tillkomsten och innehållet av de nu gällande lagbestämmelserna angående parternas ställning vid medling i arbetstvister.

Den första svenska lagen angående medling i arbetstvister, av den 31 december 1906, stadgade i 3 §, att förlikningsmannen ägde »inbjuda» de tvistande att, själva eller genom ombud, sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen eller en utav honom utsedd nämnd. Om de tvistande å endera sidan eller å båda underlåte att efterkomma till dem av förlikningsmannen skriftligen gjord inbjudan till förhandling, skulle förlikningsmannen enligt 5 § skriftligen meddela de tvistande, att han fortfarande vore beredd att medla i tvisten, därest hans biträde i sådant avseende påkallades, och ägde förlikningsmannen, under fortsatt arbetsinställelse eller där han eljest funne sådant lämpligt, jämväl att med vissa mellantider förnya sitt erbjudande att medla mellan de tvistande.

De kommitterade, som upprättat förslaget till nämnda lag, erinrade i motiven därom, att i ett år 1903 riksdagen förelagt men av denna icke antaget lagförslag i ämnet varit föreskrivet, att, om någondera parten uteblev från sammankomst för förhandling inför förlikningsmannen eller nämnden, därtill offentlig kallelse utgått, sådant skulle offentliggöras genom tillkännagivande i tidning eller uppläsning i kyrka. Mot denna bestämmelse hade av flera talare i riksdagen inlagts ganska skarpa gensagor. För sin del hade kommitterade ej kunnat undgå att finna, att ifrågavarande stadgande i viss mån stode i strid mot den princip om parternas rätt att ej utsättas för något som helst tvång, varpå lagförslaget vore byggt, och i varje fall syntes stadgandet kunna utan olägenhet bortfalla. Detsamma syntes gälla angående den offentliga kallelsen till omförmälda sammanträde.

År 1910 förelade Kungl. Maj:t riksdagen ett komplex av lagförslag å arbetsavtalets område, bland annat förslag till lag om kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare, vilket förslag innehöll bestämmelser om skadeståndsskyldighet i fall av avtalsbrott. I sitt utlåtande över denna proposition föreslog särskilda utskottet

nr 2 sådan ändring av bestämmelserna i 1906 års lag om medling i arbetstvister, att förlikningsmannen borde »kalla» de tvistande att sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen, varjämte tillades: »det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse». I motiveringen anfördes bland annat: Förlikningsinstitutionens anlitande vore för närvarande för arbetsgivare och arbetare fullt frivilligt. Det hade dock jämförelsevis sällan inträffat, att part vägrat att efterkomma en av förlikningsman till parterna riktad inbjudning att inför honom sammanträda till förhandling med varandra. Att döma efter hittills vunnen erfarenhet torde alltså införande av lagstadgad skyldighet för parterna att efterkomma förlikningsmans kallelse icke innebära någon mera väsentlig ändring i förhållandena. Förlikningsmännen syntes hittills hava förstått att vid förhandlingars inledande iakttaga den varsamhet, deras ömtåliga uppdrag kräver, och det torde icke behöva befaras, att den föreslagna utvidgningen av deras myndighet skulle medföra någon förändring häri. Det förefölle alltså utskottet lämpligt att på angivna sätt söka bereda förlikningsmännen ökad auktoritet. Det torde icke finnas något tvivel om, att ett lagbud om förpliktelse för parterna att tillstädeskomma skulle i så gott som alla fall bliva åttlytt, utan att särskilda tvångsmedel anlidades.

De framlagda lagförslagen blevo emellertid, som bekant, med ett mindre väsentligt undantag, icke antagna av riksdagen.

Vid 1911 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förnyade lagförslag å arbetsavtalets område. Därvid upptogs i propositionen ovan nämnda vid föregående riksdag av utskottet föreslagna ändringar rörande medling i arbetstvister. Även 1911 förföll dock Kungl. Maj:ts proposition i följd därav, att kamrarna stannade i olika beslut.

När år 1920 den nu gällande lagen om medling i arbetstvister av den 28 maj nämnda år (Sv. förf.-saml. nr 245) jämte lagar om central skiljenämnd för vissa arbetstvister samt om särskilda skiljedomare i arbetstvister genom proposition förelades riksdagen och antogs av denna, bibehölls i fråga om kallelse till medling den ståndpunkt, som intagits av utskottet 1910 och av Kungl. Maj:t 1911. Bestämmelserna härom, som återfinnas i 3—5 §§ av lagen om medling i arbetstvister, innehålla således, att förlikningsman skall »kalla» de tvistande att, själva eller genom utsedda ombud, sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen och att det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse, dock att i arbetstvist utan arbetsinställelse förlikningsmannen endast en gång kan utfärda kallelse, som parterna måste hörsamma, men sedan blott äger »inbjuda» dem till förnyade förhandlingar, medan åter, om arbetsinställelse vidtages, parterna äro skyldiga att hörsamma även upprepade kallelse av förlikningsmannen.

Av det anförda synes, att lagstiftaren framgått med största försiktighet i nu förevarande avseende. Lagen fastslår visserligen en principiell skyldighet för de tvistande parterna att hörsamma förlikningsmannens kallelse, men erbjuder icke något medel att tvinga

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.*
(Forts.)

dem därtill. Man har litat på deras lojalitet och på deras eget intresse av konfliktens biläggande. I fråga om tolkningen av de gällande bestämmelserna är emellertid enligt min mening alldeles uppenbart, att, då förlikningsmannen äger kalla parterna att sammankomma till förhandling samt det åligger parterna att efterkomma kallelsen, det för dem också föreligger en principiell skyldighet att ingå i förhandling. Huru långt denna deras skyldighet sträcker sig, i vad mån de äro pliktiga att utveckla sin egen ståndpunkt samt besvara framställda frågor och taga ställning till motpartens eller förlikningsmannens förslag, beror naturligen av omständigheterna i det särskilda fallet och kan icke angivas genom en allmän regel. Men då det tillkommer förlikningsmannen att leda förhandlingarna, ligger det i sakens natur, att part icke utan mycket vägande skäl äger åsidosätta förlikningsmannens uppfattning rörande sättet för förhandlingarnas bedrivande.

Vad i det föregående sagts om medling genom förlikningsman äger givetvis också tillämpning, då medling sker genom en förlikningskommission.

Efter denna erinran om innebörden av nu gällande lagbestämmelser i ämnet får jag till svar å interpellantens frågor, vilka lämpligen böra behandlas i ett sammanhang, anföra följande:

Att en till förlikningssammanträde kallad och tillstädeskommen part vill — såsom de vid omförmälda sammanträde i skogsarbetarkonflikten den 29 sistlidne januari närvarande arbetsgivarrepresentanterna — vägra att på medlarens förslag ingå i förhandlingar med motparten, är numera mycket sällsynt, men vad i nämnda fall förekommit ger dock anledning att ånyo pröva, huruvida man bör söka att göra lagens föreskrifter i ämnet mera effektiva genom införande av något tvångsmedel. Denna fråga måste emellertid enligt min mening besvaras nekande. Även om en part kunde tvingas att inställa sig och ingå i förhandlingar, skulle något värdefullt resultat icke gärna komma av de honom sålunda påtvingna förhandlingarna: han kan ju i varje fall icke tvingas att göra sakliga eftergifter. Så länge statens verksamhet för biläggande av arbetskonflikter är grundad på förhandling och avtal mellan parterna, måste man, på sätt jag redan antytt, lita till parternas vördnad för lagen, deras hänsyn för den allmänna meningen och deras eget intresse av konfliktens biläggande. Genom någon komplettering av de nuvarande lagbestämmelserna torde föga vara att vinna. Helt annorlunda låge givetvis frågan, om hos oss kunde, såsom i vårt grannland Norge skett genom en provisorisk lagstiftning, införas obligatorisk skiljedom i arbetstvister av större betydelse. Men med den kännedom jag har om den nuvarande uppfattningen i denna del bland såväl arbetsgivare som arbetare kan jag icke ifrågasätta vidtagandet av en dylik åtgärd.

Jag ämnar alltså icke förelägga Kungl. Maj:t något sådant förslag, som omförmäles i interpellantens senare fråga.

Vidare yttrade:

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Österström: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt vördsamma tack för det svar han lämnat å min interpellation.

Det är sant, att situationen i skogskonflikten, som närmast föranledde mina frågors framställande, nu efter de svar, som i förrgår, tror jag det var, lämnats av de respektive parterna rörande förlikningskommissionens framställning och förslag till förhandlingsbasis, är väsentligt förändrad. Men utan att göra mig skyldig till något som helst effektsökeri måste jag säga, att, när mina frågor riktades till herr statsrådet, situationen var i det allra närmaste förtvivlad och vållade en förklarlig och stark oro. Det har varit en pinande lång väntans tid för dessa tiotusenden av människor, och det torde vara förklarligt, om denna väntan varit pinande, då så oerhört mycket står på spel vid ett tillfälle som detta.

Visserligen såg jag, när interpellationen framställdes, i en stor Stockholmstidning, ett högerblad, den meningen göras gällande, att egentligen voro alla bekymmer rätt opåkallade, så länge inte industriedningarna, så länge inte arbetsgivarna hade framkommit med sådana yttranden, som tydde på att man å den kanten ängslades för de ekonomiska konsekvenserna av situationen. Men det må vara förlåtet oss, som leva mitt uppe i den stegrade irritationens, den stegrade bitterhetens, ja, varför inte hatets miljö, det må vara oss förlåtet, säger jag, om vi inte ta lika lätt på detta problem som herr ledarskribenten i sitt rum i Stockholm. Till oss komma ju de stora skatorna av små köpmän, som ha byggt sin existens på dessa människor, vilka voro direkt indragna i den stora konflikten, de komma och klaga över att de stå på gungande grund, därför att massornas konsumtionskraft brytes ned av detta, och kreditförhållandena bli till slut olidliga. Vi möta i vår dagliga gärning överallt trycket av dessa förhållanden, deprimerande och bitterhetsskapande. Ja, inte minst det sistnämnda, ty det är dock en stor sanning att »när krubban är tom, så bitas hästarna». Jag skulle kunna läsa upp åtskilligt från kommunalmannahåll, som visar, att man är förtvivlad över att kommunernas finanser ruineras, därför att skatteförmågan sinar, medan det dessvärre inte är lika lätt att avkoppla utgifterna. Jag får säga, herr talman, att vi genomlevde vid denna tid i fjol där uppe sådana förhållanden, som den kanske har svårt att fatta och sätta sig in i, vilken icke på nära håll fick lära känna dem. Och vi erkänna ödmjukligen och gärna, att vi äro nog fega att mycket, mycket ogärna taga den persen en gång till.

Såsom herr statsrådet mycket riktigt anmärkte och såsom även framgick av hans historik, är det ju inte första gången, som denna principfråga behandlas i riksdagen. Och man kan kanske tillägga, att problemet är internationellt. I alla länder, där industriens utveckling har fört fram förhållandena till en viss punkt, är det otvivelaktigt så, att detta problem, denna fråga pressar sig oavvisligt på lagstiftningen. Men i regel bruka ju, innan man kommit dit, andra

Svar å
interpellation.
(Forts.)

detaljer i det stora spørsmålet ha mognat för en lösning. Hela arbetarskyddslagstiftningen är, såvitt jag förstår, ingenting annat än en sida av detta problemkomplex eller problemmassiv. Och den lagstadgade arbetstiden, en princip, som vi här gått in för, är väl också någonting, där ledmotivet är precis detsamma, där den bärande punkten och principen, den röda tråden, är samhällets oavvisliga skyldighet att skydda det värdefullaste samhället har att skydda, nämligen sitt människomaterial. Och när lagstiftningen ingriper reglerande på det sociala området, då handlar ju samhället aldrig i ett visst begränsat intresses tjänst. Det handlar aldrig i ett visst *klassintresses* tjänst, utan det handlar i ett stort *allmänintresses* tjänst. Och detta därför att rationell socialpolitik väl aldrig är välgörenhet. Den är rätt och slätt positivt samhällsbyggande.

Det är väl också den synpunkten, som varit vägledande, när samhället hittills velat ha ett ord med i laget, genom förlikningsinstitutets instiftande, när det gäller slitandet av de oundvikliga tvisterna på arbetsmarknaden med så små offer och så smidigt som möjligt. Och därom äro vi väl alla ense, att samtliga de farhågor, som från visst håll yppade sig, när detta förlikningsinstitut grundlades här i landet, farhågorna för att förlikningsmännens verksamhet skulle bli i ett och annat avseende olycklig och mindre betydelsefull, ha på ingen punkt fått bekräftelse av den senare erfarenheten. Vi torde i detta land vara så lyckligt lottade, att vi på de utsatta posterna ha funnit förlikningsmän, utrustade med utomordentlig skicklighet och opartiskhet och med den största auktoritet. Och jag vågar med denna lilla utveckling komma fram till detta, att om det har yppat sig en begränsning i statens medverkan för slitande av arbetstvister, så har den begränsningen icke framträtt hos dessa herrar, utan begränsningen har i så fall funnits i de befogenheter, som äro givna för statens medverkan i detta avseende.

Om jag fattade herr socialministern rätt, förmenade han nu det, att en lagstiftning i den riktning, som i interpellationen har snuddats vid, skulle till väsentliga delar vara absolut verkningslös. Ja, det är ju tämligen naturligt — och det skall jag vara den första att erkänna — att om man tvingar två parter eller söker att tvinga dem till en förhandling, så kan naturligtvis realvärdet av en sådan förhandling, försåvitt vilja ej finnes, bli synnerligen litet. Jag kan emellertid inte hjälpa, jag måste säga det, att det förefaller mig dock, som om herr statsrådet skulle i någon mån undervärdera betydelsen av att i samhällslagstiftningen inskrevs ett klart och tydligt uttryck för samhällets bestämda *fredsönskan* i detta fall. Jag tror, man får säga, att rent psykologiskt skulle ett sådant inskrivande icke vara alldeles utan sin betydelse. Nu kan jag mycket väl förstå, att herr socialministerns erfarenheter måhända disponera honom för en pessimistisk uppfattning, när det gäller det sunda förnuftets seger på denna punkt, men jag måste icke desto mindre beklaga, att vi nödgas undvara socialministerns värdefulla stöd, när det gäller att bryta väg för den tankegång jag här har varit inne på. Ty jag tror nu ganska fast och visst, att när utvecklingen nått fram till en viss

punkt, ja, då kan man icke motsätta sig med sakliga skäl i längden att ingå på en prövning av detta. Och enligt min mening ha vi verkligen nu nått fram dit, då man inte kan låta detta problem vila utan måste taga upp det på ett annat sätt än hittills.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Så vitt jag förstår är det världskriget eller måhända rättare sagt dess efterverkningar som aktualiserat problemet. Vi brottas ju ändock med konjunkturväxlingar så i alla befolkningslagar ingripande och rammande, att den nuvarande generationen dess bättre icke upplevat deras motstycke. Vi hava utan alla direkta störningar i arbetsfreden en arbetslöshetsarmé på bortåt 50,000 människor, massor av dem familjeförsörjare. Hela det strategiska läget har, det kan man väl erkänna på alla håll, till följd av depressionen undergått en väsentlig förskjutning till det sämre för arbetarmassorna. Det är, synes mig, tämligen uppenbart, rent objektivt sett, att under sådana förhållanden förutsättningarna för de irriterande momentens skärpning i förhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden skola framträda mycket markant. Kommer så härtill det ännu mera förtrivlade, att det ej saknats tecken till att man velat många in rent politiska spekulationer i dessa strider. Här ha vi ju dock hört från visst högerhåll det cyniska uttalandet i detta sammanhang, som syftat ganska tydligt mot åttatimmarslagen, en cynism, som jag måste säga i mitt tycke tävlar mycket framgångsrikt med den rakt motsatta politiska ytterlighetens. Irritationsmomenten leda till en strävan hos båda sidornas folk att vidga stridsfronten, att skapa fram förutsättningar för generaluppgörelser. Och slutligen kan obestriddligen det internationella samarbete, som parterna i arbetsstriderna inlett, i vissa fall komplicera det hela i utomordentlig grad. Att under sådana förhållanden den tredje parten, alla de icke direkt i striden deltagande grupperna, men som likväl få känna trycket av striden, skall finna sig i ett sådant tillstånd utan att åtminstone försöka protestera, det får man ej begära. Ty det är dock ofrånkomligt, att i sista hand och ofta redan i första denna neutrala tredje part får vidkännas kostnaderna för kriget, får vara med om att betala fiolerna. Därför att samhällsintresset härvidlag är så starkt dokumenterat är det icke en hänsynslöshet, när detta samhällsintresse fordrar att få vara bestämmande part i detta, utan hänsynslösheten finnes på det håll, där man avvärjande vinkar med handen och säger till samhällsintresset: Bort med tassarna, det här sköta nämligen vi om!

Nu har det sagts — och det föreföll mig, som om herr statsrådet skulle mena detsamma — att detta resonemang för dock logiskt ofrånkomligt fram till *skiljedom*. Ja, kanske det! Nämligen där det är ett klart dokumenterat, ett verkligt påtagligt samhällsintresse, som fordrar ett sådant ingripande. Men för min egen del måste jag erkänna, att jag inte är säker på att detta samhällsintresse verkligen fordrar, att lagstiftningens tunga, kanske någon gång rent av döda hand lägges över all organisationernas självverksamhet. Ja, jag kan gå ett steg längre och säga, att jag tror, att det vore kanske något av det olyckligaste vi kunde företaga oss, i fall vi ingrepe alltför starkt

Svar å
interpellation.
(Forts.)

i dessa organisationers självverksamhet och omöjliggjorde den. Ty den som det allra minsta känner till arbetareförhållanden och arbetaremassornas psykologi vet nämligen, att man på det hållet betraktar fackföreningsrörelsen som sin ögonsten. Man behöver inte vara skarpsinnig för att förstå varför. Det är ju så, att i denna väldiga sammanslutning hava dessa hundratusentals människor, vilka var för sig isolerade icke betydde någonting, utan vore slagna till slantar, blivit en väldig social och politisk makt. De ha i solidariteten fått uttryck för, utan varje tvivel, en stark mänsklig känsla av idealitet, vyerna ha vidgats, perspektiven också. Förstår man inte detta, försöker man inte förstå det, ja, då är det, herr talman, fullkomligt hopplost att resonera i denna sak.

Sedan är det en annan sak, nämligen att man har en känsla av att man nog på arbetarhåll överskattar icke fackföreningarnas betydelse men kanske överskattar inte så litet en facksammanslutnings reala maktmöjligheter. Jag skulle nämligen tro, att det ej gått upp för massorna, hur oerhört sant det är vad en mycket framstående socialdemokratisk ledamot av denna kammare för ett par år sedan yttrade i ett sammanhang liknande det, som det nu är fråga om. Han sade, att han personligen var anhängare av skiljedomstanken, därför att enligt hans övertygelse det var omöjligt för en grupp av arbetare eller för arbetareklassen att pressa sin lönestandard väsentligt högre än samhällets ekonomiska framåtskridande gav förutsättningar till.

Detta är nämligen så sant som det är sagt. Och jag tror det är en mycket, mycket önskvärd sak, att en sådan ekonomisk upplysningsverksamhet får litet större eller åtminstone litet oftare hjälp från ett håll, där arbetarna hysa förtroende till dem, som tala i denna sak. Men jag skall medgiva, att en sådan ekonomisk upplysningsverksamhet mycket väl skulle kunna kompletteras med en annan från icke arbetarehåll, nämligen att det är icke från samhällets synpunkt något eftersträfvansvärt, att arbetareklassen hålles på en låg lönenivå. Ju högre den lönenivån kunde läggas, dess bättre vore det säkerligen för oss alla.

Jag menar, att om man erkänner, att en sådan faktisk lönegräns finnes, borde man också kunna erkänna, att sakligt sett finnes det i mycket högre grad, än man är böjd för att tro, möjlighet att bana väg för samarbete för realiserandet av många av de tankar, som från liberalt håll förts fram härvidlag; och i varje fall borde man kunna vara ense om att förutsättningarna för en absolut lidelsefri diskussion om detta problem finnas. Låt vara, att svårigheterna äro stora, så få de dock icke vara så stora, och samhällets maktmöjligheter icke så små, att man står vanmäktig, när det gäller att på sakliga grunder, genom objektiv prövning fastställa i huvudsak den lönenorm, som produktionen sakligt sett kan stå ut med. Och arbetarerörelsens mistroende mot en sådan prövning borde relativt lätt kunna övervinnas, ty den sociala och politiska makt, som arbetarerörelsen äger, medför, att till rörelsen självfallet strömmar en massa mycket duktigt folk, som sätter arbetarerörelsen i besittning av egen sakkunskap, som gör, att denna arbetareklass aldrig behöver känna sig utlämnad på nåd och

onåd åt godtycket. Arbetareklassens maktmöjligheter äro så stora, att man kan kosta på sig att riva den höga klassmuren mellan sig och de andra. Det är absolut oberättigat numera att hålla fast vid föreställningen om arbetareklassen som Ismael, med sin föraktade moder fördriven från sin fadershydda och att bygga på den klassmuren, det är att ålägga sig en frivillig ökenvandring, som är absolut meningslös, men givetvis måste verka irriterande.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Om man erkänner tillvaron av den faktiska lönegränsen och erkänner man vidare, att även under de gynnsammaste betingelser fackföreningsrörelsen icke kan mera än till en viss grad verka löneförkovrande för sina medlemmar, då borde man också kunna erkänna, att det är djupt meningslöst att vilja avgöra vad som är rimlig lönestandard genom primitiva kampmetoder genom kriget, som alltid föröder. Jag talar naturligtvis alltjämt om verkligt svåra situationer. Den fullständiga arbetsfreden skola vi icke drömma om. Jag tror man skall låta den naturliga friktionen mellan parterna på arbetsmarknaden finnas, och man skall lita till livets egen självläkande förmåga därvidlag. Man skall icke operera bort naturliga institutioner, som ha naturliga funktioner att fylla, och det ha de båda sidornas sammanslutningar. Man skall låta dessa finnas kvar och giva dem en självverksamhet, som är betydlig, men lägga handen fast och tungt i bordet, när denna naturliga friktion håller på att utvecklas till ett förödande samhällskrig. Det råder på båda sidor misstroende mot ett sådant samhälleligt ingripande — det har herr socialministern rätt i. Man säger t. ex.: kan ni då inte begripa, att en frivillig uppgörelse principiellt och faktiskt alltid blir den bästa i dessa ting? Jo, naturligtvis förstå vi detta. Så mycket av den äldre liberalismens frihetsteorier ha vi tillägnat oss, att vi förstå, att detta är sant. Men vi bestrida att man utan att alltför mycket skrapa på själva innehållet kan påstå, att det nuvarande tillståndet ger någon garanti för att uppgörelsen verkligen blir frivillig. Naturligtvis blir det alltid till sist ett slags uppgörelse, men blir den frivillig? Ja, ibland och oftast dess bättre, men icke alltid. Vi ha varit med om i detta land att utkämpa ett arbetskrig, det största vi kanske varit med om, där uppgörelsen icke blev frivillig. Vi ha varit med om att här satt en regering, som inför nöden, svälten och den växande bitterheten och som svar på neutrala medborgares vädjan till densamma att gripa in förblev overksam och endast ryckte på axlarna. Det är ett skolexempel på huru vi icke vilja ha ett sådant problem behandlat, och det är ett exempel på att i den svåraste situation kan uppgörelsen bli allt annat än frivillig. Vilket samarbete inom produktionen skall man få till stånd, när uppgörelsen har godtagits sedan motståndskraften hos den ena parten är fullkomligt stäckt och det icke finnes annat val än att kapitulera? Jag fruktar, att man kan komma dit en gång till, att talet om den frivilliga uppgörelsens värde får huvudsakligen frasens innehåll och frasens värde.

Man brukar också säga det, att det obligatoriska skiljedomsförfarandet skulle till väsentlig del eliminera bort förlikningsinstitutionens möjligheter att göra sig gällande. Jag tycker tillfället är lämp-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ligt att konstatera, att det icke är sant, så vitt man får döma av tillgängliga siffror. Av 388 konflikter i Norge under den tid skiljedomslagen var i kraft var det nämligen 323, som uppgjordes direkt mellan parterna genom statens förlikningsmäns mellankomst.

Då man nu säger, att parterna på arbetsmarknaden *aldrig* komma att böja sig — något som sagts i pressen i sammanhang med detta — kan man erinra om, att »aldrig» är ett tråkigt ord, som har benägenhet att komma igen, då det lättsinnigt kastas ut. Det är ett faktum, att arbetsgivare i länder, där skiljedomslagen har praktiserats, ha förmåtts till det erkännandet — åtminstone när de hotats av ett ödeläggande arbetskrig — att lagen varit till nytta. Och vad arbetarna beträffar, kan man med anledning av det kommunistiska huvudorganets invändningar säga, att livet korrigerar alltid teorierna eller ofta åtminstone. När den norska liberala regeringen lade fram sitt förslag om obligatorisk skiljedom, kommanderades de norska kommunistiska representanterna i stortinget av fackföreningarna att rösta för den liberala regeringens förslag, och det var det enda sätt, på vilket regeringens förslag kunde tryggas. Nu kan det hända, att de *svenska* kommunisternas ställningstagande är åtskilligt förenklat, därigenom att Moskvaexekutiven lär ha givit order att de norska kommunisterna icke få göra om manövern. De måste fälla lagen, när frågan blir aktuell igen. Men om denna order från exekutiven i Moskva siktar på att säkerställa samhällslugnet, det är en fråga, som man bör överlåta åt de borgerliga motståndarna mot skiljedomsförfarandet att bena upp ett ögonblick.

Den stora uppgiften är att bortarbeta misstroendet mot ett utvidgat samhällsengripande. Naturligtvis är det då å andra sidan allas vår skyldighet, vi som tro, att detta är ett sätt att lösa många svårigheter, att undersöka garantierna för att samhället verkligen rättvist, opartiskt och förnuftigt prövar de delikata spörsmål, som det här gäller. Arbetarna kunna säga, att det är möjligt att förhindra strejker men icke maskerade lockouter. För mig står det dock klart, att den invändningen icke är avgörande. Ty om samhället verkligen vill skapa respekt för sitt inskridande, väger sabotagepolitik säkertligen fjäderlätt. Ställer man en verklig sakkunskap till de avgörande statsorganens förfogande, prövar man med ärlig vilja att komma till ett gott resultat — annat kan icke förekomma — då är risken för trots mot lagen ytterligt liten. Ty i samhällets egen viljeakt härvidlag ligger en icke så liten garanti för att man får respekt för lagen. När man har att göra med livsdugliga industriföretag, komma livets egna krafter att verka i anpassningens tjänst.

Naturligtvis löser man icke detta verkligt svåra problem med ett trollord, men det är icke olösligt, det kan icke vara och får icke vara det för den, som tar hänsyn till förnuftiga saker. Men det är klart, att en sådan lösning betingar avkall för oss alla på många kära, gamla fördomar, och det är möjligt — och jag är icke främmande för den tanken — att till sist kommer en sådan lösning måhända att djupt ingripa i själva statslivets organisation. Men att vi måste vägen fram, därom är jag, herr talman, för min del icke det ringaste tveksam.

Herr Kilbom: Jag tror, att herr Österströms omsorg om kommunisternas ståndpunkt till denna fråga är en skäligen stor överflödsgärning liksom f. ö. herr Österströms omsorg om frågan angående skiljedoms- och förlikningsförfarande. Erfarenheten i andra länder har icke gått i den riktning, som herr Österström synes vilja göra gällande. Tvärtom är det nog på det viset, att man i skilda kretsar framför allt efter kriget, herr Österström, börjat komma till kunskap om att alla dessa konflikter mellan kapital och arbete äro rena intressekonflikter mellan å ena sidan en part, som anser, att fåtalet alltjämt skall sitta inne med den ekonomiska makten, och å andra sidan en part, som anser, att ekonomiska liksom andra angelägenheter i samhället skola handhas på ett ur *samhällsflertalets* synpunkt lyckligt sätt. Att man under sådana förhållanden från liberalt håll kommer och talar om att *nu* är denna sak aktuell, det synes mig så gott som något visa, att liberalerna också tyckas sacka tillbaka på det andliga området.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Österström fällde det betecknande omdömet, att arbetsgivarna i de länder, där skiljedomslagen bragts igenom, erkänt densamma. Tack så mycket, herr Österström! Det är nått upp det medvetandet, som gör, att man åtminstone i arbetarekretsar nu senast i Norge, förklarar, att skiljedomslagen verkat på ett sätt, som vi icke anse vara med rättvisa och billighet förenligt. Då i det sammanhanget talas om samhällsintresse och sådant där, tror jag det är en gammal och utnött visa. Vad är samhällsintresset i en strid mellan kapital och arbete? Vad borde samhällsintresset taga sig för uttryck då man nu t. ex. konstaterar, att arbetareklassen fått det ofantligt mycket sämre nu än förut? Jo, detta samhällsintresse, herr Österström, borde taga sig uttryck bl. a. i krav på att förlikningsmännen sökte tillvarataga denna klass intressen.

Hade interpellanten lagt frågan så: i vad mån kan samhället ingripa, så att icke stora mängder av skatteobjekt, många av samhällets medborgare sjunka till fattighjonets nivå, då kunde vi ha kommit till en rättvis ståndpunkt. Men som det nu ligger, torde det vara omöjligt.

Jag tror, att med den erfarenhet från Norge jag förut nämnt, oavsett Moskvaexekutivens ingripande eller ej — jag kan trösta herr Österströms i detta fall mycket dåligt upplysta hjärna med att Moskvaexekutiven icke ingripit ett dugg, men att om den har gjort något, så har den endast sagt, att det begåtts ett taktiskt fel, ty den utgår icke från dödfödda maximer, som liberalismen tycks göra — och jag tror, att med den erfarenhet man har av förlikningsmännens verksamhet i vårt land är det icke underligt, om det finnes mycket erfaret folk, som säger: en utsträckt makt åt förlikningsmännen skola vi akta oss för. Se t. ex. på fallet Johansson, den av regeringen nyligen utsedde förlikningsmannens ingripande i skogskonflikten. Är icke *det ett* bevis för att hos sådana sakkunniga som herr Johansson — han tillhör visst herr Österströms parti — skola vi icke lägga avgörandet av arbetarnas sak.

Jag har i min hand några dokument från en konflikt i västra

Svar å
interpellation.

(Forts.)

Sverige, som visa, vart det tenderar med förlikningsmännens uppträdande. Jag är tacksam för, att herr Österström givit mig anledning att nu låta kammaren få del av dem. De beröra som sagt en konflikt i västra Sverige, där det gällde en lönenedsättning, framtvingad av svenska arbetsgivareföreningen. Där hade arbetsköparen och arbetarna på platsen förhandlat, och så lade slutligen arbetsköparen fram ett förslag, som innebar 20 % nedsättning av timpenningen och för icke yrkesutbildade arbetare 25 % nedsättning. Vad säger då förlikningsmännens »medlingsförslag»? Jo, från punkt till punkt med undantag av en liten detalj är det en avskrift av arbetsköparens förslag. I fråga om timpenning föreslås en nedsättning av 20 % för yrkesutbildade, och en nedsättning av 25 % för icke yrkesutbildade, i fråga om ackordspris nedsättning av 35 %, samma siffra, som arbetsköparen i sitt sista förslag erbjudit.

Går jag sedan till dyrtidstillägget, så säger arbetsköparen, att detta bör bortfalla, och förlikningsmannen, vilkens befogenhet herr Österström vill utvidga, säger också, att det bör bortfalla. Beträffande garantierna för timpenning vid ackordsarbete förklarade arbetsköparen, att han icke vidare kunde åtaga sig sådana. Här finner man den stora fågeln Fenix. Förlikningsmannen förklarar, att ehuru arbetsgivarna icke kunna under alla omständigheter garantera timpenningen, förbinder han sig dock att tillse, att timförtjänsten vid ackordsarbete icke understiger timpenningen, under förutsättning av »lojal arbetsprestation». Vad blir det kvar av alltsammans? Realiter blir det, om detta förslag skulle accepteras, så, som arbetsköparen föreslagit, d. v. s. ingen garanti för timpenningen vid ackordsarbetet.

Och vidare ifråga om arbetets återupptagande säges att det skulle återupptagas snarast möjligt och senast den 23 januari. Förlikningsmannen föreslår, att det skall återupptagas ungefär vid samma tid. Undan för undan på samma sätt. Det är ett »förliknings»-förslag!

När arbetarna och deras underhandlingsdelegerade kunna peka på, hur förlikningsmän på detta sätt lagt fram förlikningsförslag, som icke nämnvärt skilt sig från arbetsköparnas förslag, har man dock panna att komma och begära, att förlikningsmännens befogenhet skall utvidgas. Det skulle just bli en schön historia! Resultatet bleve självfallet — icke minst därför, herr Österström, att den liberala pressen till stor del saknar känsla för arbetarnas rätt att leva — att arbetarna helt och hållet utlämnades på nåd och onåd, att samhället satte vapen i arbetsköparens hand att pressa arbetarna under oket i långt större utsträckning än nu.

Jag tror mig uttala samtliga fackorganisationers ledningars uppfattning, även om jag i många frågor ej står på samma standpunkt som de, då jag säger, att frågan om utsträckt skiljedomsförfarande icke har någon eller i vart fall högst få anhängare. Och det är glädjande, att socialministern i detta avseende långt bättre avläst stämningen i arbetarkretsar, än herr Österström gjort. Att gå herr Österströms väg är att med vackra men till intet förbindande ord lämna

arbetareklassen helt i händerna på intressen, som äro allt annat än vänner till den.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! När jag lyssnade till herr Österströms långa föreläsning i social etik, kände jag lust att understryka ett yttrande i socialministerns svar på interpellationen. Socialministern yttrade nämligen, att man i stället för att lita till tvångslagar skulle mer lita till den allmänna meningen. Jag vill på det starkaste understryka socialministerns ståndpunkt, så mycket mer som det är min bestämda förvissning, att om verkligen denna allmänna mening, detta allmänna samhällsintresse, denna tredje s. k. neutrala part, om vilken interpellanten talar, verkat på ett tidigare stadium hade interpellationen kommit att bli fullständigt överflödigt. För undvikande av ett återupprepande av händelserna den 29 januari förefaller det mig av behovet påkallat att hämta stöd hos och på starkast möjliga sätt vädja till talesmännen för den allmänna meningen. Jag lämnar åsido dess neutralitet, som förefaller mig ej vara någon neutralitet. Man borde på ett tidigare stadium av föreliggande konflikter söka tränga fram till konflikternas botten-djup för att få klarlagt, på vilken sida rättvisan och billighets-skälen ligga.

Interpellanten har i interpellationen sagt, att det skedde från skogsbolagens sida ett sabotage mot statens förlikningsinstitution den 29 januari, och det är det, som interpellanten velat i någon mån beivra. Det är sant. Men då interpellanten med sådan styrka talar om att »det är vi som bestämma», det är vi »tredje parten», som skola sköta om det, och därvid t. o. m. använder de starka orden av Karlfeldt, att man skall lägga sin hand tungt och fast i bordet, då är det fråga om icke denna tunga och fasta hand borde ha lagts i förhandlingsbordet något tidigare, än nu varit fallet. Jag vill påpeka, att det var icke den 29 januari, som sabotage första gången begicks mot underhandlingsprincipen och den svenska förlikningsmannainstitutionen. Historien är som bekant den, att redan vid övergången till oktober lämnade skogs- och flottningsarbetareförbundet in en begäran till bolagen, att de skulle vara vänliga ingå i förhandlingar med förbundet. Men man vägrade. Det var sålunda första gången, man ifrån bolagens sida gjorde sabotage. Det kom inga tunga, fasta händer i bordet, och även det speciella organ för samhällsintresset, som interpellanten sköter om, iakttog den gången tystnadens vältalighet.

Sedan komma vi till den av herr Kilbom något malträterade förlikningsmannen Johansson i Östersund, som den 22 december begärde, att skogsbolagen skulle ingå i förhandlingar i Sundsvall med sågverks- och flottningsarbetareförbundet. Man vägrade ingå i underhandlingar inför statens förlikningsman. Det var andra gången, som sabotage begicks. Men även denna gång iakttog man en fullständig tystnadens vältalighet i de norrländska liberala tidningarna, som här i dag företrädas av herr Österström. Icke heller den gången lade man den tunga och fasta handen i bordet. Först på nyåret, i

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

januari månad, var det en behjärtad tidning, nämligen Dagens Nyheter, som på ort och ställe sökte sätta sig in i ställningen i konfliktläget, och jag ber att få giva den tidningen på stående fot ett varmt erkännande ord, därför att den tog upp på allvar hela skogskonfliktens invecklade problem. Sedan föll en och annan liberal tidning in. Men det var rätt många av dessa den allmänna meningens organ, som icke förrän efter herr Österströms interpellation kommo med självständiga, redaktionella inlägg.

Jag har velat göra denna lilla historiska återblick, därför att det är min bestämda förvisning, att om organen för den allmänna meningen talat med samma styrka på tidigare stadium, som de gjort efter den 29 januari, hade skogsbolagens sabotage den 29 januari aldrig kommit till stånd. Och när jag har denna bestämda mening, är det mitt enkla recept, att jag hemställer till talesmännen för den allmänna meningen, icke minst herr interpellanten själv, att man på ett tidigare stadium söker tränga fram till frågans kärna och då söker klarlägga, hurudant det rätta läget är.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag begärde ordet, sedan jag hört herr Kilboms anförande. Jag har ej ringaste anledning att opponera mig mot hans syn på förlikningsmannainstitutionen och alls ingen anledning att ogilla hans uppfattning om det obligatoriska skiljedomsförfarandet. Jag begärde ordet endast för att lämna en liten komplettering till de upplysningar, som han delgav kammaren. Den arbetsköpare, på vilken han syftade och som föreslagit arbetarna orimliga lönedpressningar, är nämligen den av kommunisterna på sin tid så mycket glorifierade firman Nydqvist & Holm, som låtit arbetarna ganska tydligt förstå, att firman icke kan betala högre löner, än den erbjudit, om den skall få den utomordentliga förmånen att fortfarande leverera lokomotiv till Ryssland.

Herr **Österström**: Den ytterst spirituella inledning, som herr Kilbom presterat i sitt anförande, tarvar ett ord till svar. Jag skulle måhända kunna tävla med honom i den sortens spiritualitet. Han talade om liberalernas andesvagheter. Jag kan kvittera med att säga, att jag tyckte, att han kom in på arenan som ett lejon, men det visade sig, att lejonet skällde. Sådana där valmötesspiritualiteter kunde vi väl ändå avvara.

Jag protesterar vidare emot hans rent demagogiska utnyttjande av vad jag sade om arbetsgivarnas ställning i vissa fall till skiljedomsinstitutet. Jag yttrade, att man kunnat förmå arbetsgivarna vid vissa tillfällen att erkänna, att institutet varit till nytta, men jag visade också, att detta gällde även arbetarnas ställning till en sådan ordning, och jag konstaterade ytterligare — något som herr Kilbom icke gick in på i detalj — det uppseendeväckande i att de norska fackföreningarnas medlemmar ålade kommunisterna i stortinget att rösta för skiljedomslagen, och att denna order lyddes. I det läget kan den svenska arbetarrörelsen också komma, herr Kil-

bom, att den, som de norska fackföreningsorganisationerna voro, är sönderslagen och måste ha statens medverkan för att ej gå under. Och när herr Kilbom frågar: »Vad är detta samhällsintresse, som herr Österström talat om?» måste jag säga, att det är ungefär motsatsen till det, som är herr Kilboms politiska syfte och intresse.

*Svar á
interpellation.
(Forts.)*

Förresten, vad har nu herr Kilbom att erbjuda den svenska arbetarklassen för reala maktmedel, när skiljedomsinstitutet och ett utvidgat förlikningsförfarande ej är tillfredsställande? Jag skall taga ett citat ur »Socialdemokraten» här om dagen, som visar, hur man där anser att arbetarnas strategiska utgångsläge är. Det heter: »Det finns en hel mängd välvilliga människor i medelklassen, som påstå sig sympatisera med arbetarna och önska framgång åt deras strävanden att höja sin levnadsstandard, men som icke förmått göra klart för sig, att kampen mellan kapital och arbete aldrig är fair play, aldrig utkämpas med jämnogoda vapen.

Arbetarnas enda vapen i den striden är arbetsnedläggelse. Produktionsmedlen, som äro arbetsgivarens egendom, äro skyddade av lagen och kanske ännu starkare av arbetarnas eget rättsmedvetande. Mot osolidariska klassbröder, som uppträda som strejkbrytare, få de endast använda moraliska påtryckningsmedel vid risk att eljest komma i konflikt med rättvisan. Effekten av detta enda kampmedel är alltid mer och mindre svår att beräkna. Segra arbetarkraven efter en mer eller mindre långvarig kraftmätning, kan detta för arbetsgivarsidans vidkommande i värsta fall betyda, att utdelningen på aktierna minskas med en eller annan procent. I regel äro kursfallen på de storindustriella värdepapperen och de minskade dividenderna framkallade av internationell lågkonjunktur. Arbetsgivare, som blivit bragta till tiggarsstaven genom hänsynslösa arbetarkrav, har man ännu aldrig hört talas om.

Men arbetare, som bringas till eftergivenhet för arbetsgivar-kraven genom svältkurer i ordets mest bokstavliga bemärkelse, äro alldagliga företeelser. Lockouten är ju ett »legitimt» kampmedel och ett ofelbart, om den får verka tillräckligt länge. Inför hungern måste den modigaste sträcka vapen, och i den mån han har andra att sörja för, är kapitulationen så mycket säkrare att förutse.»

Det är den strategiska utgångspunkt, som »Socialdemokraten» anser arbetarna ha fördelen att äga. Men är detta verkligen någonting så värdefullt att klamra sig fast vid? Är det en tillgång så oerhört stor, att det är påkallat från herr Kilboms sida att komma med de starkaste uttryck mot den, som sätter denna tillgångs värde i tvivel?

När det talas om att arbetarna skulle bli utkastade på nåd och onåd åt godtycket, om man går in på den väg jag berört, så är detta alldeles givet ett överord, det måste fastslås. Man bör komma ihåg, att detta kunde med viss rätt ha sagts på den tiden, när den svenska arbetarklassen var ställd utanför rösträtten. I dag är arbetarklassen — en makt. Det är dock denna förkättrade liberalism, som vid arbetarklassens sida kämpat fram den allmänna rösträtten till erkännande och givit arbetarklassen det instrument,

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

varigenom den stigit fram till inflytande. Även om jag är den siste att bestrida, att arbetarklassen har sig själv i första hand att tacka för detta, är det mer än orättvist att bortse från den gärning, som liberalismen utfört.

Vad beträffar herr Vennerströms lektion i socialpedagogik, så är om den saken endast att säga, att hans historiska framställning måhända ur det egna prenumerantfiskets synpunkt kan ha betydelse. Vi äro ju som bekant konkurrenter. Men det är nu så, att han icke kunnat bestrida, att i samma ögonblick, som statens medverkan för denna konflikts lösande slutligen brast, så reagerade hela den liberala opinionen. Vad behöves mera bevis? Det måste vara vår egen sak att bestämma, när vi skola reagera. Huvudsaken är väl, att vi ingripa och vi gjorde det i det ögonblick, när man lupit linan ut ifråga om statsmaktens befogenheter och möjligheter.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lindqvist**: Herr talman! Jag nödgas inlägga en gensaga mot de anmärkningar eller utfall, torde jag kunna säga, som herr Kilbom tillät sig rikta mot vår förlikningsinstitution eller speciellt mot de nuvarande förlikningsmännen.

Det torde kanske vara överflödigt att upplysa kammaren om att jag under en lång följd av år haft tillfälle att deltaga i en rad av förhandlingar och sålunda praktiskt satt mig in i, hur detta institut verkar och hur dessa förlikningsmän fylla sin uppgift. Under hela denna min verksamhet har jag blivit mer och mer övertygad om det vanskliga i utförandet av detta uppdrag, den ofantliga svårighet, som föreligger för en förlikningsman, då det gäller att efter avlyssnande av parternas olika ståndpunkter avväga dessa för att slutligen, om möjligt, kunna till parterna framföra förslag till uppgörelse. Emellertid har det visat sig, att våra förlikningsmän gå så gott som undantagslöst ytterst försiktigt till väga. Det inträffar många gånger, att förlikningsmannen nödgas förklara en pågående förhandling avbruten, oaktat han icke kan framlägga något medlingsförslag och detta ehuru man kanske står inför en öppen konflikt. Detta vittnar om hur försiktigt våra förlikningsmän nödgas gå till väga vid utövandet av sin ansvarsfulla och ömtåliga uppgift.

En del av våra förlikningsmän ha varit med länge, och jag måste säga, att det skulle vara mer än beklagligt, om de som tack för sin utomordentligt givande och dugande verksamhet skulle få det betyg, som herr Kilbom nyss gav. Jag anser, att man bör vara litet mera aktsam och något mera tänka på ordens valör, då man går till angrepp mot dem, som hava sådana uppdrag, som våra förlikningsmän hava, och jag ber att få försäkra kammarens ledamöter, att det är icke så, som herr Kilbom säger, att det endast på ena sidan, således på arbetarsidan, förefinnes ett sådant missnöje, utan man kan spåra då och då ett sådant missnöje än från den ena sidan och än från den andra, beroende självfallet och uteslutande på, hur vederbörande parter hava ansett, att deras grundåskådningar blivit till-

godosedda genom förlikningsmannens ingripande eller genom ett av honom uppgjort förslag till medling i tvisten.

*Star d
interpellation.
(Forts.)*

Jag har velat giva dessa upplysningar för att för mitt vidkommande förklara, att även om det en och annan gång självfallet kan vara svårigheter för en förlikningsman att finna den allra bästa och rättast avvägda ståndpunkten — det kanske kan hända till och med den bäste av dem — tror jag, att vi i stort sett måste giva våra förlikningsmän det allra bästa vitsord och det största erkännande för deras arbete.

Herr Röing: Jag begärde ordet just som talmannens klubba skulle falla. Jag hade aldrig ämnat deltaga i denna diskussion, men jag ansåg, att åtminstone från något håll ett bestämt avståndstagande borde göras från vissa uttalanden, som herr Kilbom tillät sig fälla. Nu har detta sedan jag begärde ordet skett från det mest auktoritativa håll man kan önska, nämligen från statsrådsbänken, och jag kan icke annat än uttrycka min glädje över det uttalande, som gjordes av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet.

Hur kan man, herr Kilbom, om man har den minsta ansvarskänsla, uttrycka sig på ett sådant sätt, som ni tillät eder göra mot ett par av våra förlikningsmän, därför att de framlagt medlingsförslag i pågående konflikt i enlighet med sin övertygelse, vilka förslag i detta fall kanske lågo närmare arbetsgivarnas krav, i vad de avsågo lörens storlek, som borde utgå, än de krav, som uppställts av arbetarna? Det är enligt min uppfattning den naturligaste sak, att även en förlikningsman måste taga hänsyn till den ekonomiska situation, i vilken vi leva. En förlikningsman måste även i sina förlikningsförslag taga hänsyn till, huruvida det är möjligt för våra näringar och framför allt vår exportindustri att kunna betala de löner, som arbetarna kräva, och det är väl den naturligaste sak, att under en så svår depressionsperiod, som vi nu genomleva, ett medlingsförslag mången gång måste ligga närmare den ena stridande partens krav, som att ett medlingsförslag i en motsatt ekonomisk situation, då konjunkturerna äro goda, mången gång ligger närmare den andra partens fordringar.

Herr Kilbom torde vara så bevandrad både i affärer och i ekonomiska frågor, att herr Kilbom nog själv inser detta, fastän det kanske är tacksamt för honom att yttra sig, som han gjort, för mer eller mindre okritiska partikamrater, för vilka det kanske är nog så behagligt att höra sådana ovederhäftiga angrepp på förlikningsmännen, vilka, såsom herr socialministern påpekade, samvetsgrant försöka fullgöra sina mycket svåra arbetsuppgifter, och till vilka personer samhället står i en mycket stor tacksamhetsskuld. Jag är icke den, som onödigt vill överflytta på några statens ämbetsmän nya arbetsuppgifter, men jag tror, att erfarenheten har visat, att vederbörande bör ägna den frågan en nog så stor uppmärksamhet, huruvida icke statens förlikningsmän möjligen borde få sin arbetsuppgift något utvidgad i stället för att få den inskränkt, vilket herr Kilbom önskade, om jag rätt uppfattat honom.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag har ansett, att även från en enskild riksdagsman denna bestämda protest bör avgivas mot herr Kilboms påståenden.

Herr *Nylander* instämde häruti.

Herr **Kilbom**: Jag måste säga, att jag tydligen berört en mycket öm punkt, då jag yttrade mig om förlikningsmännens arbete.

Då jag första gången kom att fästa mig vid förlikningsmännens verksamhet, var det till följd av ett mellanstick i tidningen Socialdemokraten, riktat, om jag icke minns alldeles fel, mot en av våra äldre förlikningsmän för ett uppträdande, som — jag har icke anledning att tvivla på riktigheten av tidningens framställning — var fullständigt handgånget åt arbetsköparparten i den konflikt det då gällde. Därefter har jag undan för undan i fackpressen ända till på sista tiden mot samme förlikningsman — en av våra äldre förlikningsmän, herr Röing och även herr socialministern — sett riktas anmärkningar, som sannerligen icke ha varit bara starka ord, ord använda »utan känsla av deras valör», utan åtföljd också av bevis. Det hade varit mera riktigt, om socialministern i den socialdemokratiska regeringen hade erinrat också om detta förhållande i sitt anförande om förlikningsmännens verksamhet. Då så icke skett, måste jag taga det som ett intyg på att man på det hållet mera tager hänsyn till förlikningsmännens väl och välfärd än till de tankar och uppfattningar, som i denna fråga röra sig bland arbetarna.

Jag säger ännu en gång — ingen har kunnat jäva detta påstående — att i fackföreningskretsar råder en tämligen enhälligen mening om i varje fall vissa förlikningsmäns uppträdande. Däremot har jag icke någon gång sett, att den andra parten, arbetsköparna, protesterat. Det fälldes ett uttryck härvidlag, att förlikningsmännen äro synnerligen försiktiga. Ja, sannerligen, när de direkt taga fram arbetsköparpartens eget dekret och lägga detta som »förliknings»-förslag, kan man väl minst säga, att de äro försiktiga. Det synes mig emellertid, som om deras handlingsätt mera skulle göra skäl för den karakteristik, jag givit det.

Vad beträffar herr Röing, skall jag tillåta mig enbart en replik. Det är så belysande för herr Röings hela syn på denna fråga, då han vädjar till mina ekonomiska kunskaper och säger: en förlikningsman måste väl också taga hänsyn till den ekonomiska situationen för arbetsköparna. Där hörde man, vilkens hjärta det var, som klappade bakom orden! Det förefaller mig, som om förlikningsmannen, för den händelse han befunnit sig på herr Österströms linje, *samhällsintressets stora breda linje*, också bort hava tagit hänsyn till den andra parten och undersökt, huruvida arbetarklassen kan existera på de löner förlikningsmannen bjuder eller ej. Men därom hörde jag icke herr Röing nämna ett ord, sannolikt därför att den partens intressen äro herr Röing främmande, i varje fall mera främmande än arbetsköparnas intressen. Men jag hade ju icke heller förutsatt något annat.

Till sist vill jag säga herr Österström, om jag nu skall vara lika

vänlig mot honom, som han var mot mig, att jag tror, att även här i andra kammaren behövs det mera lejon, om också skällande, än bråkande får, ty sannerligen om den sistnämnda djursorten frälser någon, icke ens sig själv.

Vad beträffar påståendet, att den norska fackföreningsrörelsens medlemmar ålade stortingsmännen att rösta för skiljedomslagen, så förhåller det sig icke på det viset, herr Österström. Jag kan meddela, att i arbetarpartiets styrelse var majoriteten emot skiljedomslagen, i landsorganisationens styrelse var det däremot majoritet för motsatsen, men då förtroendemännen i fackorganisationerna i Kristiania sammanträdde, ställde de sig icke blott skeptiska utan realiter sett bestämt emot varje som helst tvungen skiljedom. Och det förhållandet, att man inom den norska arbetarrörelsen efter ett års erfarenhet ställt sig mot det tvungna skiljedomsförfarandet, torde ändå bevisa riktigheten av mitt påstående, att i alla länder har det tvungna skiljedomsförfarandet varit till skada för arbetarklassen och till gagn för arbetsköparparten.

Jag är herr Österström mycket tacksam för ett yttrande, som han fällde i debatten, då han i anledning av min fråga, vad samhällsintresset är, förklarade, att samhällsintresset politiskt sett är motsatsen till mina politiska intressen. Ja, det är blott det vi ha sagt, att samhällsintresset är ingen tredje part; det står i den avgörande kampen mellan kapital och arbetare på kapitalets sida, och det är därför, som vi icke kunna gå med på herr Österströms utgångspunkt. Och om detta samhällsintresse vore så vaket, att vi skulle kunna åt det överlämna arbetskonflikternas lösning, varför reagerar det då icke när en statens förlikningsman framlägger arbetsköparnas dekret om lönenedpressning såsom förlikningsförslag? Har t. ex. herr Österström protesterat emot ett dylikt förfaringssätt?

Så talade till sist herr Österström något om att arbetarna fått det så mycket bättre genom den allmänna rösträtten att det icke var någon risk att genomföra ett utvidgat skiljedomsförfarande. Om herr Österström går upp till skogssocknarna, som han tydligen känner, och frågar arbetarna, om de vilja byta, d. v. s. förlora den allmänna rösträtten och få se sina tvistefrågor avgjorde så, att det medför mera mat, så att de icke behöva svälta, så undrar jag, vilket svar de skulle giva. Det är sant, att också vi betrakta den allmänna rösträtten såsom ett framsteg för arbetarklassen, men vi kunna icke falla ned i avguddadyrkan för detta demokratiska underdjur och säga, att blott vi få allmän rösträtt, kommer allt annat av sig självt. Gå ut i Sveriges bygder, herr Österström, och ni skall få höra arbetarna förklara, att de ha det i undantagsfall sämre ekonomiskt nu, än när de saknade den allmänna rösträtten.

Herr Vennerström: Herr Österström yttrade gentemot mig, att när statens förlikningsmannainstitution brast, då ingrep ögonblickligen den liberala pressen. Detta påstående är helt enkelt inte sant, ty statens förlikningsmannainstitution brast, såsom herr Johansson i Östersund kunde konstatera, den 22 december 1922, och herr Öster-

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ström för sin del vaknade den 29 januari 1923, d. v. s. efter en tre månader långvarig och för Norrland synnerligen ödesdiger konflikt. Då vaknade herr Österström och kastade jätten efter i bakugnen. Jag vill icke precis säga, att snabbheten var så överväldigande stor. Jag vidhåller alltså, att för dem, som äro talesmän för det s. k. samhällsintresset, bör det vara mera nödvändigt att lägga sig ombord med förebyggande åtgärder än att vänta med botande åtgärder, till dess skadan en gång är skedd.

Herr Österström var nog vänlig att giva mig en liten blomma, då han sade, att mitt inlägg var diktat huvudsakligen av prenumerantfiskeskäl. Med gåvor och gengåvor varar som bekant vänskapen längst, och jag vill mycket gärna behålla herr Österströms högst angenäma vänskap. Det gör, att jag måste lämna en liten blygsam blomma tillbaka. Den lilla blygsamma vänskapsblomman är den, att det förefaller, som om såväl herr Österströms interpellation som hans väl formulerade inlägg i debatten i dag är en vaccher prenumerationsanmälan.

Herr **Johanson** i Stockholm: Jag hade icke tänkt begära ordet, då jag i sak är fullständigt ense med herr socialministern och icke har anledning att här diskutera förlikningsmännens verksamhet. Vad som emellertid givit mig anledning att begära ordet är, att då herr Kilbom vid två tillfällen ansett sig böra tala å fackföreningsfolkets vägnar, så vill jag säga, att det är en fullkomligt självtagen rätt.

Herr **Kilbom**: Jag har icke förklarat mig tala »å fackföreningsfolkets vägnar», utan jag har sagt, att jag tror mig giva ett riktigt uttryck för fackföreningsfolkets uppfattning, då jag säger, att man på det hållet icke vill vara med om utvidgning av förlikningsförfarandet och icke är så säker på förlikningsmännens opartiskhet, som här har sagts.

§ 4.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående försäljning av visst område från statens lagerhus-tomt i Vara.

Nämnda proposition bordlades.

§ 5.

Svar å
interpellation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Lindqvist**, som ånyo erhöi ordet, anförde: Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Molander till mig framställt följande två spörs-mål:

1) Kan det förväntas, att regeringen snarast möjligt upphäver ar-

betslöshetskommissionens beslut att från rätt till understöd och nödhjälpsarbete avstänga alla arbetslösa, som haft sin senaste anställning vid de i pågående konflikter indragna industriföretagen?

*Svar á
interpellation.
(Forts.)*

2) Kan det förväntas, att regeringen i anledning av det svåra läge, som stora grupper av arbetare genom arbetskonflikterna kommit uti, har för avsikt att föreslå riksdagen en revidering av direktiven för understödsverksamhetens bedrivande i så måtto att alla oförvällat arbetslösa — till vilka måste räknas alla lockoutade arbetare — må bli berättigade till erhållande av arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbete?

Dessa spörsmål hava emellertid i det väsentliga redan blivit besvarade genom Kungl. Maj:ts under gårdagen till riksdagen avlåtna proposition nr 52 angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt, till vilken proposition jag därför tillåter mig att hänvisa. Härförutom vill jag dock ytterligare betona några synpunkter, som icke få förbises vid bedömande av de föreliggande frågorna.

Då statens arbetslöshetskommission genom sitt i propositionen närmare angivna beslut av den 1 innevarande februari på grund av de allmänna arbetskonflikterna inom järnbruks-, sågverks- och pappersmasseindustrierna från all med tillhjälp av statsmedel utgående arbetslöshetshjälp avstängde, med visst undantag, dem som haft sin senaste mera stadigvarande anställning inom någon av nämnda industrier, handlade kommissionen i överensstämmelse med de av 1922 års riksdag meddelade samt av Kungl. Maj:t godtagna direktiven, vilket jag med anledning av uttalanden i interpellantens motivering härigenom vill understryka.

Men om arbetslöshetskommissionen sålunda endast följt de givna direktiven, har dessas tillämpning i förevarande fall klart ådagalagt, att den nuvarande formuleringen av desamma — vilken i sin stränga undantagslöshet synes mera ägnad att uttrycka en teoretisk sats än en praktisk föreskrift — under nu rådande förhållanden kommer i strid med den naturliga billigheten och gentemot ett avsevärt antal sedan lång tid arbetslösa personer innebär en hårdhet, som icke betingas av principen om statens neutralitet vid arbetstvister. I omförmälda proposition har därför föreslagits sådan modifikation av direktiven, att vid konflikt inom ett fack den, som vid konfliktens utbrott var och under de sex närmast föregående månaderna oavbrutet varit arbetslös, icke behöver avstängas från arbetslöshetshjälp, ändå att han haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack. Vid bifall härtill kommer, vad angår den nu föreliggande situationen, ett icke ringa antal sedan lång tid arbetslösa att undgå den bittra nöd, som ett avstängande från den till dem förut utgående arbetshjälpen måste medföra. Angeläget är, såsom i propositionen uttryckligen framhållits, att riksdagen givver densamma snabbaste möjliga behandling.

Någon ytterligare åtgärd i det av interpellanten angivna syftet har jag icke nu för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Molander: Herr talman! Jag ber att till herr socialministern få framföra mitt värdsamma tack för det besvär, som besvarandet av min interpellation medfört, men jag måste dock säga, att jag för min del är en smula besviken över svaret.

Jag kan i viss mån sägas stå på samma linje, som herr Engberg gjorde under remissdebatten, då han sade, att han icke väntade, att kommunisterna här i Sverige skulle göra någon revolution. Jag har icke heller tänkt, att den nuvarande regeringen skulle kunna och kanske icke heller vilja göra några revolutionerande handlingar. Men jag hade ändå trott, att regeringen skulle kunna gå ett steg längre, än vad som nu hänvisas till i det svar, som herr socialministern lämnat. Jag hade trott, att det skulle ligga i regeringens makt att hålla arbetslöshetskommissionens våldsåtgärder mot arbetarna inom något så när rimliga gränser.

Jag ber att få erinra om en del uttalanden, som framfördes vid fjolårets riksdag, när arbetslöshetsdirektiven fingo sin nuvarande utformning. Flera talare uttalade allvarliga betänkligheter mot den avfattning, som statsutskottet då gav åt direktiven, och uttalade betänkligheter mot de konsekvenser, som bestämmelserna om avstängning från nödhjälpsarbeten och indragning av understöd vid utbrutna konflikter skulle medföra. Dessa uttalanden bagatelliserades av, bland andra, herr Hagman och herr socialministern. Man var så rörande enig och talade om, att här var allt gott och väl. Det var endast på ytterkanterna bland kommunisterna — och en del andra — som man var missbelåten. Herr Hagman talade då om, att han, när det var fråga om avstängning av sågverksarbetare vid sågverkslockouten i fjol, hade föreslagit regeringen, att det skulle bli en regel bakåt på tre månader, men att regeringen icke gått med på detta, och han yttrade något om, att det kanske inte heller varit så lyckligt, ty det skulle ha verkat olika för olika yrken o. s. v. Han anförde slutligen ordagrant följande: »Jag tror därför, att man bör intaga den ståndpunkten, att understöd icke kan utgå till vederbörande arbetaregrupper vid en allmän konflikt, utan då få de söka att med hjälp av sitt medlemskap i fackliga organisationer bära de kostnader denna strid medför, lika väl som de få åtnjuta de fördelar, som en dylik strid eventuellt kan medföra.» Men jag vill fråga: vad är detta annat än precis samma sak, som arbetsgivarepressen, högerpressen eller, för att tala med herr Anderson i Råstock, den sämre pressen, skrikit och skränat nu under 14 dagars tid. Då lät det på det sättet, men nu kommer det kanske att låta annorlunda i dag. Jag vill i alla fall slå fast, att det var herr Hagmans ställning, när han polemiserade mot de kommunistiska talarna i fjol.

Bland annat fastslogs också från kommunistiskt håll vid denna debatt, att statsutskottet då föreslog en skärpning av direktiven och att arbetslöshetskommissionen skulle få större makt, än vad tidigare varit fallet. Förut var det ju så, att avstängning kunde ske genom de lokala arbetslöshetskommittéernas ingripande. Genom Kungl.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Maj:ts beslut den 10 mars bestämdes emellertid, att arbetslöshetskommitténs arbetsutskott skulle få verkställa avstängning, men i händelse av oenighet skulle Kungl. Maj:t reglera dessa saker, och under tiden skulle icke någon avstängning få företagas. I den sista utformning, som direktiven fingo, bestämdes, att ifall av allmän eller partiell konflikt, skulle avstängning så att säga automatiskt ske efter beslut av arbetslöshetskommissionen. Gentemot dem som påtalade detta vid samma debatt sade herr statsrådet Lindqvist: »Jag har nu konstaterat och vill ännu en gång understryka, att den s. k. kompromiss, som ligger på bordet i dag, är ingen kompromiss till förfång för de arbetslösa; den är en klar seger för regeringen. I den mån som utskottets motivering kan avspegla skiljaktiga meningar, så vill jag därom be att få säga, att det förekommer ej i denna motivering några nya direktiv, som omkasta förhållandena från vad de varit förut. Man har ju visserligen velat begagna sig i utskottet av den möjligheten att framhålla arbetslöshetskommissionen som det centrala, men det finnes ingenting, som förändrat det förhållandet, att regeringen även har sin hand med i saken och att det till sist på den punkten självfallet måste bli regeringen, som också har sista ordet, om tvister uppstå.»

Det var på denna sista punkt, jag stödde mig, när jag antog, att regeringen här skulle kunna ha befogenhet och makt att upphäva ett oresonligt beslut av arbetslöshetskommissionen. Nu visar det sig emellertid, att det icke är regeringen, som har sista ordet i den här saken. Nu är frågan hänskjuten till riksdagens avgörande på nytt, och man begär en regel bakåt på sex månader.

Jag för min del vet icke, varför man egentligen skall behöva ha någon regel bakåt. De som äro arbetslösa, äro ju arbetslösa och kunna icke på något sätt vara avhängiga av striderna eller hava något intresse i de strider, som uppstå eller möjligtvis kunna uppstå. Menar man, att de som äro arbetslösa och åtnjuta arbetslöshetsunderstöd eller äro sysselsatta vid nödhjälpsarbeten kunna med sina små understöd och nödhjälpslöner underhålla dem som äro lockoutade eller strejka, så skulle jag kunna förstå, att man ville hava en sådan lång regel. Men jag känner en smula till arbetarna och de förhållanden, under vilka de leva, och jag vet, att de faktiskt icke med ett enda öre kunna bidra till några strejkkassor. Varför skall man då komma med en sådan lång regel bakåt? Det kan absolut icke vara nödvändigt. Men redan i fjol förelåg något liknande. Nu talas visserligen om, att det är en mycket tillspetsad situation, särskilda förhållanden, o. s. v., men det påvisades av herr Lövgren i den förut omnämnda debatten i fjol, att det redan då fanns sågverksarbetare, som varit arbetslösa ända till 18 månader.

I alla fall är det ju gott och väl, att proposition i denna sak framlämnats. Det är ändå något, ehuru det icke från min synpunkt sett är tillräckligt. I varje fall ha vi fått konstaterat, att regeringen icke fått sista ordet. Vem som får sista ordet, vet jag icke. Kanske det i alla fall till slut blir arbetsgivareföreningen och dess »underavdelning» arbetslöshetskommissionen. Men det sades på sin

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tid, att en gång skall det heliga Ilion falla, och får väl även jag uttrycka den förhoppningen, att en gång skall den heliga arbetsgivareföreningen falla och med den arbetslöshetskommisionen.

Beträffande den andra frågan, som jag framställt, nämligen huruvida man icke skulle kunna få direktiven utformade så, att de som äro lockoutade må betraktas såsom varande oförskyllt arbetslösa, så föreligger ju i propositionen ingenting om den saken, och det var ju icke heller att vänta. Men herr Österström, som nyss talat för det allmänna intresset, samhällsintresset, och kanske de oorganiserade arbetarnas intressen, han skulle väl ändå kunna medge, att de oorganiserade arbetarna, som blivit lockoutade, icke på något sätt rå för detta. Jag förmenar, att när arbetsgivarna gå in för att sänka löner, som nu utgå med 1,440 kronor per år vid byggnadsämnesindustrien, med 10 %, är det faktiskt ett samhällsintresse att tillse, att icke denna sänkning kommer till stånd. Ty är det någon av denna kammarens ledamöter, som vill försörja sig själv och sin familj på 1,440 kronor per år? Nej, tvärtom, det blir en så liten lön per dag, att större delen av kammarens ledamöter säkert ger ut dubbelt så mycket om dagen i drickspengar. Under sådana förhållanden är det verkligen ett samhällsintresse att se till, att arbetsgivarna icke svälta ut arbetareklassen över hela linjen. I alla yrken, som äro i konflikt, är det samma sak. Vid gruvorna betalas endast 40 % av 1920 års löner, och det har också meddelats, att verkstadsföreningen vill sänka lönerna i Stockholm till 2,000 kronor, då enbart bostadshyran går upp till över 1,000 kronor.

Som sagt, regeringen har icke förmått att gå något längre i denna sak. Jag vill dock slå fast, att vad kommunisterna siade om i fjol, har nu gått i uppfyllelse. Man lät lura på sig direktiv, som man nu funnit icke vara så bra. Man trodde säkerligen, att arbetsgivarna här i landet skulle bli så snälla, att det icke skulle bli några lockouter vidare. Man har nu fått belägg för att dessa förmodanden icke alls hålla streck. Vi kunna också vara övertygade om att i en framtid blir det precis likadant. Därför är det icke obefogat, att man kräver en fullständig strykning av de nuvarande direktiven och försöker få nya direktiv, som på ett bättre sätt tillvarataga arbetarnas intressen.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 45, angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanslutningar;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 46, angående försäljning av visst område av Bohusläns regementes övningsfält invid Uddevalla;

till statsutskottet propositionen, nr 47, angående utbyte av vissa åt Göta artilleriregemente upplåtna markområden m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 48, angående godkännande av bytesavtal rörande kronan tillhörig mark å Nya varvet;

till bankoutskottet propositionen, nr 49, angående understöd å allmänna indragningsstaten till änkan H. H. Bohman, född Holmqvist;

till statsutskottet propositionen, nr 53, angående anslag dels till biträde inom finansdepartementet vid beredning av ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet; och

till bevillningsutskottet propositionen, nr 54, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods.

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4, jordbruksutskottets utlåtanden nr 5—8, samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av väckt motion om höjning av automobilskatten. *Ang. höjning av automobilskatten.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 39, hade herr *Paulsen m. fl.* hemställt, att riksdagen ville besluta sådan förändring i förordningen den 2 juni 1922 om automobils katt, att skatt skulle utgå för helt kalenderår för automobil, med ringar av mjuk kautschuk, för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens egen vikt, vid användning av tyngsta, till automobilen hörande karosseri:

med åtta	kr. intill en vikt av	. . . . .	1,000 kg.
» tio	» vid » » » mellan	. . .	1,000—2,000 »
» tjugn	» » » » » »	. . .	2,000—3,000 »
» trettio	» » » » » »	. . .	3,000—4,000 »
» femtio	» » » » som överstiger	. . .	4,000 » .

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Paulsen: Herr talman! Då jag väckt en motion i denna fråga, skall jag be att få säga ett par ord. Anledningen till att jag väckte motionen var den väldiga merkostnad för vägunderhållet, som uppkommit genom den ökade biltrafiken. Biltrafiken har i det vägdistrikt, jag tillhör, vållat, att de väghållningsskyldiga icke

Ang. höjning
av automobil-
skatten.
(Forts.)

kunna hålla sina vägar i det skick som vederbör, varför vägkassan måst övertaga underhållet av de stora stråkvägarna. Vägkassan har i sin ordning överlämnat dessa vägar på entreprenad med avseende på själva arbetet med väglagningen, under det att kassan själv släppt till materialet. Tillsynen av vägarna skötes av vägmän, som vägkassan avlönar. Detta förfaringssätt har gjort, att vi kanske bättre än de flesta andra vägdistrikt ha fått se de verkliga kostnaderna för väghållningsbesväret. För att giva kammaren en klar bild av huru stora dessa kostnader verkligen äro, har jag skaffat mig ett utdrag av räkenskaperna för Bara härads vägkassa, som jag skall tillåta mig här föredraga. »Utredning över kostnaden för underhållet av landsvägen Arlöw—Lund för år 1922. Enligt befintliga kvittenser har vägkassan fått vidkännas en utgift av tillhoppa 51,932 kronor. Detta belopp fördelas sålunda: Avlöning till vägmän kr. 3,500, utkörning av makadam kr. 9,878, kostnader för skärv kr. 26,627, kostnad för vägvält med reparation kr. 2,000, annan kostnad kr. 247; summa kronor 42,252; kostnad för försök med olika tjärnetoder, över 2,000 längdmeter, kr. 9,680; tillhoppa kronor 51,932. Vägens längd utgör 9,811 meter, vadan kostnaden för underhållet per meter uppgår till kr. 5:30. Den intensiva biltrafiken har emellertid nödvändiggjort grundförbättring av vägens sidor. Detta, som utfördes 1922, åsamkade vägkassan en extra kostnad av 48,500 kronor.» Under det att vägunderhållet 1915 beräknas till 29,4 öre, så steg det år 1920 till ungefär det dubbla eller 58,1 öre, och 1922 kostade vägunderhållet kronor 5:30, allt per meter. Jag ber kammarens ledamöter att minnas denna siffra 5:30 för varje vägmeter. Innan biltrafiken blev så stor som nu, var det huvudsakligen de stora bettransporterna, som frestade på vägarna i dessa bygder, men nu betyder detta rakt ingenting för vägunderhållet. Detta bevisas bäst därav, att under 1915—20 odlades rikligt med betor i dessa trakter, under det att under 1922 betodlingen låge så gott som fullständigt nere. Ändå överstego vägunderhållskostnaderna för 1922 ungefär tio gånger samma kostnader för år 1920.

Utskottet, som behandlat denna motion, har ju visat sig mycket välvilligt i motiveringen. Utskottet pekar på, att det kan finnas andra vägar att gå än den av mig föreslagna. Det vill jag icke bestrida. Det har utskottet rätt i. Men här finns ingen annan väg föreslagen, och skola vägarna kunna hållas i fullgott skick, kräves. att vägkassan tillföres pengar från håll, där sådana finnas, och då från det håll, synes det mig, från vilket vägarna verkligen förstöras. Jag menar därför, herr talman, att man icke kan vänta längre, om vägarna skola kunna hållas i sådant skick, att de bli trafikabla, utan det är skäl att bifalla motionen, så att vägkassan kan tillföras de pengar, som behövas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, jag framlämnat.

Herr andre vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att bevillningsutskottet icke kunnat komma till

något annat resultat än ett avstyrkande av den föreliggande motionen. Men var och en, som varit i tillfälle att iakttaga den skada å vägarna, som lastautomobilerna förorsaka, måste säga sig, att de nuvarande förhållandena äro ohållbara och att någon lättnad måste beredas vägunderhållarna för de merkostnader, som på detta sätt åsamkas dem. Det är icke allenast i Skåne som dessa förhållanden göra sig märkbara, ehuru de nere i betdistrikten otvivelaktigt framträda skarpast, utan även i andra delar av landet. Och uppenbart är, att om vägunderhållningstungan i fortsättningen skall utgöras in natura, måste ökat bidrag komma till för att bereda någon utjämning och lättnad till väghållarnas favör.

Ang. höjning
av automobil-
skatten.
(Forts.)

Det är nämligen önskvärt att ändring sker i avseende på fördelningen av automobilskatten. Jag hade förlidet år väckt en motion, gående ut på beredande åt landsbygdens vägväsende av en något gynnsammare ställning än vad som sedan kom till uttryck i utskottsutlåtandet. Det är efter min mening så, att i städerna vållas icke någon slitning på gatorna genom bilar vare sig de tyngre eller mindre tunga. Praktiskt taget äro de stenlagda gatorna icke utsatta för någon nötning genom biler med gummiringar. Helt annat var förhållandet, när trafiken skedde med åkdon framförda av stålskodda hästar. Därigenom förorsakades otvivelaktigt mycket större slitning på gatorna än av biler med gummiringar. Genom bilerna har gatuunderhållet i städerna lättats under det att landsbygdens vägväsen fått en ökad tunga. I överensstämmelse härmed bör ock automobilskatten i sin helhet komma detta senare tillgodo.

Jag har velat påpeka detta, så att, därest motionären finner anledning att återkomma med motion i ämnet, han även bör taga denna synpunkt i betraktande. Jag förutsätter nämligen, att motionären denna gång icke får sin vilja fram. Skulle det gå så, har jag ingenting däremot, men för närvarande vill jag icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman! Inom bevillningsutskottet ha vi haft mycket stor förståelse för de synpunkter, motionären framfört. Det är otvivelaktigt, att automobilerna ha en mycket stor förstörande inverkan på landsvägarna. Då det är naturligt, att var och en får betala kostnaderna för den förstörelse, han åstadkommer, är det rimligt att tänka sig en höjning av automobilskatten. Man kan naturligtvis säga, att den skatt, som beslöts i fjol, är för låg. Vi veta emellertid ingenting om den saken. Det är först i år, som den tillämpas. Den börjar att inbetalas nu. Intet väghållningsdistrikt har ännu fått några pengar. Man har sålunda ingen erfarenhet att bygga på. Under sådana förhållanden är det naturligtvis orimligt att redan nu vidtaga en ändring beträffande denna skatt. Dessutom kan ifrågasättas, om det helt enkelt går att höja automobilskatten till en höjd, som motsvaras av automobiltrafikens förstörande inverkan, och frågan är, om man icke skall tvingas att söka sig fram på helt andra vägar. Detta är ytterligare ett skäl, som gör, att man icke bör bifalla motionen i år.

Ang. höjning
av automobil-
skatten.
(Forts.)

Vad sedan beträffar herr andre vice talmannens anmärkning mot fördelningen av automobils-katten, har jag icke någon anledning att gå närmare in på den saken. Jag skall dock säga ett par ord. För det första får man icke glömma, att det finns städer, som ha mycket stora ytterområden med mycket stor väglängd. Jag kan taga Eskilstuna som exempel och kan även peka på vår minsta stad, Skanör-Falsterbo, som har över en mil vägar på 1,000 invånare. Jag tror sålunda, att man ur den synpunkten får tänka på att städerna kunna behöva något av automobils-katten. Dessutom kommer därtill, att tunga lastautomobiler utan tvivel utöva en mycket menlig inverkan på städernas gator. Det var ju dock så i fjol, att andra särskilda utskottet tillmötesgick andre vice talmannen så pass mycket, att vi avveko från de 25 %, som Kungl. Maj:t föreslagit, och fingo riksbifall att i stället bifalla allenast 20 % åt städerna.

Herr talman, på dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att detta statsutskottsutlåtande måtte få föredragas punktvis med uppläsande allenast av kantrubrikerna, såvitt icke framställning göres om annat föredragningsätt.

Denna hemställan bifölls.

Ang. anslag
till utrikes-
ministern.

Punkten 1, angående anslaget till chefen för utrikesdepartementet, ministern för utrikes ärendena.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 1 av tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels besluta, att ministern för utrikes ärendena skulle, i stället för honom för närvarande tillkommande bidrag till representationskostnader med 6,000 kronor, åtnjuta sådant bidrag med 12,000 kronor, dels ock i anledning härav i riksstaten uppföra ordinarie anslaget till departementschefen, ministern för utrikes ärendena med 42,000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) besluta, att ministern för utrikes ärendena skulle, i stället för honom för närvarande tillkommande bidrag till representationskostnader med 6,000 kronor, åtnjuta sådant bidrag med 10,000 kronor, och

b) i anledning härav i riksstaten uppföra ordinarie anslaget till departementschefen, ministern för utrikes ärendena med 40,000 kr.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Norman*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning om höjning av det ministern för utrikes ärendena för närvarande tillkommande bidrag till representationskostnader, och

b) i riksstaten uppföra ordinarie anslaget till departementschefen, ministern för utrikes ärendena med 36,000 kronor.

Punkten föredrogs, varefter

Herr **Norman** yttrade: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag vid förevarande punkt av utlåtandet låtit anteckna min reservation. Då jag gjort detta, har det varit dels med hänsyn till det nuvarande ekonomiska läget, dels med hägkomst av denna frågas förhistoria och dess tidigare behandling i riksdagen. Som bekant hade Kungl. Maj:t år 1920 beslutat från statens handelskommission för regeringens och utrikesdepartementets räkning övertaga en automobil. Kostnaderna härför togos från tredje huvudtitelns allmänna besparingar. I statsverkspropositionen till 1922 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att för beredande utav avlöning åt automobilens chaufför höja det i staten för utrikesdepartementet ingående förslagsanslaget å högst 40,000 kronor till avlöningar åt icke ordinarie befattningshavare med 3,000 kronor till 43,000 kronor. Samtidigt anmäldes, att kostnaderna för automobilens underhåll jämte driftkostnader för densamma för det dåvarande bestredes från förslagsanslaget till skrivmaterialier, expenser, renskrivning, ved, ljus m. m.

Statsutskottet yttrade i sitt utlåtande 3 A härom: »Utskottet har icke funnit anledning till annan erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, än att det för anställande av en chaufför beräknade beloppet, vilket icke synes vara av natur att bestridas av statsmedel, icke torde böra upptagas å departementets anslag. Beträffande den hittills vidtagna åtgärden, att av huvudtitelns allmänna besparingar bekosta chaufförens avlöning, vill utskottet ej underlåta att framhålla, att densamma svårigen kan anses stå i överensstämmelse med de i rikets ständers skrivelse den 12 maj 1841 angivna grunder i avseende å dispositionen av besparingar å huvudtitlarna.» Statsutskottets socialdemokratiska ledamöter reserverade sig, med ett undantag, häremot och ville, att avlöning till chauffören skulle beviljas. Vid huvudtitelns behandling i kamrarna blev denna punkt, på yrkande från socialdemokratiskt håll, återremitterad till statsutskottet.

Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)

Efter förnyad behandling i statsutskottet, yttrade detta i sitt memorial nr 51: »Utskottet har icke funnit annan anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, än att det för anställande av en chaufför beräknade särskilda beloppet icke torde böra beviljas. Beträffande den hittills vidtagna åtgärden att av huvudtitelns allmänna besparingar bekosta chaufförens avlöning vill utskottet ej underlåta att framhålla, att densamma svårigen kan anses stå i god överensstämmelse med de i rikets ständers skrivelse den 12 maj 1841 angivna grunder i avseende å dispositionen av besparingar å huvudtitlarna. Då emellertid det till ministern för utrikes ärendena för innevarande år utgående representationsbidraget möjligen kan anses vara något knappt tillmätt och prövning av denna fråga icke lär kunna ske vid innevarande års riksdag, vill utskottet icke motsätta sig, att medel till avlöning åt chauffören ävensom kostnaderna för automobilens underhåll och drift må intill den 1 juli 1923 beredas på samma sätt som dittills.» Mot detta uttalande anmälde jag och ett par andra ledamöter av utskottet reservation.

Vid frågans behandling här i kammaren framhöll reservationerna, att utskottets motivering icke finge tolkas som en förpliktelse till höjning av det till utrikesministern utgående representationsbidraget. Från utskottsmajoritetens sida förklarades då, att en sådan förpliktelse icke skulle kunna utläsas ur statsutskottets försiktiga uttalande.

Icke desto mindre stöder sig regeringen på detta uttalande, då den nu äskar en fördubbling av utrikesministerns representationsbidrag, eller från sex tusen kronor till tolv tusen kronor. Vid frågans behandling inom statsutskottet hävdades också den meningen, att uttalandet från förra året förpliktade till att nu gå på en höjning. Vad fjolårets reserver antas sålunda befarade, har gått i uppfyllelse.

För min del har jag icke ansett mig kunna vara med om att bevilja ifrågavarande sex tusen kronor. Jag framhöll redan vid debatten om denna sak förra året, hurusom statsrådets löner reglerades så sent som vid 1921 års riksdag. Jag yttrade då: »Jag vill erinra om att det var så sent som den 12 juni 1920, som riksdagen med anledning av professor Reuterskiölds i första kammaren motion beslöt en avsevärd utökning i statsrådets löner. Och detta beslut hade retroaktiv innebörd. Det trädde i kraft från och med den 1 januari 1920, och beslutet gällde åren 1920 och 1921. Statsrådets löner höjdes då för statsministern från förutvarande 24,000 kronor till 30,000 kronor, för departementschefer från förutvarande 17,000 kronor till 24,000 kronor och för konsultativa statsråd från förutvarande 15,000 kronor till 20,000 kronor samt för utrikesministern till 36,000 kronor. På dessa belopp utgingo därjämte sedvanliga dyrtidstillägg, vilka exempelvis under 1920 uppgingo till cirka 14,000 kronor per år. Föregående års riksdag fastställde en definitiv lönerreglering för statsråden och höjde därvid de konsultativa statsrådets löner till samma belopp som för departementschefer eller till 24,000 kronor. Statsministerns lön skulle utgöra 30,000

kronor, och utrikesministern erhöll samma lön samt därutöver 6,000 kronor i representationsbidrag, eller sammanlagda 36,000 kronor, vartill kommer fördelen av fri bostad jämte därutöver för dem alla sedvanliga dyrtidstillägg.

*Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)*

När nu riksdagen så sent som förra året gick in för denna rätt så genomgripande lönereglering, så synes det mig, särskilt inför dessa tider och med det nödtvång till sparsamhet på alla möjliga områden, varom även riksdagens beslut tidigare i dag bär vittne, som om vi här icke gärna kunna gå in på en väg, som inom en nära liggande framtid innebär en betydande förhöjning.»

Vad jag sålunda yttrade förra året har sin giltighet i ännu högra grad nu. Det ekonomiska läget för närvarande är ju sådant, att regeringen sett sig nödsakad föreslå betydande nedsättningar i dyrtidstilläggen till så gott som samtliga statens tjänstemän och betydande beskärningar och indragningar i fråga om olika anslagskrav. I många fall blir det så, att personer, som i många år arbetat i statens tjänst, komma att ställas på bar backe, och anslag till många synnerligen behjärtansvärda ändamål ha av regeringen helt strukits. Det verkar då mindre tilltalande, när regeringen vill fördubbla representationsbidraget till statens högst avlönade ämbetsman, vilken enligt regeringsförslaget förutom fri bostad skulle få en lön av 42,000 kronor. Det kan i sammanhang härmed erinras också, att enligt regeringsförslaget om nya grunder för dyrtidstilläggen statsråden, ehuru deras löner reglerades så sent som vid 1921 års riksdag, skulle få beräkna sina dyrtidstillägg såsom för icke reglerade verk d. v. s. med 37 % å grundlönen i stället för eljest 19 %, vilket gör något mer än 1,000 kronor extra per år och befattningshavare.

Nu vill jag ingalunda bestrida, att utrikesministern åvilar en betydande representationsskyldighet. Den jämförelse med utrikesministerns representationsbidrag och ortstilläggen till Sveriges ministrar i utlandet, som gjorts av föredragande departementschefen, är dock, som jag i min reservation påpekat, icke hållbar. Dessa ortstillägg äro icke enbart avsedda att täcka representationskostnader utan jämväl med vistelsen i utlandet förenade särskilda utgifter. Utrikesministerns lön uppgår ock till närmare dubbla beloppet av ministrarnas i utlandet.

Statsutskottets föreliggande förslag är tydligen en kompromiss mellan, å ena sidan, krav på bifall till regeringsförslaget och, å andra, det rena avslagsyrkandet. Det stannar vid ett representationsbidrag av 10,000 kronor i stället för 12,000 kronor eller ett sammanlagt belopp av 40,000 kronor i stället för av regeringen åskad 42,000 kronor. Jag har ej kunnat biträda detta kompromissförslag även av det skälet, att det stigande penningvärdet automatiskt höjer reallönen. Penningen hos oss har dock nu vida högre köpkraft än för något år sedan. Det är dock huvudsakligast mot bakgrunden av det ekonomiska läge, som på alla andra områden tvingar till inskränkningar och besparingar, som jag nu, herr talman, yrkar avslag såväl å Kungl. Maj:ts förslag som statsutskottets hem-

Ang. anslag
till utrikes-
ministrern.
(Forts.)

ställan i förevarande punkt och bifall till den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen, som under herr Normans anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr statsrådet **Nothin**, som yttrade: Herr talman! I förevarande punkt har, såsom den föregående ärade talaren antydde, Kungl. Maj:t föreslagit en fixering av utrikesministrernas representationsbidrag till 12,000 kronor, under det att utskottsmajoriteten föreslagit, att beloppet måtte bestämmas till 10,000 kronor. Jag avser icke att här söka få till stånd en ändring i vad utskottsmajoriteten sålunda föreslagit, men herr Normans reservation och anförande anser jag icke böra lämnas oemotsagda.

Ett av herr Normans skäl för hans avslagsyrkande var, att han ansåg min jämförelse med de ortstillägg, som vår representation i utlandet åtnjuter, icke vara riktig. Han säger i sin reservation, att »dessa ortstillägg avse icke endast täckande av representationskostnader utan jämväl ersättning för med vistelsen i utlandet förenade särskilda utgifter». Ja, det är ungefär detsamma som jag såsom föredragande statsråd anförde till protokollet. Där säges nämligen, att dessa ortstillägg till stor del äro avsedda för bestridande av representationskostnader. — Det är alldeles riktigt, att en del av dessa är avsedd att täcka merutgifter för vistelse i utlandet, men största och väsentliga delen är dock ämnad till att täcka representationskostnaderna. Om man jämför de ortstillägg, som utgå till våra envoyéer, med dem, som tilldelats övrig beskickningspersonal, framgår detta enligt min mening ganska tydligt. Vid t. ex. beskickningen i London, har legationsrådet en lön av 10,500 kronor och ett ortstillägg av 6,600 kronor. Då envoyén åtnjuter en lön av 17,000 kronor, skulle ett ortstillägg, som vore tillmätt i ungefär samma proportion som det till legationsrådet, stanna vid ett belopp av 10 å 12,000 kronor. Nu har emellertid envoyéen ett ortstillägg av 45,000 kronor vartill kommer fri bostad. Detta visar enligt min uppfattning, att envoyéns ortstillägg till väsentligaste delen är avsett till täckande av representationskostnader. Samma jämförelse kan göras beträffande förhållandena vid våra övriga beskickningar, men jag vill icke upptaga kammarens tid därmed. Jag vill emellertid erinra därom, att vid vissa beskickningar, där representationen anses vara mindre betungande, äro ortstilläggen till envoyéerna satta jämförelsevis lågt; så utgå t. ex. i Madrid och Konstantinopel, ortstillägg med endast 9,000 kronor.

Herr Norman framhöll vidare, att utrikesministern har dubbelt så stor ordinarie lön som våra envoyéer. Ja, det är nog riktigt, men riktigare är att i stället göra en jämförelse mellan de totala lönesummorna i ena och andra fallet. Utrikesministrernas lön, sådan den föreslagits av utskottsmajoriteten, skulle utgöra 40,000 kronor jämte dyrtidstillägg och fri bostad. Våra envoyéer i de två städer, där levnadskostnaderna väl kunna anses vara något så när

likartade med Stockholm, nämligen Paris och London, hava en lön och ett ordinarie ortstillägg, envoyén i Paris på sammanlagt 47,600 kronor samt envoyén i London på tillhoppa 62,000 kronor. Båda hava därjämte extra ortstillägg samt, liksom ministern för utrikes ärendena fri bostad och dyrtidstillägg.

Det tredje av herr Normans skäl är, att regleringen av utrikesministerns avlöning skedde så sent som 1921, och herr Norman åberopar i sin reservation, att lönen då fastställdes till 50 % utöver vad den ännu utgjorde år 1918. Ja, det är riktigt, men det hade varit ännu tydligare, om herr Norman sagt, att lönen då fastställdes till 50 % utöver vad den utgjorde år 1858. Så långt tillbaka är det nämligen, sedan utrikesministerns lön bestämdes till 24,000 kronor. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att frågan om löne-reglering är ganska gammal. Lönereglering har begärts, efter vad det uppgivits för mig, år 1906, men då sköts frågan åt sidan under hänvisning till löneregleringskommitténs arbete.

För att visa att det icke är något oskäligt belopp, som man begärt, må slutligen framhållas att i våra grannländer med deras svagare ekonomi utgå representationsbidrag, i Norge med 23,000 kronor och i Danmark med 18,000 kronor.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Vidare yttrade:

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Då statsutskottet förra året behandlade frågan om den automobil, som från handelskommissionen övertagits av utrikesdepartementet, förefunnes i utskottet in pleno starka sympatier för ett bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om denna automobil. Man löste emellertid efter återremiss till avdelningen frågan på det sättet, att man medgav, att av särskilda medel avlöning skulle utgå till chaufför och underhåll av bilen till den 1 juli detta år. Och så gav man samtidigt på hand, att man nästkommande år skulle höja representationsbidraget till utrikesministern. Det heter nämligen i statsutskottets utlåtande och sedermera i riksdagsskrivelsen, »att då det till ministern för utrikesärendena för år 1922 utgående representationsbidraget möjligen kunde anses vara något för knappt tillmätt, men prövning av denna fråga icke syntes kunna ske vid 1922 års riksdag, ville riksdagen icke motsätta sig, att medel till avlöning åt chauffören ävensom kostnaderna för automobilens underhåll och drift finge till den 1 juli 1923 beräknas på samma sätt som hitintills». Riksdagen inbjöd sålunda direkt Kungl. Maj:t att till detta års riksdag inkomma med förslag om höjning av representationsbidraget. Såvitt jag vet, reserverade sig icke herr Norman den gången — jag minns kanske orätt, ty han brukar ju reservera sig — men riksdagen antog i alla fall utskottets förslag. Kungl. Maj:t har sålunda helt

*Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)*

Ang. anslag
till utrikes-
ministrern.

(Forts.)

enkelt tillmötesgått, vad riksdagen själv begärt, när den skrev om representationsbidraget, så som den gjorde.

Herr Norman tycker nu det är onödigt för oss att infria det givna löftet, därför att det skulle vara alldeles otillräckligt att bevilja 6,000 kronor och han talar om att utrikesministern förutom sin rikligt tillmätta lön av 36,000 kronor även åtnjuter fördelen av fri bostad. Jag undrar dock, om utrikesministrernas fria bostad rent ekonomiskt kan vara en fördel för honom. Tvärtom tror jag, att det skulle ställa sig betydligt billigare för honom, om han finge bo i sin förutvarande bostad, som jag förmodar fortfarande måste stå ledig för inflyttning. Det är ju aldrig någon, som vet, hur länge ett ministerskap varar, och det är därför svårt för utrikesministern att avhända sig sin gamla bostad, då han flyttar in i en staten tillhörig våning, ty då skulle han ju vilken dag som helst kunna bli bostadslös. Jag tror därför icke, att vi kunna värdera fördelen av fri bostad så synnerligen högt.

Herr Norman talar vidare riktigt vackert om dem, som få minskade dyrtidstillägg, och om dem, som mista sin anställning i statens tjänst och sättas på bar backe o. s. v. Det är verkligen det första tillfälle, då åtminstone jag hört, att herr Norman ömmar för den sortens folk, men det är ju bara därför, att han nu kan spela ut dem mot utrikesministern. Nu passar det alldeles utmärkt i herr Normans argumentation, men då det gäller att behandla dyrtidstilläggen, tror jag nog, att pipan kommer att få ett annat ljud.

Att som herr Norman tala om att det är fråga om en fördubbling av representationsbidraget, är ju endast ett rent teoretiskt resonemang. Herr Norman vet mycket väl, och han har även tidigare medgivit, att han icke tror, att vare sig 6,000 eller 10,000 kronor räcka till representationspengar för utrikesministern. Jag för min del betraktar saken på det sättet, att de 40,000 kronor, som utskottet föreslår, helt och hållet äro att betrakta såsom representationsbidrag. Vi äro alla övertygade om att icke heller den summan kommer att räcka till för den representation, som utrikesministern har att utföra. Skall man gå den vägen, att man icke skall ge utrikesministern en sammanlagd lön, vilken någorlunda räcker för den representationsskyldighet, som faktiskt åligger honom, måste man alltid ställa det så, att man har en förmögen utrikesminister, som av egna medel kan bestrida dessa kostnader. Jag tror, att herr Normans förslag i denna punkt innebär en farlig och missriktad sparsamhet. Då staten av en viss tjänsteman kräver en representation, som det är förenligt med dess egna intressen, att han utövar på det värdigaste och bästa sättet, kan man icke för den besparing på 4,000 kronor, som herr Norman föreslår, äventyra statens intressen. Så stor roll spela väl icke dessa 4,000 kronor i statsbudgeten, att man, som herr Norman i sin reservation gör gällande, har anledning säga, att förra året, då statsfinansiella läget var bättre, då hade man möjligtvis kunnat våga sig på en utgift av dessa 4,000 kronor, men att det i år är så uselt ställt för svenska staten, att detta belopp kan åsamka staten finansiella svårigheter. Jag undrar, om finansmi-

nistern, som ju visat sig vara en stor sparsamhetsivrare, skulle vilja godkänna den teorien, att 4,000 kronor kunna spela så stor roll för budgeten i sin helhet.

Jag tror det för min del icke, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag, som ju är enhälligt så när som på herr Norman.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall icke bli så mångordig som de föregående talarna i denna fråga, och det tror jag, att kammarens ledamöter skola hålla mig räkning för.

Jag för min del tror icke, att det tjänar något till att göra jämförelser varken på det ena eller andra hållet, ty man kan få fram så egna resultat av dylika jämförelser, och jag skall därför icke gå in på några sådana.

Nu är det ju ändå så — det ger jag den förste talaren rätt i — att hade icke utskottet förra året givit en vink åt Kungl. Maj:t när det var fråga om den där bilen — jag vet icke, varifrån den kom farande — så hade vi icke behövt ha denna diskussion i dag. Nu är den i alla fall ett faktum. Jag yttrade i fjol, att jag fruktade för en hel kortege av statsbilar. Jag skymtade dem vid synranden, och jag ville mota dem. Det är ju så, att om man skall göra något, kostar det pengar. Jag sökte i statsutskottet finna en medellinje, så att vi skulle slippa denna diskussion, men det visade sig lika omöjligt å båda sidor, och ingen ville vara med därom. Nåja, då fick jag ta min position, och med tanke på utskottets förslag i fjol tyckte jag det var litet otrevligt att göra för mycket åt saken.

Jag erkänner gärna, att det varit ännu en sak, som varit avgörande för mig, och det vill jag deklarerera på så sätt, att hade det varit under den gamla regimens, vi kunna ju kalla det högerregimens, tid, och man då kommit med förslag om en dylik höjning på 6.000 kronor, hade jag stått vid herr Normans sida, men när förslaget härom kommer i vår demokratiska tid och regeringen säger, att vi ovillkorligen behöva mer pengar för att representera fullt demokratiskt, har jag icke hjärta att säga nej, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nylander: Herr talman! Att den största sparsamhet är av nöden även i fråga om utrikesdepartementets stat är ju självklart, och jag kan intyga, att man där på allt sätt sökt göra nödvändiga besparingar. För min del har jag såsom en av de sakkunniga också varit i tillfälle att framlägga förslag till besparingar på olika områden inom denna huvudtitel. Man kan emellertid efter min uppfattning i det hänseendet gå för långt, och jag finner, att herr Norman, såsom jag ser saken, just gått alldeles för långt i sitt sparsamhetsnit, då han icke vill gå med på det förslag, som statsutskottet, i övrigt enhälligt, här har framlagt. Det har ju både från herr statsrådets och övriga talaresha sida framhållits så många skäl för ett bifall till utskottets förslag, att jag icke har någon anledning att ingå på närmare detaljer, utan jag vill endast påpeka en omstän-

Ang. anslag
till utrikes-
ministern.

(Forts.)

Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)

dighet, som i dag icke blivit berörd, nämligen att det ifrågavarande anslaget till utrikesministern länge varit alltför knappt tilltaget, och att anspråken i representationshänseende under senare år betydligt växt, trots den sista tidens stigande penningvärde, som herr Norman åberopade som skäl emot. Denna stegring i representationsskyldigheten har sin orsak i det betydligt ökade antalet främmande legationer, som under de sista åren upprättats i vårt land. Jag behöver endast erinra om att vi fått finsk, estländsk, lettisk, polsk, rumänisk och tjeckoslovakisk beskickning, för att nu taga några, som jag i en hast erinrar mig. Det är givet, att detta medför ökad representationsskyldighet.

Jag kan icke finna annat än att utrikesministern i Sverige måste representera vårt land på ett vårt land värdigt sätt, och jag ber därför, herr talman, att utan ytterligare motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Jag uppkallades av herr Jönssons i Revinge yttrande, då han ville påstå, att man vid denna frågas behandling föregående år gav på hand, att representationsbidraget i år skulle höjas, och att riksdagen rentav inbjöd regeringen att komma med en sådan hemställan. Han ville också till att börja med förmena, att utskottet i fjol var enhälligt om sin hemställan, fastän jag i min ingående redogörelse nyss meddelade gången av frågans behandling och erinrade om hurusom statsutskottet, med undantag av flertalet — icke alla — av dess socialdemokratiska ledamöter, först beslöt hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts hemställan, men att utskottet efter punktens återremitterande hemställde om bifall, varvid dock jag tillsammans med tvenne andra ledamöter av utskottet reserverade mig. Vi ville icke lägga något band på riksdagens rörelsefrihet för ett kommande år. Vid den debatt, som fördes i kammaren, framhöll såväl jag som min medreservant, herr Nilsson i Landeryd, att man icke finge tolka statsutskottets uttalande på det sättet, att det skulle förpliktiga riksdagen att nästa år gå med på en höjning. På en fråga just på denna punkt svarade en av statsutskottets ledamöter, herr Rydén, på följande sätt: »Beträffande därefter frågan om, huruvida det kan finnas skäl eller icke för att göra det uttalande, som står här angående utrikesministerns representationsbidrag, vill jag slå fast som min uppfattning, att uttalandet här, som det är skrivet, *icke förbinder till något annat än till en prövning av ärendet om utrikesministerns representationspengar.*» Här efter yttrade herr Nilsson i Landeryd: »Jag vill emellertid, med anledning av vad herr Rydén yttrade, be att få fastslaget till kammarens protokoll, att detta uttalande i motiveringen icke förbinder till annat än till en prövning av ärendet, det var hans yttrande angående detta, och jag hoppas, att ifall kammaren nu, som jag antar, kommer att besluta i enlighet med utskottets förslag, kammaren icke lägger in något annat i detta beslut, än att en prövning skall ske, och det sedan får stå fullt öppet, huruvida resultatet skall gå i den ena eller andra riktningen.»

Såväl jag som mina medreservanter förutsågo sålunda, att utskottets uttalande skulle komma att utnyttjas ett kommande år, och vi sökte reservera oss emot detta. Jag ber med stöd av vad som har förekommit och under hänvisning till kammarens protokoll att få fastslå, att ingen som helst förpliktelse vare sig för statsutskottet eller för kammaren kan utläsas ur fjolårets uttalande. Under sådana förhållanden ber jag ävenledes att få tillbakavisa det påstående, som herr Jönsson i Revinge gjorde, att jag i år icke skulle vilja vara med om att infria ett i fjol givet löfte.

Herr Jönsson i Revinge ville vidare påstå, att jag hade hävdad den uppfattningen, att ett bifall till den föreslagna utökningen av representationsbidraget med 4,000 kronor skulle förorsaka finansiella svårigheter. Det har jag aldrig vid något tillfälle sagt, var god och anteckna det! Herr Jönsson i Revinge vet mycket väl, att jag aldrig har sagt det. Vi ha ju från första början tillsammans behandlat denna fråga, i första avdelningen, i statsutskottet in pleno och sedan här. Vid alla dessa tillfällen har jag framhållit, att det, som för mig var bestämmande, var, att jag fann en höjning av anslaget stå i mindre god överensstämmelse med de finansiella svårigheterna i stort för landet, som tvinga till nedskrivningar och betydande beskränningar av anslag till behjärtansvärda ändamål och mycket kännbara nedsättningar i många statsanställdas levnadsvillkor. Det var detta, jag pekade på, och det var mot denna bakgrund, som jag ansåg, att jag, då ingen förpliktelse kunde anses föreligga, måste gå in för ett avslagsyrkande.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Först och främst skall jag liksom herr Jönsson i Revinge be att få konstatera, att herr Norman i Läckeby är att inkassera på deras sida, som vilja försöka dels avhjälpa de enligt herr Normans mening alltför låga dyrtidstilläggen, dels även vill söka hjälpa avskedade och andra personer i ekonomiskt betryck. Vi komma nog att få tillfälle att diskutera den saken längre fram. Det var mig ett nöje att finna herr Norman på den sidan här i dag, liksom det även var ett nöje för mig att kunna konstatera, att herr Olsson i Kullenbergstorp, efter vad som framgick av hans yttrande, sent omsider blivit demokrat. Även detta ber jag för min del att få tacksamt kvittera. Vi komma nog att ha nytta härav även i fortsättningen.

Då herr Norman sade, att han relaterat den föreliggande frågans hela förhistoria, vill jag framhålla, att det har han visst icke gjort. Herr Norman glömde att tala om hur saken kom upp i fjol. Han glömde nämna, att det var utrikesministerns finkänslighet, som föranledde, att saken kom fram. Den hade icke behövt framläggas. och riksdagen skulle ha varit i fullkomlig okunnighet därom. Det var gentlemannen, som lät saken komma fram, och det var detta, som riksdagen för sin del på något sätt ville honorera. Det är min uppfattning om saken, och jag tror, att den kan tillmätas lika stor vederhäftighet som herr Normans.

*Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)*

*Ang. anslag
till utrikes-
ministern.
(Forts.)*

Herr Normans jämförelser i reservationen ha redan blivit bemötta från statsrådsbänken genom uppgifter om främmande länders representationsbidrag till personer på motsvarande poster. Jag skall be herr Norman ägna litet intresse åt en annan jämförelse, som han troligtvis har rätt stora möjligheter att kunna göra. Jag vill be honom undersöka, vad bolagsdisponenter och dylika personer ha för löner, och jag skall särskilt be att få rekommendera en trust, som han nog känner igen, och varom det varit mycket tal i tidningarna. Jag kan även anförtro herr Norman, i fall han icke har reda på det, att det till och med på det kyrkliga området finns personer, som ha inkomster betydligt överstigande vad herr Norman tycker är för mycket för utrikesministern. Jag syftar på det kända förhållandet, att åtskilliga biskopar hava betydligt större sammanlagda inkomster. Man får väl ändå, i någon mån åtminstone, anse dem såsom statens tjänare, och jag skulle tro, att detta är ägnat att ge en något annan belysning åt herr Normans tal om att utrikesministern är statens högst avlönade tjänare.

Till slut ännu en sak! Jag trodde verkligen, när vi på herr Normans initiativ kostade på oss en utförlig debatt i år i statsutskottet, att vi voro så pass överens, att vi icke skulle behöva spilla bort ytterligare dyrbär tid för kammaren och sekretariatet, allt för att spara in dessa 4,000 kronor, som sannerligen mer än väl behövas för den uppgift, utrikesministern har att fylla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag endast citerar här ur herr Normans egen reservation, då han säger, att om det statsfinansiella läget varit lika bra som förra året skulle han möjligtvis kunnat reflektera på anslaget, men att det nu är alldeles omöjligt. Jag tror icke att det från herr Normans sida är så mycket fråga om 4,000 kronor, ty det begriper nog herr Norman, att det spelar statsfinansiellt sett en mycket liten roll, men han begagnar vartenda tillfälle som ges att skaffa sig små prydliga flaggor till den blå bilen. Något annat är det icke fråga om i detta fall.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Ang. bidraget
till kabinets-
sekreterarens
represen-
tationskost-
nader.*

Punkten 2, angående anslaget till utrikesdepartementet.

Under punkten 2 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att det enligt 1922 års riksdags beslut till kabinettssekreterare, som vore gift, från och med den 1 januari 1923 utgående bidrag till representationskostnader av 6,000 kronor för år finge från och med den 1 juli 1923 utbetalas jämväl till ogift kabinettssekreterare, dels nedsätta det i staten för utrikesdepartementet ingående förslagsanslaget å 10,000 kronor till vikariatsersättningar med 5,000 till 5,000 kronor, samt det i samma

stat ingående anslaget å 40,000 kronor till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med 20,000 kronor till 20,000 kronor, dels ock i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget departementet med 448,000 kronor.

Ang. bidraget till kabinetssekreterarens representationskostnader.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad densamma avsåge ändring i nu gällande bestämmelser angående bidrag till kabinetssekreterarens representationskostnader;

b) nedsätta det i staten för utrikesdepartementet ingående förslagsanslaget å 10,000 kronor till vikariatsersättningar med 5,000 kronor till 5,000 kronor, samt det i samma stat ingående anslaget å 40,000 kronor till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med 20,000 kronor till 20,000 kronor; och

c) i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget departementet med 448,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Ehuru jag icke är föredragande i denna och följande punkter, så må det, då departementschefen icke är här närvarande, tillåtas mig att yttra ett par ord i detta avseende.

För närvarande utgår till kabinetssekreterare, som är gift, ett representationsbidrag av 6,000 kronor. I propositionen hade föreslagits, att nu antydda villkor för representationsbidrags åtnjutande skulle bortfalla. Då nu ett enhälligt statsutskott ansett, att tillräckliga skäl icke förefinnas för någon ändring, torde det vara lönlöst att söka få en sådan till stånd; jag avser ej heller detta med mitt anförande, men jag har ansett, att utskottets mening i alla fall icke bör lämnas oemotsagd. Utskottets ståndpunkt skulle vara förklarlig, ifall fråga varit om bidrag till bestridande av de privata levnadskostnaderna. Vid våra löneregleringar — jag tänker nu icke på dyrtidstilläggen utan på vanliga, i gällande lönestater fastställda löner — har emellertid icke tagits någon som helst hänsyn till huruvida vederbörande befattningshavare är gift eller icke. Ifrågavarande bidrag avser ju för övrigt att bestrida kostnaderna för ett visst särskilt ändamål, och det torde väl ställa sig på det sättet, att den officiella representationen snarare är dyrare än billigare för den som är ungarl i jämförelse med den som är gift. Tidigare i dag har berörts såväl representationsbidraget till utrikesministern som ortstilläggen till våra envoyéer. I intetdera av dessa fall är för åtnjutande av sådant bidrag eller tillägg uppställt ett sådant villkor, som att vederbörande befattningshavare skall vara gift. Ej heller kabinetssekreteraren torde kunna undandraga sig en viss representation. Skall han kunna på ett tillfredsställande sätt vara utrikesministerns närmaste rådgivare inom departementet, så har han också behov av att komma tillsammans med,

Ang. bidraget
till kabinets-
sekreterarens
represen-
tationskost-
nader.
(Forts.)

att sammanträffa med de olika staternas beskickningschefer här i landet, och detta underlättas väsentligt genom att han har tillfälle att gästa dem och se dem som gäster. Det kan vara av intresse att nämna att i Norge har frågan om fastställande av lön för den befattningshavare i norska utrikesdepartementet, som har samma funktioner som kabinettssekreteraren här, varit före så sent som år 1921. Regeringen hade då ansett sig icke böra göra någon framställning i saken, men stortinget tog själv upp frågan och fastställde ett lönebelopp av 30,000 kronor. Det är alltså avsevärt mera än vad som kabinettssekreteraren åtnjuter här även med representationsbidrag.

Herr Nylander: Herr talman! I den föregående punkten ansåg jag mig böra gå med statsutskottet, men i denna punkt är det mig icke möjligt. Jag kan icke förstå statsutskottets synpunkt här, att representationspengar böra utgå till kabinettssekreteraren endast under den förutsättningen att han är gift. Jag kan icke förstå, varför en sådan »äktenskapspremie» skall gälla just för kabinettssekreteraren och varför man i så fall icke tagit steget fullt ut och fordrat detsamma vis à vis utrikesministern. För våra representanter i utlandet gälla ju icke samma villkor. Att kabinettssekreteraren behöver representera, därom torde meningarna ej vara delade, och att han måste representera antingen han är gift eller ogift är väl också säkert. Jag ber därvid att få erinra om vad de sakkunniga i skrivelse av den 21 november 1922 anfört, då de framhålla, »att för kabinettssekreteraren bleve representationsplikten och sålunda särskilt den med stora kostnader förbundna nödvändigheten för vederbörande att hava en för representation lämpad bostad i det närmaste lika vare sig befattningshavaren vore gift eller icke». Jag kan icke finna annat, än att det är oskäligt att på detta sätt ställa villkor olika för en gift och en ogift kabinettssekreterare. Jag tar steget fullt ut och yrkar, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts proposition, trots att detta kan förefalla både hädiskt och respektlöst gentemot ett enhälligt statsutskott.

Herr Röing: Herr talman, mina damer och herrar! Samma känsla av tacksamhet, som vi hysa mot den nuvarande finansministern och regeringen för alla de försök till sparsamhet, som gjorts vid utarbetandet av statsverkspropositionen, samma känsla av tacksamhet hysa vi naturligtvis mot de utskott, som på sakliga skäl söka genomföra ytterligare besparingar i utgifterna. Men jag nödgas som min åsikt uttala att i de två punkter, i denna huvudtitel, i vilka statsutskottet har avstyrkt förslag, framkomna från Kungl. Maj:t, har jag icke kunnat bli övertygad om att riksdagen handlade riktigt, om riksdagen biträdde utskottets hemställan och avslog Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen har enligt min uppfattning en gång intagit sin principiella ståndpunkt till frågan, om kabinettssekreteraren i utrikesdepartementet har en sådan befattning, att han

bör erhålla ett representationsbidrag, och därvid har riksdagen närmast jämställt honom med våra svenska ministrar i utlandet, vilket även statsrådet Nothin framhöll, och därför har riksdagen på sin tid beviljat kabinettsskreteraren ett representationsbidrag. Emellertid kom — jag antar mera av en tillfällighet — riksdagens beslut då att bliva, att kabinettsskreteraren skulle erhålla detta bidrag endast under den förutsättningen att han var gift. Jag anser i likhet med herr Nylander, att det icke bör vara beroende på om personen ifråga har inträtt i äktenskap eller icke, huruvida han bör erhålla ett representationsbidrag, utan att det är befattningens natur, som i och för sig uteslutande bör vara avgörande, huruvida ett representationsbidrag bör utgå eller icke. Jag kan åtminstone icke förstå, att en person i den ställningen kan hava någon som helst ekonomisk fördel av att fullgöra sina representationskyldigheter som regel utom sitt hem, därför att han är ogift framför en gift kabinettsskreterare, vilken som huvudregel torde fullgöra sin representationsskyldighet i sitt hem. Jag antager, att det ofta för den förre är förenat med större ekonomiska utgifter än för den senare.

Då jag, herr talman, hyser dessa åsikter, att det uteslutande är beroende på befattningens natur och art, huruvida representationsbidrag bör utgå, så ber jag att i likhet med herr Nylander yrka bifall till Kungl. Maj:ts hemställan i föreliggande punkt.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Statsutskottet har icke ansett tillräckliga skäl vara för handen för att i nu omhandlade ärende åstadkomma någon ändring utan hållit före, att man borde låta de förutvarande förhållandena oförändrade bestå. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting**: Jag har icke haft tillfälle förut att åhöra debatten här, men efter vad som sagts mig har det framhållits, att det icke finnes något verkligt bärande skäl för att behandla detta enstaka fall ifråga om gift eller ogift tjänsteinnehavare olika. Den meningen har framförts, och jag måste helt ansluta mig till den. Jag tror det berodde mest på en tillfällighet, som herr Röing syftade på nyss, att när ett förslag avböjdes redan av avdelningen i utskottet för ett par år sedan om att giva över huvud taget åt så gott som alla tjänstemän i utrikesdepartementet en högre avlöning på grund av viss representationskyldighet, och man då ville åtminstone räd- da kabinettsskreteraren, vars ställning i det avseendet är olika mot de mera underordnade tjänstemännens. Man kom i hastigheten att till på köpet öka garantien emot att han skulle få för mycket med bestämmelsen att bidraget endast skulle utgå för det fall att han vore gift. Jag tror detta var ett misstag, som det borde vara på tiden att man rättar, och efter vad som sagts mig, lär det också varit ganska stark resonans inom utskottet för den meningen, churu man av någon anledning icke funnit lämpligt att anteckna sig såsom reservant. I första kammaren voro ju meningarna uppenbarli-

Ang. bidraget till kabinettsskreterarens representationskostnader.
(Forts.)

Ang. bidraget
till kabinets-
sekreterarens
represen-
tationskost-
nader.

(Forts.)

gen också mycket delade, och visserligen bifölls utskottets hemställan, men icke med något vidare starkt flertal, utan det syntes att här fanns gehör för de starka sakliga skäl, som tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle därför vilja rikta den vädjan till andra kammaren att i detta fall icke se blott till sparsamhetens synpunkt utan verkligen beakta det orimliga förhållandet man kommer i, att en ogift kabinettssekreterare skulle komma i en annan ställning än en gift. Umgänget måste bliu detsamma med de utländska diplomaterna här i Stockholm. Ifall han skall så sköta sin tjänst som han behöver, måste han hava tillfälle till att stå i ständig beröring med dem, och då kan han icke undandraga sig helt och hållet de sällskapliga förpliktelserna, ehuru naturligtvis enligt sakens natur det mesta av dessa kommer att ligga på utrikesministern, och kabinettssekreterarens roll blir mera tillbakadragen. Att alldeles avskära honom från bidrag till detta synes mig emellertid vara obilligt.

Herr Norman: Herr talman! Det var ju dock så, att när på sin tid åt kabinettssekreteraren beviljades ett representationsbidrag av 3,000 kronor, hade man inom statsutskottet gjort sig underrättad om och på en direkt fråga till en representant för utrikesdepartementet fått det svaret, att en ogift kabinettssekreterare icke kunde anses hava representationsskyldighet, och på grund härav fattades också det beslutet att representationsbidraget å 3,000 kronor skulle utgå till kabinettssekreteraren endast för den händelse han vore gift. Sedan beslöt vid föregående års riksdag en höjning av detta representationsbidrag från 3,000 kronor till 6,000 kronor, men detta berodde delvis på personliga skäl, önskan att bibehålla den dåvarande kabinettssekreteraren och med anledning av att riksdagen gick in för en indragning av de sportelinkomster för passlösen, som 1921 års statsrevisorer hade påpekat. Det ansågs då, att när man gick in för att draga in dessa ganska betydande sportelinkomster, skulle en viss ersättning därför beredas, och därom säger statsutskottet i sitt utlåtande 3 A vid föregående riksdag, »att för beredande åt kabinettssekreteraren av någon ersättning för den förmån, han förlorar genom dessa sportlers indragande till statsverket, har utskottet ansett sig böra föreslå, att det för närvarande till kabinettssekreteraren under viss förutsättning utgående bidraget till representationskostnader höjes från 3,000 kronor till 6,000 kronor för år».

Vid frågans behandling i första kammaren i dag framhölls det från en ledamot av statsutskottet, att tiden vore inne att besluta en nedsättning av detta representationsbidrag från 6,000 kronor till 3,000 kronor och att man icke borde göra någon ändring i de av riksdagen därför givna bestämmelserna. Jag ber också att få meddela, att i den votering, som ägde rum i första kammaren, bifölls utskottets hemställan med 68 röster mot 53. Om nu andra kammaren på grund av de här gjorda yrkandena skulle gå på avslag av utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition, så blir följden gemensam votering — det hava vi att emotse.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. bidraget till kabinetssekreterarens representationskostnader.

(Forts.)

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Jag har förfärligt svårt att förstå, hur statsutskottet kunnat resonera på sätt som här skett. Jag kan i någon mån förstå den siste ärade talaren, men det brukar väl vara så i det allmänna livet, att om man har representationsplikter, så äro dessa ingalunda mindre för den ogifte än för den gifte. Om man har samma befattning, ställa dessa plikter samma krav på den ogifte. Skall han representera, så måste han hålla våning med personal och de särskilda arrangemanger, som erfordras för att kunna utöva gästvänlighet. I annat fall måste det ske på restauranger, vilket kommer att medföra ökade kostnader. Jag har aldrig förr hört, att man resonerat så, att ifall man skall utöva representation i viss mån, så skall detta vara lättare att göra för en ogift än för en gift. Men det är här statsutskottets resonemang, och det begriper jag icke.

Nu säger den siste ärade talaren, att förhöjningen av detta anslag från 3,000 till 6,000 kronor berodde på, att den dåvarande kabinetssekreteraren hade haft en så pass betydande sportelinkomst, vilken togs bort. Men var det så, att höjningen skedde av denna anledning — och det är möjligt, att så var förhållandet — så är det ju desto mera egendomligt, att man nu endast vill bibehålla detta anslag, ifall befattningshavaren är gift. Då föreligger det väl desto större skäl att bibehålla det även i det fall, att han är ogift, ty annars kommer man fram till den oegentlighet, som jag förut påpekat.

Nu är det ju ändå så med denna tjänsteman, att han i sin egenkap av utrikesdepartementets representant får lov att taga emot utländska gäster av olika slag. Vi ha andra tjänstemän, som i viss mån hava samma åliggande men icke på långt när i samma utsträckning som kabinetssekreteraren. Ätminstone har det sagts mig vid föregående tillfällen, då denna fråga varit på tal, att det är betydande utgifter förenade med denna tjänst just av denna anledning. Mig förefaller det därför, att kammaren gör klokt, om kammaren följer Kungl. Maj:ts förslag, vilket enligt min mening är både förnuftigt och välbetänkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på utskottets hemställan.

Herr **Nylander**: Herr talman! Av formuleringen och tonfallet i slutet av herr Normans anförande lät det, som om han riktigt ville varna kammaren för risken av en gemensam votering i denna fråga. Jag tror för min del, att kammaren kan taga det ansvaret och besväret mycket lugnt, om kammarens representanter verkligen känna med sig, att den syn på frågan, som vi från vår ståndpunkt framhållit som riktig, också är det.

Då jag finner propositionen skälig, vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till densamma.

*Ang. bidraget
till kabinets-
sekreterarens
represen-
tationskost-
nader.*

(Forts.)

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Det framgick, såvitt jag kunde förstå, av herr Bernhard Erikssons yttrande, som om skillnaden i ersättning åt en gift och åt en ogift kabinetssekreterare skulle vara ett resultat av statsutskottets behandling av frågan nu. Men så är ingalunda fallet, ty riksdagen beslöt redan i fjol att göra denna skillnad. Regeringens förslag innebär ju, att denna skillnad skall upphävas så att även en ogift kabinetssekreterare skall få samma förmån som den gifte. Jag fick det intrycket i utskottet, att kabinetssekreteraren icke har ovillkorlig representations-skyldighet, och den upplysningen blev i viss mån bestämmande för mig vid mitt ståndpunktstagande, när jag icke gick med på ändring i nuvarande bestämmelser för ögonblicket.

Är det nu så, att man blivit vilsledd ifråga om uppgifterna i statsutskottet, så vill jag för min del ingalunda motsätta mig det yrkande, som här föreligger, att jämställa dessa båda civilstånd, och jag har följaktligen intet yrkande att göra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 80 ja, men 92 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. anslaget
till beskick-
ningar och
konsulat.*

Punkten 4, angående anslaget till beskickningar och konsulat.

Kungl. Maj:t hade under punkten 4 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat med 1,690,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna av Kungl. Maj:t föreslagna ändringar i staten för ortstillägg; och

b) i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat med 1,690,000 kronor.

Ang. anslaget
till beskick-
ningar och
konsulat.
(Forts.)

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Norman*, som funnit de för befattningshavare vid beskickningar och konsulat i Tyskland och Österrike föreslagna ortstilläggen, tillhoppa 33,500 kronor, ej vara för närvarande erforderliga, förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat med 1,656,500 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Norman*: Herr talman! Då jag på förevarande punkt antecknat mig som reservant och yrkat, att ortstilläggen till befattningshavarna vid våra beskickningar i Tyskland och Österrike helt skulle indragas, stöder jag mig på den uppgift, som återfinnes i statsrådsprotokollet, där det heter: »Med stöd av officiell statistik hava beräkningar verkställt beträffande förhållandet mellan olika tjänstemäns löner under år 1922 jämfört med år 1914. Dessa beräkningar giva vid handen att även utan något som helst ortstillägg skulle befattningshavarna vid våra beskickningar och konsulat i Tyskland och Österrike hava större reallöner nu än före krigsutbrottet.» Då sålunda på grund av de säregna valutaförhållandena befattningshavarna i båda dessa länder ekonomiskt hava det relativt bra ställt och detta ju är orsaken till att Kungl. Maj:t föreslagit, att ortstilläggen för ifrågavarande befattningshavare skulle minskas med 50 %, synes det mig, som här föreläge skäl att ta steget fullt ut och helt borttaga de nuvarande ortstilläggen till våra representanter i dessa länder.

Nu är det alldeles riktigt, att däremot kan invändas, att man icke vet, huru länge dessa valutaförhållanden komma att fortfara. Det kan inträffa sådana förhållanden — ändrade värden på ett eller annat sätt — att en dylik nedskärning kan anses opåkallad. Men så blir fallet även med Kungl. Maj:ts förslag, som skär ned dessa ortstillägg. Därför har nu Kungl. Maj:t försökt finna en utväg, som också antydes i statsrådsprotokollet, där det om denna sak heter: »Det måste därför förutsättas, att ortstilläggen för ovan uppräknade befattningshavare, därest oförutsedda genomgripande förändringar i nu rådande valuta- och prisförhållanden skulle äga rum under budgetåret 1923—1924, med anlitande av anslaget till extra ortstillägg åter ökas. Hänsyn härtill måste också i viss mån tagas vid beräkning av medelsbehovet under anslaget till extra ortstillägg.» Och dürom har då regeringen gjort föranstaltningar. Skulle sålunda kammaren stanna vid ett bifall till mitt yrkande på denna punkt om ortstilläggens borttagande men under budgetåret de ändrade valutaförhållandena skulle nödvändiggöra ett dylikt tillägg, så finnas ju tillgångar beräknade bland extra ortstilläggen, varför möjlighet för Kungl. Maj:t att göra rättelse i hithörande stycke förefinnes.

Ang. anslaget
till beskick-
ningar och
konsulat.
(Forts.)

På dessa grunder ber jag, herr talman, att i denna punkt få yrka avslag på utskottets förevarande hemställan och bifall till den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som innebär anslagets nedsättande med de till ortstillägg beräknade 33,500 kronor eller från 1,690,000 kronor till 1,656,500 kronor.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Jag ville bara yttra ett par ord i anledning av herr Normans anförande. Det är alldeles riktigt, att den statistik, som vi införskaffade på försommaren förra året, ger vid handen vad som är sagt i statsverkspropositionen. Nu bero emellertid de gynnsamma prisförhållandena i valutasvaga länder väsentligen därav, att priserna icke hinna stiga i höjden lika fort som valutan sjunker. Men när valutan stabiliserat sig eller när valutan blivit så låg, att den saknar betydelse som internationell värdemätare, då gör sig prisstegringen gällande, och då blir skillnaden i valutförhållandena icke längre så märkbar. Det uppgives av personer, som nyligen kommit från exempelvis Österrike, att levnadskostnaderna där hava, när de omräknas i svenskt mynt, stigit avsevärt och icke äro på långt när så låga, som de varit för ett eller två år sedan. Jag tror därför, att man icke kan våga gå längre ned med avseende på ortstilläggen än vad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottsmajoriteten gillat.

Jag vill också framhålla, att den av den ärade talaren anvisade utvägen att i fall av behov göra jämkning genom de extra ortstilläggen blir till avsevärd grad försvårad, ifall statsutskottets hemställan under punkt 7 kommer att bifallas. Statsutskottet har nämligen där föreslagit en nedprutning av anslaget till extra ortstillägg från 325,000 kronor till 300,000 kronor. Jag tror därför det vore önskligt, att kammaren i denna punkt ville följa utskottsmajoritetens hemställan.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Ja, jämväl på denna punkt är herr Norman ensam reservant. Han tycks göra gällande, att då man prutar hälften, går det mycket väl an att pruta alltsammans. Nu har, som herrarna finna av betänkandet, Kungl. Maj:t nedsatt dessa ortstillägg till hälften. Då är genast herr Norman framme och säger: ja, kan man ta bort hälften, så kan man ta bort alltihop. Och så stryker han helt och hållet ortstilläggen till dessa våra befattningshavare i utlandet, vilka ju ha att utöva en ganska betydande representation.

Men även om nu valutan är låg i dessa länder, så att den svenska kronan, när den kommer dit ned och evalveras i mark eller österrikiska kronor, blir ett betydande belopp, så föreställer jag mig, att med den nöd, som råder i dessa länder, få våra representanter vidkännas åtskilliga utgifter. De få teckna bidrag på listor av olika slag. Jag tror icke, att man med skäl kan göra gällande, att om man tar bort representationsbidraget, reallönen för dessa befattningshavare i alla fall skulle vara större nu än tidigare. Och jag tror, att även om detta vore riktigt, så är det nog så, att dessa befattnings-

havare nu hava att vidkännas extra utgifter, som de icke hade att vidkännas tidigare.

När nu Kungl. Maj:t har föreslagit beloppens nedsättande till hälften, kan jag därför icke finna, att kammaren har någon anledning att på herr Normans yrkande gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslaget
till beskick-
ningar och
konsulat.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18, angående anslag till socialattachéer.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts i punkten 18 i förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte till socialattachéer för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Ang. anslag
till social-
attachéer.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Wiklund*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts framställning under ifrågavarande punkt.

Punkten föredrogs, varefter

Herr andre vice talmannen *Nilsson* yttrade: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte tre andra av statsutskottets ledamöter från denna kammare tillåtit mig anmäla reservation, och jag skall därför be att få säga några ord.

Man föreslår nu att genom en sammanslagning minska antalet socialattachéer från tre till två, vilket skulle medföra en kostnadsbesparing av 20,000 kronor. Detta är enligt min mening ett steg i rätt riktning. Jag skulle dock önskat, att man tagit steget fullt ut och avskaffat hela socialattachéinstitutionen. När frågan om anställandet av socialattachéer uppstod, yppades det därom högst skiljaktiga meningar. Förslaget drevs emellertid igenom, och institutionen har ägt bestånd några år. Frågar man sig, vad nytta den medfört, blir svaret rätt så negativt. Det är tämligen problematiskt, huruvida den varit till något verkligt gagn.

Jag har haft det höga förtroendet att vara ledamot i åtskilliga kommittéer, som haft att utreda sociala frågor, men jag kan icke påminna mig, att man i dessa kommittéer genom socialattachéerna

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

fått några meddelanden angående sociallagstiftningen i respektive länder, ägnade att utgöra vägledning för dylik lagstiftning i vårt land. Kännedom i fråga om utländsk lagstiftning kan utan svårighet vinnas genom legationernas tjänstemän eller på annat sätt. Endast i ett enda fall har meddelande av visst intresse lämnats, nämligen till kommittén för socialförsäkringens organisation. Men även i detta åsyftade fall torde upplysning ha kunnat i huvudsak vinnas på annat sätt.

Det vill därför förefalla som om socialattachéerna hittills icke varit till något avsevärt gagn för belysande av de sociala spörsmålen.

Nu grundar Kungl. Maj:t sitt förslag, åtminstone delvis, på socialstyrelsens utlåtande i ämnet. Ja, det är ju uppenbart, att när en hänvändelse göres till socialstyrelsen i en sådan fråga, så kan man ju på förhand räkna ut, vilket svar man skall få, ty det måste naturligtvis falla sig mycket svårt för socialstyrelsen att, även om styrelsen till äventyrs skulle ha en annan mening, förklara att bibehållandet av socialattachéerna är onödigt. Jag menar alltså, att upplysningar, som hämtas därifrån, icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse i denna fråga.

Den sammanslagning av de båda socialattachébefattningarna i London och Paris, som Kungl. Maj:t föreslagit, är, såsom jag antytt, ett steg till åstadkommande av besparingar, men ser jag på institutionen i sin helhet och huru den bäst skall fungera, så måste jag säga mig, att en sådan förändring icke kan leda till något gott resultat. Om en attaché skall inhämta upplysningar från olika håll i skilda länder, tror jag icke, att dessa upplysningar komma att bli av större värde än att de likaväl kunna erhållas ur tidskrifter i ämnet.

Jag tror sålunda, oavsett den besparing, som kan vinnas genom en sammanslagning, att denna anordning är betänkligt förfelad, och därför hade det varit bättre, att man tagit steget fullt ut och indragit hela institutionen.

I betraktande av det statsfinansiella läget synes mig den besparing, som härigenom skulle kunna vinnas, högeligen påkallad, och jag har därför i utskottet anslutit mig till dem, som ansett, att anslag till socialattachéerna kunde utan någon avsevärd olägenhet indragas. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Vidare anförde:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! När jag läste utskottets utlåtande och fick se reservationen, frågade jag mig, efter vilka principer man gått, då man kommit till avslagsyrkande å ett anslag, som redan av Kungl. Maj:t blivit rätt avsevärt nedsatt. Här är ju föreslaget, att anslaget skall nedsättas från 50,000 till 30,000 kronor, varigenom alltså en besparing på 20,000 kronor skulle göras, och denna besparing skulle uppstå

genom att sammanslå tvenne socialattachébefattningar. När jag nu hörde herr andre vice talmannens anförande, förstod jag bättre de motiv, som varit vägledande för reservanterna. Han talade nämligen om för oss, att socialattachébefattningarna vore av tämligen problematiskt värde och sade, att de upplysningar, som attachéerna lämna, skulle lika bra kunna inhämtas på annat sätt. Men när man nu inhämtat socialstyrelsens utlåtande, alltså den myndighet, som bör kunna avge det bästa omdömet om, huruvida institutionen är av värde eller ej, då säger herr andre vice talmannen, att socialstyrelsens utlåtande i denna fråga är betydelselöst.

Det förefaller mig, som om reservanterna hade gått tämligen lättvindigt till väga, när de fattat ståndpunkt i frågan om socialattachébefattningarna. Hade det bara varit fråga om att göra besparingar, tycker jag reservanterna borde haft större anledning att hålla sig framme vid fjortonde punkten, där det gällde anslag till militär- och marinattachéerna.

Det har roat mig att taga reda på, i vilken omfattning vi hålla sådana attachéer i främmande länder. Jag har hämtat mina uppgifter ur utrikesdepartementets årsbok och där funnit, att vi ha icke mindre än 10 militär- och 5 marinattachébefattningar vid olika legationer i utlandet. Bland annat ha vi militärattaché vid legationen i Wien, och detta ehuru Österrike är så gott som fullständigt avvärpnat. Vad kan det vara för värdefulla upplysningar, som denne attaché skall inhämta? Nej, skall man göra besparingar, då synes det mig, att det är större anledning att vända sig mot militärattachéerna. Eller vad kan det ha för värde för oss, att vi ha både militär- och marinattachéer vid legationen i Berlin, då Tyskland ju sedan fyra år tillbaka är så gott som fullständigt avvärpnat? Vi ha vidare marin- och militärattachéer vid legationerna i Köpenhamn och Kristiania. Jag vet icke, om reservanterna tro, att det är av större betydelse för oss att ha dessa militärattachéer än att ha socialattachéer. Mig förefaller det då vara av större värde för landet att genom socialattachéerna kunna inhämta upplysningar om rörelserna på det sociala området.

När nu frågan ligger så till, att den myndighet, som har att avgiva utlåtande om dessa attachébefattningar äro av värde eller icke, förklarat sig tillmäta befattningarna ett mycket stort värde, då är det väl alldeles orimligt att, när man nu på grund av finansiella skäl nödgats gå med på en begränsning, varigenom utgiften skulle minskas med 20,000 kronor, yrka rent avslag, då det, som jag förut med exempel sökt visa, finnes områden inom vår representation i utlandet, där man med långt större fog kan göra inskränkningar, vilka säkert skulle lända vårt land till större fördel än indragningen av socialattachéerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lindqvist**: Som denna institution på grund av sin natur rätteligen hör till det de-

*Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)*

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

partement, som jag företräder, har jag funnit mig pliktig att säga ett par ord i anledning av den föreliggande reservationen.

Till en början vill jag nämna, att det ser ut, som om man här i riksdagen i mycket stor utsträckning fått någon slags aversion mot själva ordet »social». Det har ju visat sig, att det ämbetsverk som benämnes socialstyrelsen ofta fått mottaga erinringar mot sin verksamhet från riksdagens sida. Jag företräder ett departement, som heter socialdepartementet, där det samlas en hel del brännbara ämnen, vilket återspeglar sig här i riksdagen och i dess debatter, och jag tror, att herrarna skola förstå mig, då jag säger, att jag har en känsla av, att man tittar liksom litet snett på detta departement och att jag tror, att det inte står lika högt i rang bland herrarna som till exempel försvarsdepartementet.

Detta kommer fram här också, och jag fick den känslan, när jag läste reservationen. Man möter en rubrik: Socialattachéer. Vad är det? — frågar man. Jo, det är något, som man skall taga livet av. Ja, herr andre vice talmannen gick så långt i sin argumentering, att han påstod, att den utredning socialstyrelsen gjort beträffande socialattachéernas verksamhet vore så gott som värdelös. Ty, säger han, om ett ämbetsverk anbefalles av Kungl. Maj:t att göra en utredning, så sker detta — så föreföll det mig, att han menade — på det sätt som Kungl. Maj:t önskar. Jag ber emellertid få säga, att Kungl. Maj:t icke haft någon särskild önskan, då Kungl. Maj:t begärt denna utredning. Socialstyrelsen har fått sig anbefallt att göra en förutsättningslös utredning, och socialstyrelsen har presterat bindande skäl för socialattachéinstitutionens bibehållande. Jag har tillfälle att varje vecka taga del av de rapporter, som socialattachéerna insända till regeringen, men för herr andre vice talmannen synas dessa rapporter vara alldeles främmande, åtminstone framgår detta av hans anförande nyss. Jag kan emellertid säga herr andre vice talmannen, att om han varit i tillfälle att taga del av vad dessa attachéer givit oss i fråga om meddelanden rörande lagstiftningen på detta område i utlandet, då skulle han varit enig med mig därom, att det sista vi böra göra det är att slopa socialattachéerna. Snarare tror jag det vore välbetänkt, att även i andra länder, t. ex. Förenta staterna, hålla socialattachéer, som kunde stå i direkt rapport med svenska regeringen och lämna alla de upplysningar, som behövas, för att vi här hemma skola kunna inrätta oss på ett ur social synpunkt klokt och förnuftigt sätt i vad angår dessa mången gång synnerligen viktiga frågor.

Då jag finner herr Normans namn under reservationen, kan jag icke underlåta att instämma med herr Jönsson i Revinge, då han framhöll herr Normans sätt att resonera, som går ut på att har regeringen prutat på en sak, då skola vi pruta ännu mer, och så yrkar han avslag på alltsammans.

Till slut vill jag, herr talman, betona att vårt land haft och har mycket stor nytta av den verksamhet, som bedrives av våra socialattachéer, och jag inbjuder alla dem, som äro tveksamma, att taga del av de rapporter, som inkomma och som belysa denna verksamhet.

Då tror jag herrarna skola bli eniga med mig i det yttrande jag nu fällt.

*Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)*

Herr Lindskog: Herr talman, mina damer och herrar! När förslaget om inrättande av socialattachéer första gången kom före, jag tror det var 1919, vill jag icke förneka, att det låg något ganska bestickande i denna tanke att i utlandet ha representanter, som särskilt lade an på att följa med de sociala rörelserna och de sociala framstegen, och detta i en tid, som ju är i så synnerligt hög grad socialt betonad som just den närvarande. När därtill kom, att man hade den lyckan att ha tillgång till ett så utomordentligt vackert namn som »socialattaché», så tror jag nog, att man får säga, att förslagets framgång därmed var tämligen given. Jag måste därför ställa mig i bestämd opposition till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, då han tillägger själva namnet en viss betydelse för att förklara de svårigheter, som denna institution haft att möta under sin korta livstid.

Jag tror nog, att det i riksdagens historia är ganska sällsynt, att ångerkänslan över ett beslut verkat så pass hastigt, som den gjort i det föreliggande fallet. I oktober 1919 började institutionen praktiskt taget fungera, och redan 1921 var statsutskottet färdigt med att uttala en viss undran, om man icke här kunde tala om vissa svikna förhoppningar med avseende på dessa befattningar. Nästa år, 1922, kom samma undran återigen till synes, denna gången inmängd med en ny undran, nämligen den, om det icke kunde vara lämpligt att här företaga vissa besparingar.

När jag nu försökt att så gott jag kunnat, sätta mig in i denna fråga, vill jag icke neka till, att det förefaller mig, att anledningar na till denna besvikelse äro att söka framför allt i tvenne faktorer.

Den ena är, att studiet av de sociala företeelserna måste för varje fråga gå på djupet; det går icke att liksom taga det hela på bredden. Jag har sökt att samvetsgrant sätta mig in i rapporterna från åtminstone en av de socialattachéer, vilkas rapporter förelegat för statsutskottet till bedömande. När man då ser, hur det den ena veckan kommer in en inlaga, som rör 8-timmarlagen, och den andra veckan en, som rör skolväsendet, den tredje veckan en inlaga, som rör en viss strejk, och den fjärde veckan en, som rör den tyvärr avtagande befolkningen i landet, och den femte något annat, då undrar man verkligen, om detta är rätta sättet att behandla sociala problem. Jag tror, att man i stället bör vid en frågas behandling ha personer, som verkligen gå på djupet med frågan, icke sådana, som kasta ifrån sig den ena frågan den ena veckan och den andra den andra veckan. Man skall icke skumma på ytan utan plöja på djupet, när det gäller så allvarliga frågor som dessa.

Den andra och kanske ännu viktigare faktorn är den, att vi i vår tid verkligen äga tillfälle till kulturella förbindelser av den art, att det icke alls behövs att sända ut speciella representanter för att på ort och ställe taga reda på de ledande och nya tankarna, som komma fram. Vi ha ju våra tidningar och, i ännu högre grad, våra tid-

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

skrifter. Våra stora tidningar ha journalister i utlandet, vilka ofta sitta inne med stor vetenskaplig kompetens och som i detta hänseende verkligen göra stort gagn.

Socialstyrelsen talar i sitt yttrande med mycken stolthet om att socialattachén i Berlin prenumererar på icke mindre än 60 tidningar och tidskrifter och gör rikhaltiga utdrag därur samt registrerar det hela. Ja, det är naturligtvis högst förträffligt, men jag vill tillägga, att det finnes väl icke en enda av dessa 60 tidningar och tidskrifter, som man icke fullt lika bra kunde sitta och läsa här i Stockholm. Man kunde läsa och registrera dem och dona med dem så mycket man ville, det skulle gå utmärkt för sig.

Nu har regeringen föreslagit en indragning på en punkt, nämligen i så måtto att socialattachébefattningarna i London och Paris skulle sammanslås till en enda. Och herr Johanson i Stockholm har nyss yttrat, att då måtte väl oppositionen kunna vara belåten med detta. Jag vill då säga, att detta regeringens steg synes mig vara en halvmesyr, som tvärtom visar, att den bärande grundtanken bakom socialattachéinstitutionen härmed blivit i verkligheten undanryckt. Ty det som låg bakom inrättandet av denna institution, var ingenting annat än det, att socialattachén skulle i det stora kulturlandet just kunna komma i personlig och intim kontakt med alla de ledande krafterna och följa med utvecklingen. Men hur skall det gå för en socialattaché, som bor i Paris eller eventuellt i London, att följa med förhållandena i det andra stora landet? Socialstyrelsen talar med ett visst jubel om att det är meningen, att socialattachén i Paris småningom skall utvidga sin verksamhetskrets och följa med de sociala rörelserna i Belgien och Italien samt småningom i Spanien. Ja, mina damer och herrar, detta är väl just att visa, hurusom de farhågor, som uttalats från oppositionen, i viss och ganska stor mån äro berättigade. Ty nog vågar jag påstå, att man kan sitta här i Stockholm precis lika bra som i Paris och följa med de sociala företeelserna i Italien och Spanien, ja, jag vågar säga mycket bättre.

Jag vill ingalunda förneka, att dessa socialattachéer kunna göra nytta. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har förklarat sig vara i tillfälle att framlägga vissa resultat därvidlag. Jag har som jag nyss nämnde tillåtit mig att gå igenom det material, som ställts till statsutskottets förfogande och utförligt läst igenom rapporterna från en attaché. Och jag vågar uttala mitt tvivel, huruvida det i dessa rapporter finnes någon enda sak av verkligt värde för vår egen sociala fråga, som vi icke kunnat få reda på med de krafter, som finnas tillgängliga, även om vi icke hade socialattachéer.

Här ha nu i dessa bistra tider mycket stora indragningar föreslagits av regeringen på olika punkter, indragningar, vilkas konsekvenser komma att gå ut över befattningshavarna på ett nästan hemskt sätt. Det har föreslagits indragningar, som drabba personer, vilka varit i statens tjänst under 10, 15 år och därutöver. Under sådana förhållanden förefaller det mig, att vi här ha en punkt, där besparingar verkligen skulle kunna göras, nämligen genom att in-

draga samtliga dessa socialattachébefattningar. Jag misskänner icke alls den personliga duglighet, som må vara till finnandes hos dessa attachéer, på vissa håll åtminstone, men det förefaller mig, att när statsutskottet gång på gång givit fingervisningar angående den riktning, i vilken besparingar kunna göras, då borde regeringen tagit större hänsyn till dessa fingervisningar än som i det nu föreliggande fallet ägt rum.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag begärde ordet, var det med anledning av ett uttalande från herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Han tycktes vilja förutsätta, att för oss reservanter själva detta ord »social» skulle ha någon avgörande betydelse. För att icke herr statsrådet skall ha denna felaktiga mening, vad mig beträffar, då vi nu snart komma till femte huvudtiteln — jag tillhör ju den avdelning, inom statsutskottet, som har att behandla dessa frågor — så vill jag försäkra, att lika litet som jag här i världen fäster mig vid, huru en person är klädd, lika litet fäster jag någon vikt vid vad en sak kallas, utan jag söker att tränga in i själva saken, i själva ämnet. Naturligtvis är min erfarenhet här icke så stor, men jag söker dock att göra så gott jag förmår. Den redliga viljan i detta fall tror jag verkligen att man skall erkänna, att jag har. Jag har sålunda icke låtit mig påverkas av något sådant, som här nämndes.

De skäl, som gjort, att jag sällat mig till reservanterna, ha icke så mycket varit de, som framhöllos av den siste talaren, ty vad han yttrade har jag icke helt kunnat bedöma, lika litet som jag kunnat följa den förste talaren, utan jag har gått ut från, att vi såsom ett litet folk knappast ha råd att specialisera oss på alla möjliga områden genom att hålla speciella tjänstemän, som skulle studera förhållandena i utlandet för att undersöka, om de skilja sig från våra egna i det eller det avseendet. Utvecklingen har under de sista 20 eller 30 åren lett därhän, att jag tror, att vi fått ett rätt mycket tjänstemän. Vi kunna från ekonomiska synpunkter icke hålla på med ett så omfattande specialiserande.

Nu är det klart, att den, som hyser en sådan tanke som jag i detta fall, måste göra sig den frågan: finnes det något område, där vi kunna reda oss utan att specialisera oss så starkt? Då har jag resonerat som så, att när man har legationer och när det finnes ett rätt avsevärt antal legationer, där man har stor personal anställd, så vore det märkvärdigt, då ju dessa legationer ha att syssla med dessa frågor, om man icke kunde påräkna, att bland dessa legationers ordinarie personal även finnas sådana, som sysselsätta sig med och i tillräcklig omfattning inrapportera dylika frågor.

Det är möjligt, att jag något undervärderat vad som utförts på detta område, ty sanningen att säga har jag delvis icke så djupt inträngt i dessa frågor. Men jag har också haft ett annat skäl, och det ligger däri, att för ungefär två år sedan jag och andra motionärer i avgiven motion föreslog, att man skulle sammanföra, kon-

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

centrera de sociala frågorna något mera, än vad som nu är fallet. Ty vi ansågo, att finansierandet av dessa förvaltningsgrenar, styrelser och förtroendebefattningar på alla håll och kanter blev alldeles för dyrbart. Och det gick riksdagen med på. Under tiden har utvecklingen blivit sådan, att våra ekonomiska förhållanden enligt min uppfattning blivit så trånga, att vi kunna vara tacksamma, om vi kunna upprätthålla vad vi ha, och jag tror icke, att vi ha det så ställt, att vi för årtal framåt kunna sträcka oss ut över nya områden.

Detta var ett av de bidragande skälen till att jag nu icke ansåg särskilda socialattachéer behöfliga.

Jag skall giva den ärade talaren på Stockholmsbanken rätt däri, att det finnes många eller åtskilliga platser inom statsförvaltningen, som nog tarva en indragning. Men Rom byggdes icke på en dag. Och säkert är, att om jag tillhört den avdelning inom statsutskottet, som haft att behandla det ärende, som den ärade talaren omnämnde, så skulle jag nog gjort mitt yttersta därvidlag. Men vi kunna nog träffas ett annat år på denna punkt; den är väl icke totalt bortglömd då. Och jag försäkrar, att lika intresserad som jag är i denna fråga för att staten om möjligt bör spara på tjänstemän och utgifter till tjänstemän, lika mycket är jag intresserad av sparsamhet på den punkt, som den ärade talaren på Stockholmsbanken omnämnde.

Det är många, som komma att tala i dag, och jag skall därför icke upptaga tiden längre. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Lindqvist**: Herr talman! Med anledning av herr Lindskogs anförande finner jag mig föranlåten att yttra ännu ett par ord.

Som kammaren hörde, erkände herr Lindskog, att han tagit del av åtminstone en socialattachés rapport, som inkommit hit till Sverige; och så upplyste han kammaren närmare härom genom en vändning, däri han frågar: vad innehålla dessa rapporter? Jo, säger han, det är skildringar om åttatimmarsdagen, skildringar om strejker i vederbörande land m. m. sådant. Så minns jag icke, om han frågade vidare, men självfallet ansåg han, att det där var fullständigt ovidkommande saker för oss i Sverige och att det var onödigt att få reda på, huru härmed förhåller sig i andra länder. Mig förefaller det, som vore det just dessa saker, som höra till det sociala området, som skola provas och granskas av våra socialattachéer, vilka skola giva oss upplysningar om, huru de sakerna ligga i de olika länderna.

Han säger, att detta kan man göra lika bra, om man befinner sig här hemma. Jag undrar, herr Lindskog, om detta är så alldeles riktigt. Om vi t. ex. rikta tanken tillbaka litet, så skola vi alla ganska snart komma under fund med, att här ifrån Sverige sänts delegater till olika länder för olika ändamål. Ja, en hel del av de nu saligen avsomnade kommittéerna ha ofta kommit med framställningar till Kungl. Maj:t om tillstånd för resor till utlandet för

att där pröva, huru den sak ligger, som de ha under behandling. Jag frågar: är det icke bättre och billigare för oss, om vi ha en socialattaché anställd på ort och ställe, som har i uppdrag att meddela upplysningar om allt, som kan meddelas, i stället för att låta kommittéledamöterna göra dyrbara resor till vederbörande land och där gå till de källor, som man kan anse vara tillförlitliga att ösa den visdom ur, som man behöver för att bedöma en fråga. Jag tror, att systemet med socialattachéer förbilligar saken men samtidigt gör den precis lika säker från upplysningssynpunkt som det andra systemet.

*Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)*

Jag skulle icke gärna från regeringsbanken vilja taga upp denna sak, men jag kan icke underlåta att säga, att då jag läste detta utskottsutlåtande, fick jag nästan samma känsla som herr Johanson i Stockholm. Jag frågade mig: varför kommer det så pass många reservanter på en punkt, som gäller socialattachéerna, där ju regeringen dock bestämt sig för att föreslå en prutning, under det att det icke finnes ett ord till erinran om att vi dock fortfarande i avväpnade länder hålla militärattachéer och marinattachéer? Jag är glad över att det icke finnes någon reservation på den punkten, jag är glad över att riksdagen utan gensaga godkänt den. Men det kan icke hjälpas, att man tvingas till en sådan jämförelse. Och det skulle vara ganska gott — jag kan icke underlåta att säga detta, när jag ser herr Lindskog begära ordet — att få litet upplysning av honom, om han anser det mera gagneligt för Sverige att i Österrike och Tyskland, de avväpnade länderna, hålla dessa militärattachéer än att hålla socialattachéer i länder som t. ex. Frankrike, där förhållandena nu efter kriget äro så väsentligt omkastade och därifrån det sålunda är viktigt för oss att få täta och fortlöpande rapporter, huru det är ställt där på det sociala området.

Till sist vill jag betona, att jag hoppas, att riksdagen utan vidare beviljar vad som begäres för socialattachéerna, men jag har icke kunnat underlåta att anställa denna jämförelse, då herr Lindskog gått så hårt mot socialattachéerna, som han gjort.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman! En ärad talare på Stockholmsbanken framhöll, att jag skulle yttrat, att socialstyrelsens uttalande i denna fråga skulle vara värdelöst. Så har jag icke yttrat mig, utan jag har sagt, att man med tämligen stor visshet kunde förutse, i vilken riktning socialstyrelsens uttalande skulle gå, och att man under sådana förhållanden icke allt för mycket kunde bygga på detta uttalande.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har framhållit, att socialattachéerna voro till stor nytta. Jag tror dock, att kammaren skulle varit mera tacksam, om herr socialministern kunnat angiva, om i några fall uppslag till sociala förbättringar kommit från dessa socialattachéer och lett till praktiska resultat i vårt land. Detta hade varit bindande bevis på att socialattachéerna varit till gagn. Men ett helt allmänt uttalande om deras betydelse är, det måste jag säga, icke just av någon övertygande natur.

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

Jag har endast velat säga detta, vidhållande mitt förut under överläggningen gjorda yrkande.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! När man hörde professor Lindskog, så kunde man ju lätt få den uppfattningen, på grund av röststyrkan, att detta var en statsfinansiellt utomordentlig betydelsefull fråga. Men när det nu gäller här ett anslag på 30.000 kronor, kan jag icke förstå den frenetiska iver, varmed vissa talare uppträda emot detsamma, när, som herr socialministern mycket riktigt anmärkte, man icke hade ett ord att anföra beträffande anslaget på 40.000 kronor till militär- och marinattachéerna, vilkas avlönande ju bildar ett plus till utgifterna för försvaret, alldenstund det gäller officerare, som åtnjuta lön på ordinarie stat. Under sådana omständigheter tycker jag, att frågan icke är så betydande, att man bör göra så mycket väsen av den.

Det må vara sant, som herr Lindskog sade, att när det gäller sociala frågor, så skall man icke skumma på ytan utan tränga på djupet. Jag föreställer mig, att det försöka också dessa socialattachéer i utlandet att göra så gott de kunna. Vad Frankrike beträffar, så äro ju förhållandena sådana, att skall man få veta något, så måste man vara på ort och ställe. Detta därför att, när man i Frankrike ställer till med en kommittéutredning, så gör man icke som här, att man i ett kommittébetänkande redogör för alla de synpunkter, som äro betydande för ämnet i fråga, utan man går till väga på det sättet, att ordföranden går upp till vederbörande departementschef och gör en muntlig sammanfattning av vad kommittén kommit till för resultat. Och sedermera infinner han sig i det riksdagsutskott, som har att behandla frågan, och om han är deputerad, brukar han uppträda i kammaren och i debatten meddela alla de rön och erfarenheter, som han gjort under utredningen. Sålunda är det ganska viktigt, att det finnes någon, som på platsen kan följa med behandlingen av frågorna. Det låter bra att säga att man kan taga reda på förhållandena genom att prenumerera på tidningar och tidskrifter här i Stockholm. Men skulle man gå till väga på det sättet, så måste man givetvis ha folk i departementet, som verkställde översättningar och bearbetningar. Och detta naturligtvis icke kostnadsfritt, samt i varje fall sämre än det nu praktiserade. Nu har regeringen föreslagit indragning av en av socialattachébefattningarna. Jag kan upplysa, att huvudreservanten — ty så får man väl betrakta herr Norman — var ett tag inne på den linjen, att man skulle bevilja anslag endast till en socialattaché, nämligen i Berlin. Det tyska sociala livet tycks vara det enda, som intresserar herr Norman, men huru man har det i de andra stora länderna, England och Frankrike, det har för honom icke något intresse. Detta blev till och med herr Widell för starkt. Han kunde icke vara med om att saken skulle ordnas på detta sätt, och så blev herr Norman reservant.

Jag tycker, att när man föreslagit indragning av en av dessa befattningar, så kan man låta sig nöja med detta för tillfället. Skulle det sedan visa sig, att man icke har den nytta av socialatta-

chéerna, som avses, så är det intet hinder, som möter för att vid en senare tidpunkt göra ytterligare indragningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)*

Herr Lindskog: Herr talman! Den siste ärade talaren började med att giva mig, jag vet icke, om det var en komplimang eller reprimand för den röststyrka, jag använt, med vars användande jag dock avsåg att taga den hänsyn till kammaren, som jag skulle önskat, att också herr Jönsson i Revinge tagit.

När jag sedan hörde herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, så måste jag säga, att jag fick ett mycket levande eller, låt mig säga, ett nästan beklämmande intryck av huru otydligt jag måtte ha uttryckt mig. Men jag vågar påstå, att så otydligt har jag dock icke uttryckt mig, att av mitt uttalande skulle framgå, att jag skulle anse, att frågan om åttatimmarsdagen och andra sådana frågor skulle vara oss ovidkommande ting. I detta avseende ber jag blott att få hänvisa till det stenografiska protokollet, som kommer att föreligga. Tvärtom anser jag, att dessa frågor äro oss i högsta grad vidkommande, men jag anser icke, att en massa sådana frågor allesammans kunna behandlas av en och samme person. Och därför menade jag verkligen och tillåter mig att vidhålla den meningen, att det riktiga icke vore att ha en person anställd, som liksom skulle den ena veckan — som jag uttryckte mig — kasta fram en fråga och den andra veckan en annan. Jag menade, att man skulle gå tillväga ungefär som man gjort i socialiseringsnämnden, som nu håller på att arbeta. Jag har mig icke bekant, att socialiseringsnämnden använt socialattachéerna i någon nämnvärd utsträckning, utan man har själv företagit resor på ort och ställe. Jag menar, att de verkligt stora frågorna kräva sådant fördjupande, och att man icke har mycken nytta av sådana uttalanden, som det kanske tager ett par dagar eller veckor att avfatta. Detta är icke något klander mot socialattachéernas arbete, utan det är blott och bart ett konstaterande av vad som ligger i denna verksamhets natur.

Så till sist framkastade herr statsrådet och chefen för socialdepartementet till mig den frågan, om jag dock icke ansåge, att militärattachéerna vore mera onödiga än socialattachéerna. Jag vill därtill ärligt svara herr statsrådet, att den frågan anser jag mig icke vara kompetent att avgiva något svar på. Jag har ansett mig böra i denna fråga hålla mig till den sådan den i sig själv är, och jag kan icke hjälpa, att jag därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att dessa befattningar icke äro nödvändiga eller i varje fall att den på dem nedlagda kostnaden icke motsvarar det resultat, som man får. Det är möjligt, att det finnes andra befattningar, som icke heller äro behövliga och som kanske i hög grad förtjäna att indragas. Jag har icke haft tillfälle att vara närvarande i statsutskottet den gång, då frågan om militärattachéerna behandlades, och erkänner, att jag icke är inne i den frågan. Jag har dock ansett mig ha rätt att uttala mig i den nu föreliggande frågan, även om

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

jag ej är i stånd att jämföra den med andra frågor, som kunna komma på tal.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag är i allt väsentligt förekommen av herr Jönsson i Revinge och mitt anförande behöver därför icke bliva långt. Jag vill endast säga professor Lindskog, vad jag drar för slutsats av hans anförande i denna fråga.

Då han nämligen, första gången han hade ordet, yttrade, om jag inte missuppfattade honom, att det borde anföras åt specialister att syssla med de olika sociala företeelserna i de främmande länderna, vill jag på denna punkt inskränka mig till att fråga: vart skulle detta leda, om inte till att vi finge en hel rad med nya tjänstemän? Det är ganska underligt för övrigt, att vi vid näst föregående punkt ha beviljat 100,000 kronor till handelsattachéer, utan att man där rest något motstånd, i trots av att handelsvärlden har egna organisationer på de flesta platser och alltså är i tillfälle att på ort och ställe förskaffa sig de upplysningar, som kunna anses erforderliga för ifrågavarande gren av det ekonomiska livet. Här däremot vill man, fastän man från regeringshåll sökt begränsa anslaget till det minsta möjliga, draga in det helt och hållet, under förmenande att det icke skulle göra någon nytta.

Sedan yttrade professor Lindskog någonting, som jag skall be att i någon mån få vända mot honom själv. Han sade sig icke vara kompetent att bedöma de andra anslag, som här kunna komma i fråga, särskilt anslaget till militärattachéerna. Jag skulle bara i all oskuld vilja fråga: vem anser kammaren mest kompetent att bedöma nödvändigheten av socialattachéerna, deras vara eller icke vara: professor Lindskog i Lund eller den, som sysslar med dessa saker, socialministern?

Herr **Norman**: Herr talman! Jag uppkallades därav, att herr Jönsson i Revinge lämnade en upplysning till kammarens protokoll, som icke är med verkliga förhållandet överensstämmande. Han påstod, att den ståndpunkt rörande socialattachéerna, som jag förfäktade inom utskottsavdelningen, är grundad uteslutande därpå, att jag icke intresserade mig för annat än tyska sociala företeelser, men däremot stode alldeles främmande för de förhållanden, som råda i Paris och London. Om jag nu skall komma in på personfrågor — vilket jag tänkte, man icke skulle behöva göra — så förhöll det sig så, som herr Jönsson i Revinge säkert erinrar sig, att alla inom avdelningen liksom alla inom utskottet i sin helhet voro ense om, att vår socialattaché i Berlin var en ovanligt dugande man, som presterade ett gott arbete, och vad jag tillät mig att säga var, att det borde finnas möjlighet, om man har en dugande man att tillgå, att direkt fästa honom vid vederbörande legation utan att för detta ändamål uppehålla en särskild socialattachéinstitution. Det har också varit omnämnt i den socialdemokratiska pressen, att ifrågavarande

socialattaché skulle kunna tänkas som efterträdare åt den nu med döden avgångne ministern von Essen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om ett förhållande, som mycket ingående dryftades vid frågans behandling i utskottet, att vi ju dock icke ha socialattachéer i *alla* länder. Vi ha sådana stationerade för närvarande endast i Berlin, Paris och London. Även inom andra länder, särskilt i Amerika, finns det emellertid sociala företeelser att uppmärksamma, och detta har också skett. Det har varit den ordinarie beskickningspersonalen, som härvidlag fått stå till tjänst. Om den saken säger socialstyrelsen själv i sitt utlåtande, efter att ha hävdadt, att enligt dess mening mycket starka skäl tala för upprätthållande i största möjliga utsträckning av en svensk socialpolitisk informationsverksamhet i främmande länder: »Det uppställer sig alltså spørgsmålet, huruvida en sådan kan effektivt fullgöras av den svenska utrikesrepresentationens ordinarie personal eller om för ändamålet behövas särskilda befattningshavare. Det bör med avseende härå konstateras, att tidigare liksom för närvarande från beskickningar, som icke förfoga över socialattaché, ofta inkommit och inkomma upplysningar och material av stort värde för det sociala arbetet.» — Här erkännes alltså, att även från de beskickningar, där icke socialattachéer finnas, erforderliga upplysningar kunna erhållas. — Socialstyrelsen erinrar därjämte om att man har att tillgå den internationella arbetsorganisationen och dess permanenta byrå i Genève. Härom säger socialstyrelsen: »En av denna byrås främsta uppgifter är att utgöra ett centralorgan för en mellanfolklig socialpolitisk information. I detta syfte insamlas där socialt upplysningsmaterial från hela världen, sammanställes och bearbetas samt publiceras under olika former till tjänst för alla länders myndigheter och intresserade. Utan allt tvivel har därmed den internationella informationen på det socialpolitiska området i väsentlig mån underlättats. Särskilt ha därmed öppnats lätt tillgängliga källor för kunskap om länder, rörande vilkas sociala förhållanden upplysningar tidigare endast med stor svårighet kunnat erhållas.»

Då herr Johanson i Stockholm ville framkasta den beskyllningen mot reservanterna, att de synnerligen lättvindigt behandlat denna sak, måste jag däremot inlägga en gensaga. Jag har ägnat rätt mycken tid för att ingående sätta mig in i spørgsmålet, och jag har i likhet med professor Lindskog genomgått de rapporter från olika socialattachéer i skilda länder, som vi haft till påseende i statsutskottet, för att jag därav skulle kunna bilda mig en uppfattning, om det verkligen är alldeles nödvändigt att bibehålla denna institution. Jag fick samma intryck som professor Lindskog, att det torde inte vara otänkbart, att vår *ordinarie* beskickningspersonal skulle kunna inkomma med lika ingående rapporter och utmärka sig för ett lika noggrant kunskapande, som hittills förekommit från socialattachéernas sida, liksom att de studier i tidningspressen, som dessa i olika länder företaga, lika väl torde kunna göras här uppe i Stockholm. Socialstyrelsen har visserligen sagt, att medan man för de länders del, där man har socialattachéer, i regel kan begränsa sig till

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

Ang. anslag
till social-
attachéer.
(Forts.)

att studera deras rapporter, nödgas man för andra länders del uppmärksamt följa tidningarna och tidskriftslitteraturen. Jag undrar dock, om det icke kan gå för sig, när man ändå på *vissa* håll skall följa denna litteratur, att göra det *även* för de länder, där vi för närvarande ha socialattachéer.

De skäl, som anförts för bibehållande av socialattachéinstitutionen, synas mig icke vara tillräckligt bärande. Jag tror, att det låter sig väl göra att ordna ifrågavarande kunskapande på ett annat och mindre dyrbart sätt.

Jag förenar mig, herr talman, med dem, som yrkat avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag föranledes att återkomma, emedan herr Norman vill göra gällande, att man ingalunda förfarit lättvindigt å reservanternas sida, när man tagit ställning till denna fråga. Jag vill dock erinra herr Norman om att en av reservanterna, herr Olsson i Kullenbergstorp, nyss förklarade, att om han *observerat* vad jag framhöll, nämligen att vi ha ett så stort antal militär- och marinattachéer, han kanske även där skulle kommit med en reservation. Är icke detta ett belägg för, att reservanterna förfarit ytterligt lättvindigt — det framgår ju på så sätt, att man silat mygg och sväljt kameler! När ni utan vidare kunna gå med på 10 militärattachéer och 5 marinattachéer, under det att ni söka stryka de få socialattachébefattningarna, tror jag, att ni icke förfarit synnerligen grundligt vid avfattningen av er reservation.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 93 ja mot 62 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21, angående Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t i detta ämne föreslagit, hemställde utskottet, att riksdagen måtte för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra förslagsanslag av 353,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Då riksdagen för en tid sedan vägrade remittera en av den kommunistiska gruppen väckt motion, som berörde frågan om Sveriges utträde ur Nationernas förbund, så kunde väl detta icke tolkas på annat sätt än att riksdagen vid denna tidpunkt ansåg, att nämnda fråga var så ömtålig, att den icke borde få vidröras, detta särskilt med hänsyn till att vi ägde ett prejudikat på detta område. Jag skall naturligtvis inte här röra upp någon större debatt i denna del: spørgsmålet har förevarit, och man har endast att konstatera faktum. Jag vill emellertid ha sagt, att då riksdagen slaktade vår motion på detta tidiga stadium, så återstår intet annat än att i viss utsträckning taga upp frågan till behandling vid detta tillfälle, i det jag samtidigt yrkar anslagsvägran vid förevarande punkt.

Jag skall be att något få beröra de skäl, som förmå mig att göra ett sådant yrkande. Vi ha från vårt partis sida alltid betraktat Nationernas förbund med största misstro. Vi ha hela tiden förstått, att de fraser om fred och rättfärdighet, varmed man från vissa håll sökt omgiva denna institution, icke varit annat än vackra såpbubblor, som saknat all betydelse i realiteten. Det innebär därför ingen besvikelse för vårt vidkommande, när man nu kan konstatera förbundets misslyckande. Att Nationernas förbund i något avseende skulle kunna göra anspråk på att vara ett folkförbund i egentlig mening, måste väl — åtminstone för varje marxistiskt tänkande människa — framstå såsom en absurditet. Ett folkförbund framskapas sannerligen icke på sådant sätt, som fallet var med Nationernas förbund, då det utgick från våldsfreden i Versailles. Skulle vi från kommunistiskt håll ge detta förbund ett karakteristiskt namn, skulle vi kalla det en kapitalistisk international, en sorts kapitalistisk sammanslutning, begränsad t. o. m., i huvudsak, till ententekapitalisterna.

Jag skall emellertid icke nu närmare ingå på denna sida av saken. Vi ha en annan sida att se på, nämligen den som framträtt genom de senaste händelserna i Ruhr. Jag tänker därvid på den krigsrisk, som för varje dag kommer allt närmare och som gör, att denna del av frågan ter sig allt viktigare. Man måste väl nu på allvar framställa det spørgsmålet: är det verkligen politiskt klokt och med avseende på vårt lands välfärd tillrädligt att längre tillhöra och genom beviljande av anslag bidra till uppehållandet av en dylik våldsinstitution? Jag utgår ifrån, att det nu inte lär finnas många, som icke måste medgiva, då de bevittna den våldspolitik,

*Ang. Sveriges
andel i kost-
naderna för
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

som föres från segermakternas inom Nationernas förbund sida, att förbundet är ett slags instrument, varmed segermakterna i världskriget söka pressa ut största möjliga ersättning av de besegrade. Vi uppvisade i vår motion, hurusom det redan 1914 kunde fastslås, att Frankrike medvetet arbetade på det tyska rikets undergång. Detta fullständigt avsiktliga förintelsearbete har från segermakternas sida under Nationernas förbunds täckmantel till den grad fullföljts, att Tyskland i närvarande stund faktiskt håller på att gå sin undergång till mötes. Hela världen vet och erkänner, att Tyskland icke kan betala de orimliga belopp, som ententemakterna utkräva. Tyskland har med Nationernas förbunds goda minne tvingats in i ett armod, som, om det fortsätter, icke bara betyder det tyska rikets undergång utan också utgör den allra största fara för hela Europas folkmaterial, kultur och ekonomiska liv.

Som kronan på verket kommer nu med varje dag det allt mera tilltagande våldet från Frankrikes sida och särskilt de ständiga övergreppen i det av Frankrike besatta Ruhrområdet. Det ena telegrammet efter det andra talar härom. Vilka medel tillåta sig icke de franska imperialisterna? Tidningarna upplysa, hurusom de pengar, som insamlats till det svältande folket inom Ruhrområdet, utan vidare beslagtogs av de franska ockupationsmyndigheterna. Andra telegram meddela, att de franska soldaterna hetsas med alla möjliga medel mot Ruhrbefolkningen, för att man därigenom skall bli i tillfälle att provocera fram ett motstånd, som man sedan tänker använda sig av för vidtagande av ännu strängare åtgärder. I ett telegram härom heter det bl. a.: »Sålunda behandlas de franska soldaterna ytterst strängt av sina officerare; de få dåliga kläder och dåligt kosthåll etc. Och detta skyllas på den tyska befolkningen, något som verkar därhän, att soldaterna vända sig icke mot officerarna utan mot befolkningen.» Det framgår således tydligt av de franska imperialisternas handlingssätt, att de söka på alla vis provocera fram ett folkhat, som kan få de mest ödesdigra konsekvenser till och med för vårt land just på grund av vår anslutning till Nationernas förbund.

Jag menar, att det är detta man bör göra klart för sig, innan man går att votera om anslaget till denna institution. Det måste erkännas av alla, att en ny krigsfara faktiskt i närvarande stund hotar Europa, och man börjar också erkänna detta offentligt ifrån de mest skilda läger. Ett av bevisen på att man gör detta ha vi i det möte, som kommer att hållas i morgon, där så skilda sammanlutningar som Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Kvinnornas fredsförbund, Humanistiska förbundet, Stockholms arbetarkommun, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Stockholms kommunistiska ungdomsklubbar, Sveriges godtemplares ungdomsförbund i Stockholm, Förbundet för kristet samhällsliv, Skolornas fredsörening, Föreningen frisinnade kvinnor m. fl. organisationer ha inbjudit till ett protestmöte mot Ruhrs besättande och den krigsfara, som därigenom uppstått. Ute i landet håller man möten, där man fordrar Sveriges omedelbara utträde ur Nationernas förbund.

Jag vill säga, att sådana aktioner innebära faktiskt ett steg i rätt riktning, någonting som aldrig Nationernas förbund har lyckats åstadkomma. Ty om vi skulle undersöka, vad Nationernas förbund gjort för freden, tror jag, att vi skulle komma till ett synnerligen negativt resultat. Man har visserligen hållit en del konferenser, men man måste väl erkänna, att efter varenda konferens har det blivit allt klarare, att Nationernas förbund icke vill och på grund av sin karaktär icke kan göra någonting för freden. Nationernas förbund behärskas utav segermakterna; det är deras vilja som sätter sin prägel på konferenserna. Och jag tror, att, om vi skulle fråga hans excellens utrikesministern Branting, han skulle intyga riktigheten i detta avseende.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.
(Forts.)

Man måste alltså tillstå, att Sverige intet annat är än den lilla obetydliga sparven i Nationernas förbunds stora imperialistiska tranedans. Och samtidigt som Sverige hålles fastkopplat vid detta förbund, få vi också vara med om att bära ansvaret för den våldspolitik som bedrivs därinom. Detta ansvar kunna vi aldrig komma ifrån, så länge vi tillhöra förbundet, och därför göra vi klokast i att så snart som möjligt draga oss därifrån.

Nu kan det ju möjligen invändas, att vi ju ändå i närvarande stund tillhöra Nationernas förbund. Vi skulle alltså, menar man, möjligen vara skyldiga att erlagga det belopp, som här av Kungl. Maj:t begärts och som utskottet har tillstyrkt. Jag vill säga redan nu mot en sådan invändning, att, om man verkligen inom Sverige har kommit under fund med att man genom anslutning till Nationernas förbund har råkat ut i rövarhänder, som vi faktiskt ha gjort, så göra vi klokast i att komma därifrån så snart som möjligt. Och det är därför vår plikt att genast inställa betalningarna till denna institution. Från vårt partis sida kunna vi icke alls vara med om att på något sätt understödja de utbrott, som förr eller senare torde komma till stånd. Vi vilja på inga villkor vara med därom, och därför gå vi också nu emot beviljandet av det belopp, som här har blivit begärt.

Det är med stöd av dessa synpunkter, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman, kammarledamöter! Med anledning av det sista anförandet och då talaren råkade nämna det möte, som i morgon blivit anordnat av olika föreningar, och då detta möjligen skulle kunna giva anledning till den uppfattningen, att detta möte på något sätt skall komma med ett uttalande om eller på annat sätt rikta sig mot Nationernas förbund, så anser jag mig böra säga, att detta är en tydlig missuppfattning av talaren. Till grund för hela ifrågavarande möte ligger den önskan, att Nationernas förbund skall kunna fulländas till vad det varit avsett att vara från början, och det förutsattes således ingenting annat, än att vi fortfarande skola understödja förbundets verksamhet.

Det är bara den möjliga missuppfattningen av mötets karaktär härutinnan, som jag velat rätta, ifall någon tänkt sig, att mötet äm-

*Ang. Sveriges
andel i kost-
naderna för
Nationernas
förbund.*

(Forts.)

nade göra något uttalande i annan riktning. Och jag ber på samma gång att få inbjuda riksdagens ledamöter att övertyga sig om i morgon vid mötet, att vad jag här framhållit äger sin fulla riktighet.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting**: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren ifrån det kommunistiska partiet utvecklade för oss den våldspolitik, som efter hans mening bedrives från Nationernas förbunds sida. Han gjorde sig hela tiden skyldig till den mycket egendomliga begreppsförvirringen att identifiera den politik, som enstaka makter föra i Europa för närvarande, med Nationernas förbunds politik, fastän han väl bör veta och måste veta, att Nationernas förbund ingalunda står solidariskt bakom denna politik och att Nationernas förbund över huvud icke ännu önskat taga upp några frågor rörande den politiken, utan ser tiden an i förväntan att omständigheterna skola så utveckla sig, att möjligheten till ett gynnsamt och lyckligt ingripande från dess sida skall kunna ifrågakomma.

Jag konstaterar alltså talarens grundliga felsyn på problemet och den fullständiga förvirringen i de synpunkter, som anlades av honom, och härmed är givet, att hela hans slutledning också blir felaktig. Det är klart, att vi ingalunda stå inför en sådan situation, att Nationernas förbund gjort sig skyldigt till vidtagande av åtgärder, som skulle komma vårt land att överväga nödvändigheten av ett utträde ur denna organisation. Denna organisations grundsatser äro ju av en helt annan art än de, som vi tyvärr till allas vår ledsnad se förverkligas för närvarande på flera håll i världen. Vår förhoppning å svensk sida, när vi anslöto oss till detta förbund, har ju hela tiden varit, att vi skulle kunna draga vårt strå till stacken för att bidra till utvecklingen av detta från början med nödvändighet ofullkomliga Nationernas förbund till att bli ett allmänt folkförbund och till att bli ett förbund, som följer rättens grundsatser i allt högre mån och som tränger tillbaka de våldsprinciper, som hitills i så stor utsträckning gjort sig gällande i den internationella politiken.

Jag kan således icke annat än för min del alldeles tillbaka-visa de resonemanger, som förts av den förste talaren. Och när han ville därjämte göra gällande, att Sverige endast är »en sparv i tranedans», som följer efter vissa stormakters politik, så ber jag honom att giva något verkligt bevis därför. Så är icke förhållandet, utan Sverige har försökt alltjämt inom Nationernas förbund liksom i övrigt att bevara sin självständighet, att se till, att vårt land kan följa grundsatser, till vilka det alltjämt med heder kan bekänna sig. Vi hava sålunda i allt vårt görande och låtande inom Nationernas förbund även haft utvecklingstanken i sikte och till syfte. Jag tror, att vi böra fullfölja vår verksamhet i det avseendet. Och vi veta, att vi ingalunda stå ensamma, att många krafter äro i rörelse även inom de stora länderna, som verka i samma rikt-

ning, och att de små länderna så gott som enhälligt stå på samma sida.

Ja, vad är det då, som skall vara anledningen till att vi skulle vidtaga en så halsbrytande åtgärd som att vägra uppfyllandet av vår förpliktelse till Nationernas förbund? Vi måste ju fastmer säga oss, att endast genom att bevara det frö till fortsatt utveckling, som trots allt är nedlagt i Nationernas förbund, så kan det vara någon förhoppning om att komma fram till bättre förhållanden i världen, än som vi tyvärr bevittnat efter fredsslutet och nu se i de här senast på tal bragta missförhållanden, som äga rum.

Jag vill således för min del på det livligaste tillstyrka, att kammaren så enigt som möjligt måtte bevilja det anslag, som här är ifrågasatt, så att vi alltså kunna fullfölja den politik, som har varit syftet med vår anslutning till Nationernas förbund: att verka för rättens herravälde genom Nationernas förbund och för utsträckningen av Nationernas förbunds område till allt större kretsar av jorden och till alla civiliserade folk.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag tror, att hans excellens herr utrikesministern har missförstått den förste talarens motivering för avslagsyrkandet på anslaget under denna punkt. Självfallet — det är så allmänt bekant, att det icke torde behöva vidare utläggas — är det vår uppfattning, att Nationernas förbund framför allt med hänsyn till vad det underlåtit att göra i en situation, då det självklart borde haft i varje fall något att säga, är medansvarigt, om också enbart indirekt, för den våldspolitik, som för närvarande bedrives därnere i mellersta Europa.

Jag kan således, samtidigt som jag tillrättalägger vår uppfattning, icke låta stå oemotsagd hans excellens utrikesministerns förklaring, att Nationernas förbund icke står solidariskt bakom denna våldspolitik. Det vore ju glädjande, om så vore förhållandet, men i så fall synes det mig, som om, för den händelse det någon gång skall bli mer än allmänna talesätt, att man nu borde hävda rättssynpunkterna, Nationernas förbund borde i detta nu ha sagt sitt ord — för all del vi förutsätta icke, att detta ord skall ha haft kommunistisk klang, det kunde enbart haft en liten smula av rättens klang i sig. Jag kan icke finna annat, än att, då man observerar vad Nationernas förbund underlåtit att göra, man måste komma till samma slutsats, som den förste ärade talaren gjort.

Jag skall bara framkasta tre frågor. Först och främst, för den händelse Nationernas förbund verkligen vill annat än med talesätt åstadkomma en fred, ett förhållande mellan folken vilande på rättens grundval, varför har Nationernas förbund så bestämt — och jag har icke sett, att någon opponerat sig däremot — riktat sig emot det internationella avrustningsproblemets upptagande på dess konferenser? Det har dock icke saknats möjlighet att få upp den frågan, såsom hans excellens utrikesministern mycket väl vet, det har tvärtom uttryckligen föreslagits av den ryska utrikesministern, att avrustningsproblemet skulle tagas upp; men så har icke skett.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
andel i kost-
naderna för
Nationernas
förbund.
(Forts.)

En annan fråga: varför har det icke gjorts något för att få Nationernas förbund i fråga om anslutningen till detsamma till ett verkligt folkens förbund, varför står alltjämt Tyskland utanför, varför vidtager man icke åtgärder för att få in Ryssland, och varför vidtager man icke kraftiga åtgärder för att få in Amerikas Förenta stater? Det är väl ändå ingen, som på allvar påstår, att Nationernas förbund med dess nuvarande sammansättning skulle kunna, om det än aldrig så gärna ville det, taga ett första lilla tupp-fjät mot förverkligandet av sina goda grundsatser.

För det tredje, om Nationernas förbund eller i varje fall dess majoritet nu ledes av hänsynen till rättens grundsatser, varför har denna majoritet icke just på grundvalen av denna ledande princip protesterat mot ockupationen därnere i Ruhr?

Jo, säger hans excellens herr utrikesministern, det skall göras framdeles, och det är krafter i rörelse, för att så skall kunna ske. Det är ju mycket väl, att så är fallet, och det skulle kanske kunna ge den *most anspråkslöse* anledning att komma till samma slutsats om Nationsförbundet, som hans excellens utrikesministern gör. Men förefaller det icke herrarna tämligen underligt, att man spar med ett ingripande gentemot en våldsaktion, tills denna våldsaktion helt och hållet lyckats, med andra ord, till dess att Ruhrgebitet blivit en fullständigt fransk provins? Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att om man icke ingripit tidigare, så torde det icke vara stor anledning att ingripa då.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter som komplettering till vad min partikamrat herr Spångberg anförde, och därtill vill jag framhålla, att det motstånd, som vi kommunister efter måttet av våra krafter söka resa mot Nationernas förbund, är icke emot de principer det representerar, utan mot det sätt, varpå det söker genomföra dem, mot sammansättningen av Nationernas förbund och framför allt mot de uttryck, som dess verksamhet tar sig, som ingenting annat är — jag vågar påstå det — än ett, tack vare Nationsförbundets fullkomliga passivitet, underlättande av den våldspolitik, som Frankrike bland andra för närvarande för.

Vi äro samtidigt övertygade om att de rättsprinciper, som Nationernas förbund säger sig vilja förfäktat, aldrig kunna omsättas i verkligheten, med mindre arbetarklassen runt hela världen sammansluter sig och genom sina organisationer för fram dem på ett eller annat sätt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

*Ang. Sveriges
andel i kost-
naderna för
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 130 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 22—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30, angående anslag till internationella fredsbyrån i Bern. *Ang. anslag till internationella fredsbyrån i Bern.*

Under punkten 30 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att till internationella fredsbyrån i Bern för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 1,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 78 i första kammaren av herr *Lindhagen* samt nr 98 i andra kammaren av fru *Thüring* och herr *Knutsson*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville besluta, att under tredje huvudtiteln anslaget till internationella fredsbyrån i Bern skulle höjas till det belopp, som förut utgått, eller sålunda från 1,000 kronor till 2,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda av herr *Lindhagen* samt fru *Thüring* och herr *Knutsson* väckta motioner till internationella fredsbyrån i Bern för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 1,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Fru Thüring: Herr talman: Jag skall lova att ej bli långgrandig, utan endast med några få ord uttrycka min ledsnad över att ej statsutskottet, i likhet med vad fallet var i fjol, ansett sig kunna gå med på att bevilja detta lilla anslag på 2,000 kronor till internationella fredsbyrån i Bern.

Denna byrå har till uppgift att vara en centralhärd för det folkliga fredsarbetet i världen, och såsom sådan har den naturligtvis en mycket stor betydelse och i all synnerhet just nu, då icke blott en sak vittnar om behovet av ett sådant arbete utan ofantligt många dylika saker.

Jag har varit anspråkslös i min första lilla attack på statskassan, då det ju icke är mer än 1,000 kronor, som jag begärt; men

Ang. anslag till internationella fredsbyrån i Bern.
(Forts.) icke desto mindre har statsutskottets ärade ledamöter förhärdat sig mot denna attack. Jag hoppas dock, att kammarens ledamöter icke skola vara lika hårdhärtade som statsutskottet utan godhetsfullt gå med på att anslå denna lilla summa, i likhet med vad som skett vid förra årets riksdag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion om 2,000 kronors anslag för budgetåret 1923—1924 till den internationella fredsbyrån i Bern.

Fru *Östlund* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av fru *Thüring* och herr *Knutsson* i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund.

Punkten 31, angående anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 31 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till Svenska föreningen för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 bevilja ett extra anslag av 3,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått dels motionen nr 79 inom första kammaren av herr *Lindhagen*, som föreslagit, att riksdagen måtte

1) till Svenska freds- och skiljedomsföreningen för budgetåret 1923—1924 bevilja ett extra anslag av 10,000 kronor; och

2) till Svenska föreningen för Nationernas förbund bevilja ett extra anslag utöver föreslagna 3,000 kronor ytterligare 2,000 kronor eller sålunda tillhopa 5,000 kronor;

dels ock motionen nr 99 inom andra kammaren av fru *Thüring* och herr *Knutsson*, vilka föreslagit, att riksdagen måtte till Svenska freds- och skiljedomsföreningen för budgetåret 1923—1924 bevilja ett extra anslag av 5,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Lindhagens* i ämnet väckta motion, i vad den densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till svenska föreningen för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 3,000 kronor.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Swartz*, *Johan Nilsson* i Skottlandshus, *Widell*, *Andersson* i Eliantorp, *Wiklund*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergs-torp och *Norman*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka såväl Kungl. Maj:ts förslag som herr *Lindhagens* i ämnet väckta motion.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Norman**: Herr talman! Jag vill vid denna punkt bara yttra ett par ord.

Det gäller ju här ett helt och hållet nytt anslag; och riksdagen har nu i övrigt visat en synnerligen stor försiktighet, då det gäller anslags beviljande. Gamla anslag ha beskurits och krav på nya anslag ha i regel ej framkommit.

När nu här föreslås att bevilja medel till ett alldeles nytt ändamål, framställer sig givetvis den frågan: är detta en angelägenhet av så utomordentligt stor betydelse och räckvidd, att den försvärar att införa ett alldeles nytt anslag, varmed man också har anledning antaga, att *ökade* anslagskrav skola följa ett kommande år?

Nationernas förbund har ju hittills icke dokumenterat sig att bli vad det var avsett att vara och vad det borde vara; hur det kommer att gå därmed i framtiden, veta vi icke. Det ser icke mycket lovande ut nu, men skulle det mot hittills vunnen erfarenhet kunna bli någonting av värde av detta Nationernas förbund, så tror jag för min del icke, att det är av nöden påkallat, att vi här i Sverige skola ha en särskild förening för att göra propaganda för denna sak. Ty då arbetar den sig fram och vinner sympatier och stöd med kraften av en naturlag. Blir återigen ingenting av det hela, blir fortsättningen början lik, ja, då hjälper sannerligen ingen svensk förening att skaffa prestige åt ett förolyckat företag.

Under vilka förhållanden som helst synes det mig därför icke alls skäl föreligga att här gå med på beviljande av ett anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag såväl å Kungl. Maj:ts förslag som å utskottets hemställan och bifall till den vid utskottsutlåtandet av herr Swartz m. fl. avgivna reservationen.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting**: Herr talman! Det har varit en lång debatt om denna sak i första kammaren, men den slöt med att kammaren biföll utskottets hemställan, och detta med en ganska bestämd majoritet. Jag hoppas, att det här icke skall behövas lika lång diskussion för att komma till samma resultat.

Förhållandet är ju det, att den organisation, som det här gäller att understödja, är en förening för att sprida inom det svenska folket verklig kännedom — och icke förvrängd sådan — om vad Nationernas förbund vill och strävar till, och att på samma gång göra vad den kan för att uppnå, såsom det står i föreningens skrivelse här, en varaktig mellanfolklig rättsordning.

Jag tror, att i fall man kan stödja ett sådant företag även med det här begärda anspråkslösa bidraget från statens sida, gör man en riktig och god gärning. Dylika föreningar äro bildade i snart sagt alla länder och ha en mycket stor omfattning i somliga länder och just i de länder, som till stor del hålla uppe Nationernas

*Ang. anslag
till Svenska
föreningen för
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

*Ang. anslag
till Svenska
föreningen för
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

förbund, såsom exempelvis England. Där har man en mycket stark organisation av den art, som vi här i Sverige med mycket blygsamma dimensioner nu söka timra upp.

Kan man på detta sätt få bättre kontakt mellan den demokratiska folkmening, som kräver fred och rättvisa i världen, och Nationernas förbund, så måste detta bli ett led av synnerligen stor betydelse i det arbete, som pågår för fred och rättvisa. Det måste bidraga till att fortare få fram inom Nationernas förbunds församling och i sinom tid även inom dess råd de tankar om dess uppgifter, som vi här i landet, vilka ansluta oss till detta förbund, säkert alla äro ense om att det vore lyckligt, ju förr de kunde tränga igenom.

Jag ser sålunda i detta lilla anslag ytterligare ett litet steg i syfte att stödja den riktiga utvecklingen av Nationernas förbund till större omfattning, än vad det nu har, till mera klarhet i dess strävanden och till ett tillbakaträngande av de själviska syften, som man kanske ibland kan finna i vissa nationers arbete även inom Nationernas förbund.

Således ur alla synpunkter tillåter jag mig tillstyrka, att riksdagen icke måtte låta formella betänkligheter ta överhand utan bifalla det här begärda lilla anslaget.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då även jag antecknat mig bland reservanterna, berodde detta icke därpå, att jag på något vis vill inlåta mig på något värdesättande av Nationernas förbund eller avgöra, huruledes detta förbund hittills har kunnat eller inom närmaste framtid kan realisera det program, som man trodde sig kunna antaga var Nationernas förbunds, när Sverige inträdde i detsamma.

Men vad jag däremot tycker gör saken ytterst märkvärdig är, att staten skall ge anslag till en förening, som skulle driva propaganda för Nationernas förbund, sedan Sverige ingått i detta förbund. Hade ej så varit fallet, utan det hade varit något, som man nu skulle försöka uppnå och som man sålunda ej nått, eller om det över huvud taget vore fråga om en idé, som man skulle sträva efter, då kunde jag förstå, att det vore någon mening med en propaganda.

Den föregående högt ärade talaren får verkligen ursäkta, att jag icke kan förstå, vad meningen med propagandan skulle vara. Ty det är ju klart, att hur utvecklingen går beträffande Sveriges ställning i Nationernas förbund, beror detta ytterst på de män här i vårt land, som komma att såsom delegerade eller på något annat sätt verka inom Nationernas förbund. Vad förbundet sedan över huvud taget kommer att uträtta som totalitet, lär varken göra från eller till, om svenska staten anslår 3,000 kronor om året till en svensk propagandaförening.

Jag kan inte tycka annat, än att det är en ren överloppsgärning att i vårt land ägna propaganda åt en sak, som redan är uppnådd.

Jag hör eljest till dem, som inom statsutskottet icke framställt

den minsta anmärkning mot de tre föregående anslag, som gällt Nationernas förbund — vi ha sålunda fullt ut tagit konsekvenserna av beslutet, att Sverige skulle gå med som en nation i förbundet — men på denna punkt måste jag be herrarna om överseende, då jag uttalar den satsen, att jag inte kan begripa, vilket berättigande och vilken uppgift en propaganda för Nationernas förbund skulle äga. De, som komme att syssla med denna angelägenhet böra sannerligen ha bra gott om tid och bra gott om pengar, då man som sagt skulle propagera för en sak som redan är klar, och som ingen ansvarig — åtminstone ingen i vårt land — gjort det minsta för att omintetgöra eller förstöra.

Ang. anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund.
(Forts.)

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 78 ja mot 70 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkten 32, angående anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Ang. anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Uti förevarande punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte avslå de i nästföregående punkt omförmälda motionerna nr 79 i första kammaren och nr 99 i andra kammaren, förstnämnda motion i vad den avsåge beviljande av understöd åt Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Fru Thüring: Herr talman! Jag antager, att min motion vid denna punkt kommer att röna samma öde som det förslag jag framställde vid en föregående, men icke desto mindre kan jag ej underlåta att yrka bifall till min hemställan om ett anslag å 5,000 kronor till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

*Ang. anslag
till Svenska
freds- och
skiljedoms-
föreningen.
(Forts.)*

Om den internationella byrån i Bern är centralhärden för världens folkliga fredsarbete, så är den svenska freds- och skiljedomsföreningen den organisation, som i vårt land har hand om samma slags arbete som denna byrå. Om det någon gång i tiden skall bli verklig fred på jorden, kan detta endast ske, för så vitt man får de breda lagren med sig. Att Svenska föreningen för Nationernas förbund fick sitt lilla anslag på 3,000 kronor, beklagar jag icke — jag är tvärt om glad däröver — men jag tycker, att detta borde kunna föranleda mig att hoppas, att kammarens välvilja sträcker sig en liten smula längre, så att den även gäve den svenska förening, som är den äldsta här i landet, ett litet bidrag.

Utskottet motiverar sitt avslag därmed, att framställningar tidigare ha gjorts men alltid avslagits, och det säger, att när detta skett under föregående, bättre tider, har man ingen anledning att nu tillstyrka bifall. Den sidan av saken tycker jag emellertid för min del icke är tillräckligt vägande. Jag anser nämligen, att i dessa tider ha vi om någonsin anledning att göra vad vi kunna för att stödja och hjälpa utbredandet av fredsidéerna och fredsviljan i världen. Jag tror, att allt vittnar om, att samtliga krafter måste inriktas på ett dylikt arbete.

Jag är övertygad om, att när vi komma till frågan om anslag för militära ändamål, riksdagen med uppräckta händer skall gå med på åtminstone de 150 miljoner kronor, som äro begärda i sådant syfte. Där gäller det att öva våra unga män att döda sina medmänniskor, under det att detta lilla anslag avser att främja ett arbete, som går ut på att sprida broderskapets och kärlekens bud i världen.

Ur dessa synpunkter ber jag sålunda att få yrka bifall till min motion om ett anslag på 5,000 kronor till svenska freds- och skiljedomsföreningens arbete.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. anslaget
till rese- och
flyttningser-
sättning m. m.*

Härpå föredrogs *punkten 36*, angående anslaget till rese- och flyttningserättning, inspektioner, tillfälliga uppdrag. Därvid yttrade:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Thorsson**: Herr talman! Vid uppgörande av den statsverksproposition, som detta års

riksdag har att pröva, ha vi inom regeringen särskilt beflitat oss om att uträkna förslagsanslagen så, att de mänskligt att döma skola svara mot de uppgifter, som vila på desamma. Denna princip har varit förestavad därav, att kassafonden har små tillgångar och följaktligen icke har råd att släppa till något för nämnda ändamål.

*Ang. anslaget
till rese- och
flyttningser-
sättning m. m.
(Forts.)*

Nu har statsutskottet på den andra och tredje huvudtiteln sänkt två beräknade förslagsanslag. Det hela är nu beroende på, om Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsverk därvid har räknat för högt eller icke. Den saken är ytterst svår att avgöra, men jag är för min del livligt övertygad om att när hushållsåret 1923—1924 är slut det skall visa sig, att vi nog icke upptagit förslagsanslagen alltför högt. Jag är därför litet ängslig för att riksdagen skall genom att räkna ned dessa anslag, så att säga, åstadkomma ett försvagande av budgeten, som icke är tillrädligt under närvarande omständigheter. Jag tillåter mig, herr talman, att fästa uppmärksamheten på det riskabla i att fortsätta denna nedräkningspolitik, vilken egentligen icke innebär ett öres verklig sparsamhet till statsverket. Känner jag riksdagen rätt, så kommer man nämligen, innan riksdagen skiljes åt, att anamma varje öre, som man kan få fram vid en nedräkning av budgeten, och man kommer att använda beloppen för ändamål, där utgifterna äro absolut säkra, men inkomsterna icke pålitliga. Det är detta, som kan åstadkomma felaktigheter i slutsummorna.

Jag har dubbel anledning att uttala dessa ord, om jag tänker på de skatterestitutioner, som kunna komma i fråga. Jag har flera gånger uttalat, att under det halvår, som vi nu äro inne på, komma säkerligen avsevärda belopp att såsom återbetalning av skatt utdömas till statsverkets nackdel, om jag icke missminner mig, har för några dagar sedan avkunnats en dom, varigenom staten ålagts att återbära 1,5 miljoner kronor som felaktigt uttaxerats. Under sådana omständigheter är det all anledning att icke i onödan pruta ned dessa anslag, särskilt som de besparingar vilka här kunna göras, rent automatiskt ingå i kassafonden.

Jag har, herr talman, endast velat fästa uppmärksamheten på detta sakförhållande, som enligt min uppfattning kan vara ägnat att försvaga budgeten. Jag gör naturligtvis intet yrkande, då de ändringar, som här företagits och som avse 100.000 kronor på andra huvudtiteln och 25.000 kronor på tredje, icke kunna få en så avgörande betydelse. Det är själva tendensen, som jag tycker, att man inte skall odla längre.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har visserligen inte direkt deltagit i behandlingen av ärendet inom vederbörande avdelning, men jag har varit med, då frågan var före i själva utskottet. Jag vill då framhålla, att herr finansministern, vars omdöme vi sätta det allra största värde på, givetvis har rätt i allt väsentligt han nyss anförde, men att statsutskottet på denna punkt endast följt den tradition, som han själv varit med om att följa många gånger, nämligen att man, för att förmå vederbörande myndigheter att iakttaga största möjliga sparsamhet, stryker under sin sparsamhetsönskan ge-

*Ang. anslaget
till rese- och
flyttningser-
sättning m. m.
(Forts.)*

nom att sätta ned anslagen i någon mån. Det är ingenting annat, som här skett. Och då herr finansministern förklarade, att den nedläggning som förekommit naturligtvis inte i och för sig inverkar på budgetens styrka, utan att det endast var ett varningsord för framtiden han ville uttala, så förstår jag inte, att kammaren bör uppfatta hans ord på annat sätt än att de böra få tillämpning först när det gäller stora förlagsanslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 37—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
ersättning till
vissa personer
för mistning
av bohav
i Ryssland.*

Vid härefter skedd föredragning av *punkten 45*, angående ersättningar till framlidne envoyén P. H. E. Brändströms arvingar och likaledes framlidne generalkonsuln C. A. Askers änka för mistning av bohav, yttrade:

Herr Björkman: Herr talman! Då denna fråga vid förra riksdagen var uppe, utalade jag den meningen, att det var en hederssak för svenska staten att honorera sina förpliktelser i avseende å dessa båda män, ministern och generalkonsuln, vilka under en för Sverige svår och synnerligen grannliga tid i Ryssland stått såsom utposter för svenska intressen och därunder genom sin manliga hållning tillvunnit sig, därute respekt och här hemma en odelad aktning och, kan jag säga, en stolt känsla hos oss svenskar. Jag tillät mig då framhålla, att det borde vara angeläget för svenska staten att efter prövning av rättsanspråken söka en uppgörelse med rättsägarna, gottgöra dem och övertaga deras anspråk för sig.

Hans excellens herr utrikesministern förklarade då, att han fullständigt delade den uppfattningen, att det vore önskvärt att så snart som möjligt få denna sak bragt till ett tillfredsställande slut. Och hans excellens upprepar detta i årets statsverksproposition, dock med det tillägg, att hans excellens anser, att frågan ännu behöver ytterligare utredas men att utsikt förefinnes, att frågan skall inom en ej alltför avlägsen framtid kunna ordnas så, att det blir ett ersättningsbelopp, som kan utbetalas åt ifrågavarande personers arvingar.

Jag har med dessa ord och med relaterandet av dessa förhållanden endast velat stryka under, så att det kommer in i kammarens protokoll, att det för statens värdighets skull är angeläget, att denna hedersfråga utan onödiga formaliteter nästa gång förekommer i ett sådant skick, att det kan anses vara slutgiltigt och för svenska staten hedrande.

Häruti instämde herr *Nylander*.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting**: Herr talman! Med anledning av den senaste ärade talarens anförande ber jag endast att få säga, att jag fullständigt står för de här anförda uttalanden, som jag gjorde i fjol, och att jag beklagar, att förhållandena icke gjort det möjligt att komma till en definitiv lösning av denna sak nu. Men jag är säker om att ingenting skall försummas från vederbörandes sida inom utrikesdepartementet för att bringa ärendet så snart som möjligt i ett sådant skick, att det kan läggas fram för riksdagen till slutligt avgörande.

*Ang.
ersättning till
vissa personer
för mistning
av bohag
i Ryssland.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 46. angående anslag till iordningställande av beskickningshuset i Helsingfors.

Ang. beskickningshuset i Helsingfors.

Under punkten 46 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att det å tilläggsstat till riksstaten för år 1922 anvisade reservationsanslag å 240,000 kronor till förvärv av ett svenskt beskickningshus i Tokio och till erforderliga reparationer m. m. finge användas till bekostande av ett fullständigt iordningställande av beskickningshuset i Helsingfors, dels ock, för iordningställande av sagda beskickningshus, i den mån ovannämnda anslag icke härtill lämnade tillgång, ävensom till anskaffande av möbler till beskickningshuset i fråga, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) medgiva, att det å tilläggsstat till riksstaten för år 1922 anvisade reservationsanslag å 240.000 kronor till förvärv av ett svenskt beskickningshus i Tokio och till erforderliga reparationer m. m. finge användas till bekostande av ett fullständigt iordningställande av beskickningshuset i Helsingfors; och

b) för ordningställande av sagda beskickningshus, i den mån ovannämnda anslag icke härtill lämnade tillgång, ävensom till anskaffande av möbler till beskickningshuset i fråga, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 90,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp och *Norman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) — — — — —;

b) för iordningställande av sagda beskickningshus, i den mån ovannämnda anslag icke härtill lämnade tillgång, ävensom till anskaffande av möbler till beskickningshuset i fråga, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Norman: Herr talman! Det är en rätt tråkig historia, som här ligger på kammarens bord. Det gäller inköpet av beskicknings-

Ang. beskickningshuset i Helsingfors.

(Forts.)

huset i Helsingfors, vilket dragit en kostnad vida utöver vad som kan anses skäligt.

Jag erinrar om, att när statsutskottet vid föregående års riksdag hade denna fråga till behandling, så lämnades uppgifter angående kostnaderna, på vilka man trodde sig kunna lita, men som efter de upplysningar, som nu kommit, visat sig vara icke tillförlitliga. Kostnaderna ha nu stigit till belopp, som göra, att totalkostnaden för beskickningshuset kommer att uppgå till inemot 800,000 kronor, vilket gör, att statens årliga kostnader för beskickningshuset, räntan å det nedlagda kapitalet, kommer att gå till vida mer än den till beskickningschefen utgående lönen plus ortstillägg. Nu har ju saken fortskridit så långt, att här intet annat är att göra än att fortsätta på den inslagna vägen. När man sagt A, så måste man givetvis också säga B. Detta är också jag och utskottsmajoriteten ense om. Men vad jag för min del icke anser det är, att man skall säga B på ett så pass beskedligt sätt, som här ägt rum i utskottets utlåtande, då det bara talas om, att den på fjolårets utredning grundade kostnadsberäkningen varit otillförlitlig. Jag vill ha detta skarpare formulerat, och jag vill därför här hava tillagd en mening av följande lydelse: »Detta förhållande, ävensom det sätt, varpå hithörande angelägenheter handlagts, synes utskottet anmärkningsvärt.»

Jag vill också ha in i motiveringen en redogörelse för kostnadsbeloppet, och denna har jag formulerat i följande ord: »Beskickningshuset i Helsingfors kostade i inköp 3 mill. finska mark, eller i svenskt mynt 190,271 kronor 25 öre, vartill komma stämpelkostnader 135,000 finska mark. Till iordningsställandet har riksdagen hittills beviljat 252,580 kronor 14 öre. Nu äskas dels de 237,491 kronor 72 öre, som återfåts av de på sin tid till Tokio för inköp av beskickningshus därstädes telegrafremitterade 240,000 kronor, dels därutöver 100,000 kronor. Därjämte varslas i propositionen om framtida krav till inköp av linoleummattor. Sammanlagda kostnaden för beskickningshuset kommer sålunda att uppgå till omkring 800,000 kronor. Statens årskostnader för beskickningshuset i Helsingfors, med beräkning av 5 % ränta å det nedlagda kapitalet med avdrag för inflytande hyror men tillägg av kostnaderna för byggnadens uppvärmning och underhåll, torde sålunda gå till ungefär samma belopp som nu till ministern utgående lön och ortstillägg (17,040 kronor + 17,400 kronor).»

De nu äskade medlen skulle bland annat användas till dekorerings och möblering. Det har beräknats 70,000 kronor till möblering och 50,000 kronor till dekorerings. Då saken blivit skött på det sätt, som här skett, ansåg jag, att riksdagen borde, samtidigt som den uttalade sitt misshag över detta, ge eftertryck häråt genom att nedsätta anslagsbeloppet mera än utskottsmajoriteten velat göra. Det äskade beloppet utgör 96,248 kronor 14 öre, vilket utskottsmajoriteten velat nedbringa till 90,000 kronor. Jag vill gå ett stycke längre och föreslår 80,000 kronor.

Det sätt, varpå frågan om våra beskickningshus skötts, har icke

alltid varit tillfredsställande. Jag erinrar om det förhållandet, att på förslag av dåvarande ministern i Tokio hade man tanke på att köpa ett beskickningshus där. Saken var så brådskande, att ministern meddelade hit hem, att pengar omedelbart skulle skickas för ändamålet, och det telegramremitterades också, såsom jag i reservationen påpekar, 240,000 kronor för ändamålet till Japan. Men när pengarna kommo fram, så lämnades det beskedet, att huset inte var till salu. Så väl var den saken ordnad! Då fingo pengarna skickas tillbaka, men härigenom blev det belopp, som skickats, nedbringat med ett par tusen kronor, nämligen från 240,000 kronor till 237,491 kronor 72 öre, som nu begäres till användning för beskickningshuset i Helsingfors. Den sena timmen hindrar mig från att här gå in på en utförligare kritik av detta. Men det förefaller mig, som om förhållandena här äro så pass anmärkningsvärda, att riksdagen icke gärna bör låta dem passera utan att göra någon som helst anmärkning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen i denna punkt.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Jag erkänner gärna att den här husaffären i Helsingfors är synnerligen illa skött från vederbörandes sida och att statsutskottet förra året fick det intrycket, att det förelåg bindande anbud å den reparation, som skulle verkställas, vilket skulle ha begränsat kostnaderna till ungefär hälften av vad som nu befunnits bliva fallet. Men måhända kan ju felberäkningen till en del åtminstone förklaras därav, att enligt en uppgift, som vi erhållit från byggnadsstyrelsen, en byggnadsarbetare i Helsingfors kostar inemot dubbelt så mycket som en svensk byggnadsarbetare. Timlönen är visserligen något lägre, men t. ex. Skanska cementgjuteriet, som haft entreprenad, beräknar, att man måste ha två finska arbetare för att utföra samma arbete per dag som en svensk. På det sättet fördyras givetvis kostnaden högst ansevärt, och det förklarar kanske, varför byggnadsstyrelsen räknade så kapitalt fel.

Nu är det förstås synnerligen ledsamt, att detta lett till, att man nu nödgas bevilja ett högst betydande fyllnadsanslag. Jag kan emellertid inte inse annat, än att även statsutskottet gör anmärkning härpå, och man hjälper ju inte alls upp denna »tråkiga» sak, för att citera herr Norman, genom att draga av på medlen till möbleringen av huset, vilken väl i alla fall måste verkställas. Det är ju också en alldeles speciell sak med denna möblering. Ty till minne av den tid, då Finland var förenat med Sverige, skall man uppställa en del byster av förtjänta och framstående män, och vidare skall det bliva medaljonger och dylikt, som erinra om den tiden. Detta har ju gjorts, att kostnaderna stigit i höjden.

Herr Norman har nu tyckt, att man skulle pricka vederbörande genom att göra en ytterligare nedprutning med 10,000 kronor i det anslagsbelopp statsutskottet föreslagit. Jag tycker för min del, att prickningen väl blir ungefär lika kraftig, om man prutar 6,200

Ang. beskickningshuset i Helsingfors. kronor, som om man prutar 16,200 kronor. Summan spelar mycket liten roll, då huset kostar omkring 800,000 kronor.

(Forts.)

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 47.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som anförde: Herr talman! Jag an- håller, att kammaren måtte besluta samma föredragningsätt be- träffande förevarande utlåtande, som tillämpades i näst föregående ärende.

Denna hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21 och 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23, angående anslag till förberedande åtgärder för Vänerns reglering, föredrogs härpå; och yttrade därvid *Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.*

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina damer och herrar! När den fråga, som i den nu föredragna punkten behandlas, förekom till avgörande vid fjolårets riksdag, tillät jag mig göra några erinringar, förnämligast i två hänseenden. Först och främst efterlyste jag vattenfallsstyrelsens specificerade kostnadsberäkning av år 1918 rörande detta arbete, som slutade på 400,000 kronor, i syfte att få en utgångspunkt för att kunna bedöma orsakerna till den oerhörda kostnadsökningen. Vidare anhöll jag om utredning rörande det sätt, varpå arbetet planlagts och bedrivits. Beträffande särskilt den senare saken anförde jag, att befolkningen i de av undersökningen berörda orterna berättade om en del färder med den båtmaterial, som anskaffats, färder, som om ryktena vore sanna, borde stälvjas. Klarhet rörande denna sak ansåg jag vara önskvärd för vattenfallsstyrelsens egen skull och för den personals skull, som var anställd vid dessa arbeten.

Med hänvisning till det anförande, som jag då höll här i denna kammare, vågar jag också påstå, att mitt anförande var såväl till form som innehåll av en mycket lugn prägel. Mitt anförande upptogs emellertid mycket onådigt av vattenfallsstyrelsens chef och tjänstemän. Chefen för vattenfallsstyrelsen gjorde sålunda till en här i Stockholm utkommande morgontidning följande uttalande: »Beträffande herr Nilsons angrepp kan jag endast säga, att jag finner det upprörande, att dylikt ovederhäftigt prat kan få förekomma i en riksförsamling.» — En vid regleringsarbetet medverkande tjänsteman betecknade det som skandalartat, att ett dylikt ovederhäftigt angrepp kunde få förekomma i riksdagen. Det borde inte väcka förvåning, om smärre brister i såväl kostnadsberäkning som ledning blivit oundvikliga o. s. v.

Då ingen klarhet i frågan under fjolårets riksdag vanns, tillät jag mig i en till kommunikationsministern ställd skrivelse av den 23 juni 1922 anhålla om utredning i ärendet, och jag ber härmed att till herr kommunikationsministern få framföra mitt vördsamma tack för den utredning, som nu föreligger. Av denna utredning framgår, att undersökningen i fråga från vattenfallsstyrelsens sida givits en omfattning av vida större mått, än regeringen och riksdagen

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

1918 tänkte sig. Det kan beträffande den saken vara nog att erinra om, att vattenfallsstyrelsen nu meddelar att varje exemplar av värderingslängderna torde komma att väga flera hundra kilogram. Jag frågar herr kommunikationsministern: Hur många exemplar sådana flera hundrakilogramslängder kommer det att bli? Än vidare vill jag meddela, att strandområdena utefter Byälven från Säffle till Arvika genom Harefjorden och Glafs fjorden, som det från början inte alls varit tänkt att medtaga, nu dock medtagits, enär förnyade noggranna undersökningar givit vid handen, att *en viss om än obetydlig inverkan* genom Vänerregleringen *kunde tänkas* uppstå jämväl där. Märk de vaga, försiktiga, svävande uttrycken! Och därför har kartläggning, avvägning och värdering av skadorna å inägojorden, som kunna tänkas uppstå, skett även där. Byälvens sammanlagda stränder hava en längd, uppges det i den i propositionen förebrogta utredningen, av 350 å 400 kilometer. Alltså har här företagits en utvidgning av undersökningsområdet, utan att vare sig regeringens eller riksdagens medgivande ifrågasatts. Vattenfallsstyrelsen försvarar nu sin åtgärd med, att enligt utbildad praxis vattenrättsdomstolarna påfordrade en synnerligen detaljerad förberedande utredning före upptagande till prövning av ansökan om vattenreglering.

Utan att ingå på den saken — det skulle föra mig alldeles för vida, och jag vill icke vid denna tid på dagen trötta kammaren därmed — vill jag betona, att det för riksdagen är viktigast att snart få en uppskattning av de sannolika kostnaderna för Vänerns reglering. Det kan nämligen tänkas, att de bliva så avskräckande, att hela regleringsföretaget får vila. I så fall ha polygonmätningarna efter Byälvens stränder föga värde.

Det märkligaste i utredningen är emellertid vattenfallsstyrelsens nu lämnade förklaring, att i kostnadsberäkningarna av 1918 »*ingingo endast de lantmåteritekniska undersökningarna på marken samt fastighetsutredning och uppritning av kartmaterialet m. m. men däremot icke kostnaden för värdering av skadorna å jord eller av teknisk natur och fiske m. m.*». Denna styrelsens förklaring nödgär mig att giva en mycket kort rekapitulation av ärendets förhistoria.

Enligt vattenfallsstyrelsens hemställan 1918 skulle undersökningen och utredningen omfatta *dels* de tekniska förutsättningarna för företaget, *dels* dess inverkan på strandjorden kring Vänern samt vid Göta älv — märk begränsningen i arbetsområdet! — För dessa ändamål skulle ske ej mindre uppmätning och kartläggning av stränderna i erforderlig utsträckning jämte utredning om äganderätten till de särskilda strandfastigheterna än *även utrönas beskaffenheten och värdet av den skada å jord, som företaget till äventyrs kunde anses vålla, samt dels* angående *företagets inverkan på fisket!*

Konungens befallningshavande hade också redan 1917 förordnat såsom sakunniga *dels* en framstående väg- och vattenbyggnadstekniker, *dels* en lantbruksingenjör och en lantmätare, *dels* en i fiskerifrågor sakkunnig person. Vattenfallsstyrelsen hade uppgjort, meddelas det, preliminärt avtal med den förordnade lantmätaren om

»kartläggning och avvägning av Vänerns stränder på sådant sätt och i den omfattning, att med stöd därav en opartisk *beräkning kan göras av de skador eller fördelar, som uppstå för de olika jordägarna på grund av regleringens genomförande*». Kartläggningen och avvägningen beräknades taga i anspråk en tid av minst två år och var förenad med betydande utgifter för lantmätare, nivellörer, biträden och hantlangare. Fem biträdande lantmätare voro då anställda, deras antal skulle ökas till tolv. Så fortsätter vattenfallsstyrelsen och säger: »För bestridande av kostnaderna för ovan angivna undersökningar och utredningar — märk pluralformen — vilka kostnader beräknats skola uppgå till 400,000 kronor, erfordras emellertid anslag för år 1918 av minst 100,000 kronor och för år 1919 av minst 200,000 kronor». Statsutskottet, som fick detta ärende till sig överlämnat för prövning, meddelade i sitt avgivna utlåtande, att de »vidlyftiga förberedande undersökningar», som erfordrades av vattenfallsstyrelsen, beräknats betinga en kostnad av 400,000 kronor.

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

År 1919 meddelar emellertid vattenfallsstyrelsen i skrivelse av den 30 oktober 1918 att *på grund av det sjunkande penningvärdet* kostnaderna givetvis komme att bliva högre än sålunda beräknats, och torde utöver de hittills för ändamålet anvisade medlen, såvitt nu kunde uppskattas, åtgå ytterligare 200,000 kronor. År 1921 meddelas, att vattenfallsstyrelsen beräknat totalkostnaden till ej mindre än 1,550,000 kronor. Anledningen till kostnadsökningen var fortfarande i viss mån den allmänna prisförhöjningen. Härtill komme svårigheterna att på förhand noggrant beräkna kostnader av detta slag.

Statsutskottet fastslår: »Kostnaderna för ifrågavarande åtgärder angavos av vattenfallsstyrelsen i början av 1918 till 400,000 kronor. Enligt styrelsens nu gjorda uppskattning skulle kostnaderna komma att uppgå till ej mindre än 1,550,000 kronor». Utskottet fann kostnaderna vara oväntat höga men tillstyrkte, att medel till slutförande av utredningen måtte anvisas. Ordet »slutförande» skrevs dock ej i klämman utan ingick endast i riksdagens skrivelse, beklagligt nog, ty redan året därpå behövdes ytterligare en halv miljon kronor. Statsutskottet tillstyrker anslaget men ger vattenfallsstyrelsen en allvarlig tillrättavisning. Snabbt borde arbetet, som nu ej kunde avbrytas, slutföras, annars kunde äventyras, att utredningen i viss mån bleve föråldrad.

Så låg saken intill nu. Men nu säger vattenfallsstyrelsen, att i beräkningen över kostnaderna, som vattenfallsstyrelsen lämnade 1918, ingingo endast lantmåteritekniska undersökningar på marken samt fastighetsutredning och utritning av kartmaterialet m. m. men däremot icke kostnaden för värdering av skadorna å jord eller av teknisk natur och fiske m. m.

Om denna sak göra vattenfallsstyrelsens överrevisorer det märkligt allvarliga uttalandet, att det måtte anses såsom anmärkningsvärt, att de av vattenfallsstyrelsen ursprungligen beräknade kostnaderna, 400,000 kronor, enligt styrelsens *numera* lämnade uppgift endast avsett de lantmåteritekniska undersökningarna på marken samt fastighetsutredningar och uppritning av kartmaterial m. m.

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

men icke kostnaden för värdering av skadorna på jord och fiske m. m. »Alldeles fränsett», säga överrevisorerna, »att kostnaderna för de lantmäteritekniciska arbetena sedermera väsentligt ökades, hade» — märk! — *»uppenbarligen en ofullständig och därigenom vilseledande uppgift angående totalkostnaden år 1918 lämnats av styrelsen.»*

Föredragande departementschefen ansluter sig i sitt yttrande till statsrådsprotokollet till denna överrevisorernas mening och säger, att han i likhet med styrelsens överrevisorer anser detta förhållande anmärkningsvärt, då nämligen styrelsens i ämnet år 1918 gjorda framställning icke gav anledning till annat antagande än att den framlagda kostnadsberäkningen avsåg samtliga de undersökningar och utredningar, som erfordrades i frågan.

Vattenfallsstyrelsen beklagar nu, att den ursprungliga framställningens avfattning blev sådan, att den kunnat missförstås, men hävdar med styrka, att någon dylik avsikt ej förelegat.

Det kan ej komma i fråga att vägra vitsord åt vattenfallsstyrelsens försäkran, men jag vill samtidigt uttala, att det är omöjligt för en människa, utrustad med normalt språksinne, att fatta styrelsens framställning på annat sätt, än att kostnadsberäkningen avsåg alla de förberedande undersökningarna. Jag vet också, att föredragande departementschefen 1918 gjorde det. Av allt vad jag här anför såväl ur vattenfallsstyrelsens egna framställningar sedermera som statsutskottets utlåtanden framgår ej heller någonting annat. Med fullt berättigande giva fördenskull överrevisorerna styrelsens kostnadsuppgift 1918 betyget *»vilseledande»*.

Men vilka är det, som vilseletts? Jo, det är Kungl. Maj:t och riksdagen. Det är en högst allvarlig sak ur allmän och statsförvaltningssynpunkt. Kungl. Maj:t måste ställa det kravet på ämbetsverken, att deras framställningar i sak lämna Kungl. Maj:t erforderlig, noggrann och korrekt information. Sker så icke, måste ju helt naturligt förtroendet till ämbetsverket rubbas. Hur ett eventuellt rubbat förtroende skall återställas, tillkommer icke mig att uttala. Det är en Kungl. Maj:ts egen angelägenhet.

Beträffande motorbåtsfärderna erkänner nu vattenfallsstyrelsen, att motorbåt i viss omfattning olovligen använts av en då anställd motorbåtsförare. Denna användning blev dock stoppad, så snart kännedom om saken erhållits, säges det. Överrevisorerna meddela, att motorbåtsföraren gjort sig skyldig till att utan medgivande företaga enskilda kortare båtfärder, medförande sina bekanta, men att lantmätaren förbjudit saken, så snart den kommit till hans kännedom. Ryktena voro således sanna. Ja, jag kan meddela kammaren, att ehuru jag i fjol gav mitt uttalande en mycket hypotetisk form, så visste jag redan då, att de voro sanna. Jag hade nämligen en gång råkat sammanträffa med en person, som vid upprepade tillfällen hade deltagit i färder, utan att han själv hade insikt om det oriktiga däri. Nu skulle jag vara tacksam, om vattenfallsstyrelsens i denna kammare sittande ledamot kunde lämna mig upplysning dels om när det nämnda förbudet utfärdades, dels om journaler då fördes rörande motorbåtarnas färder.

Jag hade vidare i min skrivelse av den 23 juni 1922 gjort anmärkning mot att undersökningsarbetenas huvudkontor förlagts till Svartå, omkring 4 mil fågelvägen från Vänern och bortom ett annat vattensystem. Att denna förlängning genom resor och på annat sätt fördyrat arbetet är alldeles uppenbart för dem, som hava någon kännedom om denna nejd och vägförhållandena därstädes. Jag måste säga, att de skäl för åtgärden, som från styrelsens sida anförts, kan jag icke anse vara bärande.

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

Med uttalande av min stora tillfredsställelse över att regeringen och statsutskottet nu enats om att ordet »slutförande» skall ingå i klämman, hoppas jag, att vattenfallsstyrelsen må låta sig varnas av det som har inträffat. Att riksdagen alltfört har berättigad anledning att med yttersta omsorg granska vattenfallsstyrelsens framställningar, är emellertid uppenbart.

Som sammanfattning av vad jag nu här har anfört vill jag säga, att oaktat alla tillvitelser, som riktats mot mig i anledning av det anförande jag höll på denna plats för snart ett år sedan, har av regering och överrevisorer visats, att mina uttalanden då voro alltför väl grundade.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, skall jag inskränka mig till att lämna några faktiska upplysningar.

Beträffande herr Nilsons tal om vattenfallsstyrelsen och dess sätt att uttrycka sig i polemik mot honom så vill jag inte alls gå in därpå. Jag vill nöja mig med att påpeka, att det kanske var ganska förklarligt, om man ej kunde så tidigt som 1918 — om jag icke hörde fel, utgick herr Nilson själv från den tidpunkten — i vattenfallsstyrelsen exakt beräkna kostnaden för det hela, icke minst med hänsyn till att den nya vattenlagen, om jag minns rätt, icke antogs förrän 1918. Redan den omständigheten torde i ganska hög grad hava inverkat.

Men dessutom vill jag tillåta mig påpeka en sak för kammaren. På grund av den stora uppmärksamhet saken väckt har statsutskottets fjärde avdelning låtit sig angeläget vara att få de mest exakta upplysningar i ärendet, som överhuvud stått att vinna. Vi ha då såväl genom muntliga anföranden som genom schematiska framställningar och studier av kartor bibragts den bestämda uppfattningen, att det helt enkelt var alldeles omöjligt att från början så exakt uträkna vad kostnaden skulle komma att gå till.

För att herrarna skola få ett exempel på hur svårt det kan vara ibland, skall jag be kammarens ledamöter att se litet på kartan över Vänern och observera alla de vattendrag, som flyta in i den stora sjön, och alla de holmar, som där finnas. Ett belägg för att svårigheterna äro större, än som på förhand kunde över-

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

blickas, torde ligga i det enkla faktum, att det är omkring 12,000 sakägare, som det gäller att värdera skada för. När man vet, att vattendomstolarna absolut hålla på så noggranna utredningar som möjligt, förstår man, att det är oundvikligt att i vissa fall komma till ett sådant resultat, som det herr Nilson angav, en utredning vägande flera hundra kilogram. Tar man i betraktande det stora antalet sakägare och tänker på allt vad som skall göras, så blir den saken inte så oförklarlig.

Nu är det också så, att bedömandet av skada på grund av vattenståndets höjning i Vänern icke kan göras enbart med kartläggning. Det sunda förnuftet säger ögonblickligen, att man inte på kartan kan se av vilken beskaffenhet marken är och vidare vilka fördjupningar som tilläventyrs finnas, hur långt vattnet tränger upp o. s. v. Det är ganska svårt att få ett begrepp om det riktiga värdet enbart genom kartläggning. Detta har ju också tagit sin grundliga tid.

Jag skall sedan inskränka mig till att påpeka, att den ifrågasatta regleringen är avsedd att motsvara omkring en fjärdedel av hela landets kraftproduktion. Då förstå herrarna, vilket gigantiskt företag det är, och vilken oerhörd betydelse det kommer att få för Sveriges utveckling på elektrifieringsområdet, om man verkligen en dag kommer till att besluta sig för en effektiv och definitiv reglering av Vänern. Jag tror det är så pass stora saker det gäller, att, även om man måste, som departementschefen och utskottet gjort, säga, att det kunde ha varit önskvärt att få ett något tydligare uttalande från vattenfallsstyrelsens sida, så får man dock inte förbise, att då det gäller så stora saker som den här ifrågavarande, nämligen att vinna ut omkring 800 miljoner kilowatt-timmar, det icke kan få spela någon avgörande roll, om man oavsiktligt råkat att från början giva sin framställning en icke så fullständig karaktär, som den hade bort hava.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Örne:** Herr talman, mina damer och herrar! I statsverkspropositionen har lämnats en, såvitt jag förstår, tämligen fullständig utredning av alla de frågor, som stå i samband med de av herr E. A. Nilson i Örebro berörda omständigheterna. Herr Nilson har heller icke gjort någon anmärkning mot den utredning, som sålunda är förebragt, och han har instämt i mitt uttalande om vattenfallsstyrelsens felberäkning — åtminstone tolkade jag hans anförande så. Jag kan således inskränka mig till att här endast besvara ett par frågor, som herr Nilson ställde till mig.

Först och främst frågade han: hur många exemplar av den flera hundra kilogram vägande längden behövs det då? Ja, jag var till för en liten stund sedan i fullständig okunnighet om denna detalj. Jag frågade emellertid en specialist på sådana saker, och han meddelade, att enligt lag skall det föreligga fem exemplar, men

att man troligen kommer att göra ytterligare några stycken för att underlätta behandlingen och inbespara resor till ort och ställe för dem, som skola handlägga målet. Emellertid är denna sak: huru många exemplar av en längd det behöves, enligt min uppfattning av tämligen liten betydelse vid bedömandet av förevarande fråga. Att man anført, att ett exemplar väger flera hundra kilo, är ju för att giva riksdagen en föreställning om arbetets oerhörda omfattning. Att sedan skriva av den kan inte ruinera staten, såvitt jag förstår.

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

Sedan önskade herr Nilson i Örebro att snart få förslag till beräkning av kostnaderna för Vänerns reglering. I anledning av detta önskemål ber jag att få erinra om att riksdagen bestämt uttalat, att saken skall rapporteras för riksdagen, innan den förelägges vattendomstolen. I det sammanhanget kommer sålunda riksdagen att få del av de åstundade beräkningarna. Innan dess är det för tidigt att göra några överslagsberäkningar över kostnaden. Innan hela materialet föreligger, kan man nämligen icke med någon större grad av visshet bedöma denna fråga.

Till slut vill jag endast säga det, att jag tror, att förläggningen av huvudkontoret, som herr E. A. Nilson även denna gång berörde, tillräckligt förklaras genom den av överrevisorerna och vattenfallsstyrelsen lämnade upplysningen, nämligen att lokal tyvärr icke kunde uppbringas närmare arbetsområdet. Jag kan icke heller se, att det är anledning att misstänka, att vattenfallsstyrelsen skulle förlagt lokalerna på denna ytterst obekväma plats flera mil från arbetsområdet, om det gått att få lokaler på annat håll.

Beträffande ryktena om missbruk av statens båtmaterial för enskilda färder, så fick man faktiskt — och det tror jag alla, som följde saken föregående år, skola ge mig rätt i — det intrycket, att här förelåg ett systematiskt och omfattande missbruk, som hade tillskyndat statsverket synnerligen stora skador. Den utredning, som är verkställd, visar, att så lyckligtvis icke är förhållandet. Missbruket har inskränkt sig till jämförelsevis små proportioner, och det synes mig, att det endast för den händelse, att det inrotat sig ett allmänt bruk bland styrelsens personal att privat använda båtmaterialen och detta bruk blivit gillat, sedan det kommit till vederbörandes kännedom, funnits någon anledning till anmärkning mot *vattenfallsstyrelsen* på denna punkt. Då styrelsen ingripit, så snart man upptäckte ett ensaka fall av missbruk, har den enligt min uppfattning gjort vad på den ankommit och vad man rimligen kan begära.

Beträffande fråga, huruvida journal över båtarna fördes, har jag fått det beskedet, att sådana journaler numera föras och att det sålunda finnes möjlighet att tillse, att missbruk icke förekomma.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag skall fatta mig synnerligen kort. Jag vill endast säga till min värderade kamrat och vän på länsbänken, att jag icke på något sätt har bestritt företagets storlek. Icke heller har jag urgerat någon motsatt mening beträffande nöd-

Ang. åtgärder
för Vänerns
reglering.
(Forts.)

vändigheten att taga hänsyn till markens topografi. Allt vad han talade om äro ju kända saker som jag icke har bestritt.

Vad som är ägnat att väcka förvåning är att de skäl, vattenfallsstyrelsen *nu* anført, ej tidigare kommit till synes, oaktat vattenfallsstyrelsen i många *tidigare* framställningar till Kungl. Maj:t rörande utverkande av medel av riksdagen haft anledning föreslå dem. När man då anförde skäl, åberopade man endast prisstegringen. Det har varit det enda skälet. Först när man kommit med kravet på att få alla korten på bordet, få vi de ursprungliga beräkningarna. Då kommer man även med de andra skälen.

Huru betydelsefulla undersökningarna än äro är det dock en stor skillnad mellan en kostnadsberäkning på 400,000 kronor och en verklig kostnad på 2,550,000 kronor. Differensen är ju avsevärd.

Jag skall icke upptaga någon debatt med herr kommunikationsministern rörande de skäl, som äro anförda av styrelsen för nödvändigheten att förlägga kontoret till Svartå. Jag vill endast hava gjort det uttalandet, att hade jag tidigare vetat, att det varit trångboddhet på närmare belägna platser, som orsakat förläggningen till Svartå, så skulle jag själv beredvilligt stått till tjänst med att giva anvisning på närmare belägen plats.

Herr **Lübeck**: Herr talman! Jag tror att ett missförstånd har gjort sig gällande på en del håll. Herr E. A. Nilson riktade en fråga till den i kammaren varande ledamoten av vattenfallsstyrelsen. Jag vill då säga, att det är icke jag utan herr Sjöblom, och detta är skälet, varför jag icke besvarar herr Nilsons fråga.

Jag begärde ordet för att, utan att nu gå in på en utläggning av anledningarna till, att kostnaderna blivit högre, än vattenfallsstyrelsen ursprungligen beräknat, göra det uttalandet, att när denna utredning var beslutad, var det nödvändigt, att den skedde i den utsträckning, som varit fallet, för att man skulle komma till den åsyftade nyttan. Man kan ej inskränka utredningen, som herr Nilson ville och taga bort vissa delar, där inverkan blir mindre än på andra delar av stränderna. Ty de olika rättsägarna ha anspråk på att utredningen göres lika fullständig för var och en. Att man skulle nöja sig med att för markägarna göra endast en uppskattning, där om vill jag säga, att det ej skulle leda till något pålitligt resultat utan endast därtill, att när man ginge in med ansökan till vattendomstolen, man finge göra om arbetet. Det hade varit förgäves, hela det arbete, som herr Nilson ville, att man skulle göra, för att få en uppfattning om kostnaden. Jag tror, att denna uppskattning skulle ha medfört relativt stora kostnader utan motsvarande nytta för regleringen. Det är lyckligt, att vi gått till att göra denna utredning, ehuru kostnaderna blivit större, än riksdagen den gången, då det första anslaget beviljades, hade anledning att förutsätta.

Jag vill till slut säga, att jag tror, att man får räkna med att Vänerns reglering medför så betydande strandskador om dämningen göres för hög, att resultatet blir, att man får nöja sig med en måttlig dämning. Men icke desto mindre måste undersökningen göras i den om-

fattning som skett, även om man finner att skadan blir så stor att man måste nöja sig med en jämförelsevis liten inverkan på stränderna.

Ang. åtgärder
för Vänerens
reglering.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 24—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sedan *punkten 28*, angående inköp av vattenfall och fastigheter m. m., nu föredragits, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Första kammaren har för en stund sedan beslutat återremiss av denna punkt, och på grund av att man från flera håll anhållit om att ytterligare få tillfälle att överväga innehållet i densamma, ber jag att få yrka, att andra kammaren även måtte återremittera punkten.

Med bifall härtill beslöt kammaren att återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1924 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar under rubriken: »Lantförsvaret: Vapen och ammunition.»

Efter föredragning av *punkten 1*, angående ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m., yttrade:

Ang. ordi-
narie reserva-
tionsanslaget
till vapen och
ammunition
m. m.

Herr **Herou**: Herr talman, mina damer och herrar! Vid remissdebatten tillät jag mig påpeka, att vi skulle ur ren sparsamhets-synpunkt kunna göra en indragning på fjärde huvudtiteln i fråga om anslaget till vapen och ammunition. Utskottet har nu under olika punkter i detta utlåtande hemställt om beviljande av bortåt 8 miljoner kronor till vapen och ammunition. Vi kommunister äro

Ang. ordi-
narie reserva-
tionsanslaget
till vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)

helt naturligt motståndare till alla anslag till det maktmedel militärväsendet nu är, som bourgeoisien har i sin makt mot arbetarklassen. Eljest kunde ju rena sparsamhetssynpunkter motivera ett avslag och vara avgörande för vårt ställningstagande, d. v. s. om vi ha något sinne för proportioner.

Skulle nu vid ett eventuellt bifall till min framställning — jag kommer att yrka avslag — riksdagen vara i förlägenhet om, vartill dessa medel skola användas, så är jag beredd att under riksdagens fortsättning anvisa utvägar därför.

Jag tillåter mig yrka avslag på utskottets förslag under första punkten.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Ett bifall till det förslag, som den föregående talaren framställde, skulle medföra, att en stor del av verksamheten på olika områden inom armén måste stoppa. Det kan väl ej vara meningen att gå så hårdhänt fram.

Jag tillåter mig i all korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att beträffande återstående punkter endast kantrubrikerna skulle föredragas.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 52, angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt, nämligen

nr 211, av herr *Olovson* i Västerås *m. fl.*; och

nr 212, av herr *Molander m. fl.*

Dessa motioner blevo på begäran omedelbart hänvisade till statsutskottet.

§ 14.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1923 års klass m. m.; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande tiden för Kalmar läns norra landstings lagtima möte; och

första lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av bättre möjlighet att framtvunga fullgörandet av viss underhållsskyldighet.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 3 dagar fr. o. m. den 15 febr.,	
»	<i>Ros</i>		
»	<i>Uddenberg</i> i Varberg	» 6 » » » 15 »	
»	<i>Jönsson</i> i Boa	» 4 » » » 17 »	
»	<i>Blomquist</i>	» 6 » » » 16 »	
»	<i>Ericson</i> i Boxholm	» 6 » » » 15 »	
»	<i>Svärd</i>	» 6 » » » 15 »	
»	<i>Wiklund</i>	» 10 » » » 19 »	
»	<i>Olsson</i> i Berg	» 12 » » » 17 »	
»	<i>Lovén</i>	» 4 » » » 15 »	
»	<i>Lundén</i>	» 8 » » » 15 »	
»	<i>Fast</i>	» 3 » » » 15 »	
»	<i>Nilsson</i> i Hörby	» 4 » » » 17 »	och
»	<i>Weibull</i>	» 4 » » » 17 »	

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.